Учредитель —
Конституционный суд
Республики Татарстан

ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
1 (30)'2015

Редакционная коллегия:

Ф.Г. ХУСНУТДИНОВ
(председатель)
Р.А. САХИЕВА
Р.Ф. ГАФИЯТУЛЛИН
Л.В. КУЗЬМИНА
А.А. ХАММАТОВА
А.Р. ШАКАРАЕВ
А.Л. ВАСИН
А.Г. НУРИЕВ

Адрес редакции:
420060, Казань,
ул. Пушкина, 66/33
Тел.: 264-74-97

Адрес электронной почты:
KS.RT@tatar.ru

Адрес официального сайта:
www.ks.tatarstan.ru

В НОМЕРЕ:

Решения Конституционного суда Республики Татарстан

(на государственных языках Республики Татарстан)

Постановление Конституционного суда Республики Татарстан от 19 марта 2015 года № 61-П по делу о проверке конституционности Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, пунктов 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, в связи с жалобой гражданина И.В. Авдеева 4

Постановление Конституционного суда Республики Татарстан от 23 апреля 2015 года № 62-П по делу о проверке конституционности пункта 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ) в связи с жалобой граждан А.В. Прокофьева и Х.Г. Миргалимова 40

Постановление Конституционного суда Республики Татарстан от 23 июня 2015 года № 63-П по делу о проверке конституционности отдельных положений постановления руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года) в связи с жалобой гражданина В.Ю. Синчугова 70

Ответственный за выпуск:
Э.Р. ЗАГРИЕВА

Номер подготовили:
И.Ж. ЕДИХАНОВ
Г.Г. КАМАЛОВА

Определение Конституционного суда Республики Татарстан от 24 апреля 2015 года № 2-О по жалобе гражданки Г.С. Рахматуллиной 96

Определение Конституционного суда Республики Татарстан от 18 мая 2015 года № 3-О по жалобе гражданки Т.Н. Рудницкой 104

Определение Конституционного суда Республики Татарстан от 21 мая 2015 года № 4-О по жалобе гражданки А.А. Косуровой 113

Подписано в печать с оригинал-макета
09.07.2015 г. Формат 70х108 1/16.
Бумага офсетная № 1.
Объем 7,5 печ. л. Тираж 170 экз.

Отпечатано в типографии
ООО «Офсет-сервис».

420012, г. Казань, ул. Щапова, 26.
тел.: 260-60-75.

РЕШЕНИЯ
КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ИМЕНЕМ
РЕСПУБЛИКИ
ТАТАРСТАН

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

по делу о проверке конституционности Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, пунктов 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, в связи с жалобой гражданина И.В. Авдеева

19 марта
2015 года
город Казань

Конституционный суд Республики Татарстан в составе Председателя Ф.Г. Хуснутдинова, судей Р.Ф. Гафиятуллина, Л.В. Кузьминой, Р.А. Сахиевой, А.А. Хамматовой, А.Р. Шакараева,

руководствуясь статьей 109 (часть четвертая) Конституции Республики Татарстан, частями пятой и девятой статьи 3, частью первой и пунктом 1 части второй статьи 39, статьями 68, 83, 100, 101 и 103 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан»,

рассмотрел в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, пунктов 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265.

Поводом к рассмотрению дела явилась жалоба гражданина И.В. Авдеева. Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Республики Татарстан оспариваемые заявителем нормативные правовые акты как в целом по порядку их опубликования, так и по содержанию отдельных норм.

Заслушав сообщение судьи-докладчика Л.В. Кузьминой, объяснения представителей органов, издавших оспариваемые нормативные правовые акты, — главного специалиста юридического отдела аппарата Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан А.А. Киямовой, начальника Право-

вого управления Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан Ф.Х. Шайхуловой, выступления приглашенных в судебное заседание представителей: от Президента Республики Татарстан — главного советника отдела правовой экспертизы Государственно-правового управления Президента Республики Татарстан Е.В. Кириллова, от Государственного Совета Республики Татарстан — начальника Правового управления Аппарата Государственного Совета Республики Татарстан А.А. Ощепкова, от Кабинета Министров Республики Татарстан — Правительства Республики Татарстан — заместителя начальника Правового управления Аппарата Кабинета Министров Республики Татарстан Ю.Н. Олоновой, от Председателя Верховного суда Республики Татарстан — судьи Верховного суда Республики Татарстан Э.С. Каминского, от Председателя Арбитражного суда Республики Татарстан — начальника отдела анализа и обобщения судебной практики Арбитражного суда Республики Татарстан Р.Р. Шкаликова, от Прокурора Республики Татарстан — заместителя Прокурора Республики Татарстан Г.С. Галимова, от Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан — ведущего консультанта отдела по вопросам восстановления прав граждан аппарата Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан К.А. Карпухина, исследовав представленные документы и иные материалы, Конституционный суд Республики Татарстан

установил:

1. В Конституционный суд Республики Татарстан обратился гражданин И.В. Авдеев с жалобой на нарушение его конституционных прав и свобод Правилами благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденными решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, Положением о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденным постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, пунктами 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265.

Как следует из жалобы и приложенных к ней копий документов, постановлением административной комиссии при Исполнительном комитете Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 21 августа 2013 года гражданин И.В. Авдеев на основании части 1 статьи 3.6 Кодекса Республики Татарстан об административных правонарушениях был привлечен к административной ответственности в виде штрафа в размере двух тысяч рублей за совершение административного правонарушения, выразившегося в осуществлении проезда на тяжеловесном транспорт-

ном средстве без специального разрешения-пропуска в нарушение пункта 6.7 Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63.

Гражданин И.В. Авдеев считает, что был привлечен к административной ответственности на основании неопубликованных официально нормативных правовых актов, поскольку в официальном печатном издании для опубликования муниципальных правовых актов города Альметьевска Альметьевского муниципального района — газете «Знамя труда» от 6 июня 2012 года № 43 — было опубликовано только решение Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63 без утвержденных им Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан. Сами же Правила, а также Положение о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденное постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, не были опубликованы официально.

В этой связи гражданин И.В. Авдеев просит Конституционный суд Республики Татарстан признать оспариваемые нормативные правовые акты в целом не соответствующими статье 24 (часть третья) Конституции Республики Татарстан, согласно которой любые нормативные правовые акты, затрагивающие права, свободы и обязанности человека и гражданина, не могут применяться, если они не опубликованы официально для всеобщего сведения.

Кроме того, гражданин И.В. Авдеев полагает, что абзац шестнадцатый пункта 6.7 указанных Правил, пункты 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 и таблица № 2 названного Положения, а также пункты 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, противоречат по своему содержанию Конституции Республики Татарстан и нарушают его конституционные права и свободы.

Согласно абзацу шестнадцатому пункта 6.7 Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан запрещается в частности проезд тяжеловесных транспортных средств без специального разрешения-пропуска.

Оспариваемые взаимосвязанные пункты 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования устанавливают, что владельцы и пользователи транспортных средств, осуществляющих перевозки тяжеловесных грузов, возмещают вред, причиняемый такими транспортными средствами муниципальным автомобильным дорогам города Альметьевска общего пользования; с целью возмещения указанного

вреда вводятся специальные разрешения-пропуска по форме, утвержденной Исполнительным комитетом района.

Обжалуемые нормы Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, предусматривают, что плата взимается с грузового автотранспорта и автобусов, имеющих нагрузку от 3,0 тонн и более, с соответствующими коэффициентами: снижения, если нагрузка менее 10,0 тонн, и увеличения, если нагрузка более 10,0 тонн. В таблице № 1 представлены указанные коэффициенты (пункт 1.1); данное Положение устанавливает размер и порядок исчисления и взимания платы с владельцев или пользователей автомобильного транспорта, осуществляющего перевозки в черте города Альметьевска (пункт 1.4); передвижение грузовых и транспортных средств по улично-дорожной сети города Альметьевска осуществляется только на основании специальных разрешений, выдаваемых органами, уполномоченными Исполнительным комитетом города Альметьевска (пункт 1.5); разрешение на проезд по улично-дорожной сети города выдается только при предъявлении копии платежного документа о внесении платы за проезд (пункт 1.6). Таблица № 2 к данному Положению устанавливает стоимость пропуска в зависимости от грузоподъемности транспортного средства.

Гражданин И.В. Авдеев в своей жалобе указывает, что административная ответственность за перевозку тяжеловесных грузов без специального разрешения и специального пропуска в случае, если получение такого пропуска обязательно, уже установлена частью 1 статьи 12.21.1 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях. Как полагает заявитель, предусмотренное оспариваемым положением Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан правовое регулирование приводит к нарушению его конституционных прав, поскольку позволяет назначать два административных наказания за совершение одного и того же правонарушения (в соответствии с КоАП Российской Федерации и в соответствии с КоАП Республики Татарстан).

Гражданин И.В. Авдеев отмечает, что специальное разрешение-пропуск, без которого запрещен проезд на тяжеловесном транспортном средстве в черте города Альметьевска, введено постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691 «О мерах по контролю за движением автотранспортных средств в Альметьевском муниципальном районе», принятым в соответствии с решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265 «О Положении о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования». Как считает заявитель, установленное обжалуемыми нормативными положениями регулирование выходит за рамки полномочий Совета Альметьевского муниципального района и Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района.

По его мнению, оспариваемые нормы Положения о компенса-

ции материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, содержат неточности в определении тяжеловесных транспортных средств, позволяющие в одном случае исходить из грузоподъемности транспортного средства, а в другом — из осевой нагрузки, и тем самым одно и то же действие в одном случае считать правонарушением, а в другом нет.

На основании изложенного гражданин И.В. Авдеев просит Конституционный суд Республики Татарстан признать абзац шестнадцатый пункта 6.7 Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, пункты 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 и таблицу № 2 Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, а также пункты 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, не соответствующими статьям 27 (часть первая), 28 (части первая и вторая), 29 (часть первая), 49 и 58 Конституции Республики Татарстан, устанавливающим, что в Республике Татарстан признаются и гарантируются права и свободы человека и гражданина согласно общепризнанным принципам и нормам международного права и в соответствии с Конституцией Российской Федерации и Конституцией Республики Татарстан; все равны перед законом и судом; государство гарантирует равенство прав и свобод человека и гражданина независимо от социального и имущественного положения, рода и характера занятий, места жительства и иных обстоятельств; любые формы ограничения прав и свобод либо установление преимуществ граждан по расовым, национальным и другим признакам запрещаются; право частной собственности охраняется законом; перечисление в Конституции Республики Татарстан основных прав и свобод не должно толковаться как отрицание и умаление других общепризнанных прав и свобод человека и гражданина; в Республике Татарстан не должны издаваться законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина.

В соответствии с частями второй и третьей статьи 68 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» Конституционный суд Республики Татарстан принимает решение по делу, оценивая как буквальный смысл рассматриваемого акта, так и смысл, придаваемый ему официальным и иным толкованием или сложившейся правоприменительной практикой, а также исходя из его места в системе нормативных правовых

актов. Конституционный суд Республики Татарстан принимает постановления только по предмету, указанному в обращении, и лишь в отношении той части акта, конституционность которой подвергается сомнению в обращении. В силу статьи 101 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» жалоба на нарушение законом или иным нормативным правовым актом Республики Татарстан конституционных прав и свобод считается допустимой, если закон или иной нормативный правовой акт затрагивает конституционные права и свободы граждан и если закон или иной нормативный правовой акт применен или подлежит применению в конкретном деле, рассмотрение которого завершено или начато в суде или ином органе.

Ссылки на Положение о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования и на Положение о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, в постановлении административной комиссии при Исполнительном комитете Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, вынесенном в отношении гражданина И.В. Авдеева, отсутствуют. Однако в правовом регулировании административной ответственности за проезд тяжеловесных транспортных средств без специального разрешения-пропуска оспариваемые положения данных нормативных правовых актов находятся в неразрывном единстве с положением абзаца шестнадцатого пункта 6.7 Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан и статьей 3.6 Кодекса Республики Татарстан об административных правонарушениях, а значит, были опосредованно применены в его административном деле.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционного суда Республики Татарстан по настоящему делу являются:

Правила благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденные решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, и Положение о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденное постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, — в целом по порядку их опубликования;

положение абзаца шестнадцатого пункта 6.7 указанных Правил, предусматривающее запрет на проезд тяжеловесных транспортных средств без специального разрешения-пропуска в черте города Альметьевска, пункты 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 и таблица № 2 названного Положения, а также пункты 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, — по их содержанию.

2. В силу пункта 3 части первой статьи 83 и статьи 103 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» Конституционный суд Республики Татарстан устанавливает соответствие Конституции Республики Татарстан законов Республики Татарстан и иных нормативных правовых актов, в том числе по жалобам граждан на нарушение конституционных прав и свобод, по порядку принятия, издания, подписания, опубликования или введения в действие.

В соответствии со статьей 24 (часть третья) Конституции Республики Татарстан и статьей 15 (часть 3) Конституции Российской Федерации любые нормативные правовые акты, затрагивающие права, свободы и обязанности человека и гражданина, не могут применяться, если они не опубликованы официально для всеобщего сведения. Конституционный суд Республики Татарстан неоднократно отмечал, что данное конституционное предписание является одной из гарантий защиты прав и свобод человека и гражданина и носит императивный характер (постановления от 7 марта 2006 года № 19-П и от 21 февраля 2012 года № 47-П).

Как указал Конституционный Суд Российской Федерации, требование обнародования нормативного правового акта от имени государства компетентным органом публичной власти обусловлено общепризнанным принципом правовой определенности, на основе которого устанавливаются отношения государства и индивида, и означает всеобщее оповещение о том, что данный нормативный правовой акт принят и подлежит действию в изложенном аутентичном содержании. Только в этом случае на лиц, подпадающих под его действие, распространяется общеправовая презумпция, в силу которой незнание закона не освобождает от ответственности за его нарушение. Неопределенность же относительно того, действует или не действует нормативный правовой акт, не может обеспечить единообразие в его соблюдении, исполнении и применении и, следовательно, порождает противоречивую правоприменительную практику, создает возможность злоупотреблений и произвола, ослабляет гарантии защиты конституционных прав и свобод, ведет к нарушению принципов равенства и верховенства права (Постановление от 27 марта 2012 года № 8-П).

Поскольку на основании оспариваемых заявителем по порядку опубликования Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан и Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, решается вопрос о привлечении лица к административной ответственности, и они затрагивают права, свободы и обязанности человека и гражданина, в том числе конституционное право частной собственности, данные нормативные правовые акты подлежали обязательному официальному опубликованию в установленном порядке.

Из содержания частей 2 и 3 статьи 47 в их взаимосвязи с пунктом 6 части 1 статьи 44 Федерального закона от 6 октября 2003 года № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного са-

моуправления в Российской Федерации» следует, что нормативные правовые акты органов местного самоуправления, затрагивающие права, свободы и обязанности человека и гражданина и не содержащие сведения, распространение которых ограничено федеральным законом, могут быть признаны опубликованными официально для всеобщего сведения только при условии опубликования их полного текста в порядке, установленном уставом соответствующего муниципального образования, которым должны определяться в том числе виды, порядок принятия (издания), официального опубликования (обнародования) и вступления в силу муниципальных правовых актов.

Порядок опубликования (обнародования) и вступления в силу правовых актов города Альметьевска Альметьевского муниципального района регулируется Уставом муниципального образования «город Альметьевск Альметьевского муниципального района Республики Татарстан», принятым решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 22 сентября 2011 года № 37. Согласно частям 3, 5 и 9 статьи 72 данного Устава муниципальные правовые акты, затрагивающие права, свободы и обязанности человека и гражданина, вступают в силу после их официального опубликования (обнародования); нормативные правовые акты Совета Города должны быть официально подписаны и опубликованы в течение 10 дней, за исключением муниципальных правовых актов или их отдельных положений, содержащих сведения, распространение которых ограничено федеральным законом; официальное опубликование (обнародование) муниципальных правовых актов осуществляется посредством:

— опубликования текста правового акта в печатных средствах массовой информации, учрежденных органами местного самоуправления Города, либо иных печатных средствах массовой информации, распространяемых на территории Города. При опубликовании текста правового акта в иных печатных средствах массовой информации должна быть отметка о том, что данное опубликование является официальным;

— рассылки (раздачи) в централизованном порядке текста правового акта гражданам, в том числе в виде специального печатного издания;

— размещения текста правового акта на специальных информационных стендах на территории Города. Количество указанных стендов и места их расположения утверждаются Советом Города и должны обеспечивать возможность беспрепятственного ознакомления с текстом муниципального правового акта населением Города. Печатные издания, имеющие статус официальных источников опубликования актов Совета Города, определяются решением Совета Города.

Устав муниципального образования «Альметьевский муниципальный район» Республики Татарстан, принятый решением Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 5 декабря 2005 года № 17 (в редакции решения Совета

Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 5 августа 2008 года № 258), которым на момент принятия постановления Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691 «Об утверждении Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования» регулировался порядок опубликования (обнародования) и вступления в силу правовых актов Альметьевского муниципального района, а также действующий Устав муниципального образования «Альметьевский муниципальный район Республики Татарстан», принятый решением Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 22 сентября 2011 года № 116, закрепляют аналогичные способы опубликования (обнародования) правовых актов Альметьевского муниципального района.

Решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 31 октября 2008 года № 64 «Об официальных печатных изданиях для опубликования муниципальных правовых актов» и решением Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 31 октября 2008 года № 270 «Об официальных печатных изданиях для опубликования муниципальных правовых актов» официальными печатными изданиями для опубликования правовых актов города Альметьевска и Альметьевского муниципального района были определены газеты «Знамя труда» и «Элмэт таннары», а также газета «Яшьлэр заманы», позднее переименованная в «Альметьевский вестник».

Как следует из материалов дела, решение Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63 «О Правилах благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан» было официально опубликовано в газете «Знамя труда» от 6 июня 2012 года № 43 со ссылкой на размещение самих Правил на официальном сайте Альметьевского муниципального района и города Альметьевска в информационно-телекоммуникационной сети Интернет. На этом же интернет-сайте было размещено и Положение о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденное постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691.

Между тем опубликование решения Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63 без утвержденных им Правил со ссылкой на их размещение на официальном сайте Альметьевского муниципального района и города Альметьевска в информационно-телекоммуникационной сети Интернет представляет собой информирование граждан лишь о принятии указанных Правил, а не об их содержании. Размещение же указанных Пра-

вил и Положения на этом интернет-сайте, не относящемся к печатным средствам массовой информации, распространяемым на территории города Альметьевска и Альметьевского муниципального района, не является нормативно закрепленной формой их официального опубликования, а значит, не может в полной мере выполнить функцию доведения их содержания до сведения граждан. В противном случае допускалась бы возможность требования органами местного самоуправления исполнения установленных ими предписаний при несоблюдении данными органами требований законодательства к опубликованию нормативных правовых актов, содержащих указанные предписания, что несовместимо с конституционными принципами правового государства, гласности, верховенства права, равенства и справедливости.

Такого же подхода придерживается и Конституционный Суд Российской Федерации, который в одном из своих решений указал, что отсутствие официального опубликования временно применяемых международных договоров Российской Федерации не может быть надлежащим образом восполнено доведением их содержания до сведения граждан Российской Федерации и других заинтересованных лиц иными способами, в частности размещением текста Соглашения, примененного в отношении заявителя, на официальном интернет-сайте Комиссии таможенного союза, которое, хотя и направлено на информирование заинтересованных лиц о заключении данного международного договора Российской Федерации, однако не может компенсировать отсутствие надлежащего официального опубликования его текста (Постановление от 27 марта 2012 года № 8-П). Исходя из конституционной обязанности Российской Федерации рассматривать заключенные ею международные договоры в качестве составной части своей правовой системы (статья 15, часть 4, Конституции Российской Федерации), указанная правовая позиция является универсальной и распространяется на иные нормативные акты правовой системы Российской Федерации.

Таким образом, Правила благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденные решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, а также Положение о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденное постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, в полном объеме не соответствуют Конституции Республики Татарстан, ее статье 24 (часть третья), поскольку они не были опубликованы официально для всеобщего сведения.

Вместе с тем, учитывая объективные изменения в информационном пространстве, Конституционный суд Республики Татарстан не ставит под сомнение саму возможность официального опубликования муниципальных правовых актов на соответствующих официальных ресурсах в информационно-телекоммуни-

кационной сети Интернет. В качестве указанных ресурсов могут выступать как официальные сайты муниципальных образований и их органов местного самоуправления, так и интернет-порталы, предназначенные для размещения официальной правовой информации, как, например, «Официальный портал правовой информации Республики Татарстан» (PRAVO.TATARSTAN.RU). Однако такой способ опубликования является официальным только в том случае, если это прямо предусмотрено уставами муниципальных образований.

3. Признание Конституционным судом Республики Татарстан указанных Правил и Положения в полном объеме не соответствующими Конституции Республики Татарстан, ее статье 24 (часть третья), в связи с неопубликованием для всеобщего сведения в установленном порядке означает, что данные нормативные правовые акты не влекут правовых последствий как не вступившие в силу и не могут служить основанием для регулирования соответствующих правоотношений.

По смыслу статей 100 и 101 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» проверка конституционности нормативных правовых актов по содержанию норм допустима при условии, что в обращении оспариваются вступившие в силу нормативные положения.

Следовательно, жалоба гражданина И.В. Авдеева на нарушение конституционных прав и свобод положением абзаца шестнадцатого пункта 6.7 Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, а также пунктами 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 и таблицей № 2 Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, не является допустимой, и в силу статьи 63 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» производство по настоящему делу в указанной части подлежит прекращению.

4. Оспариваемые заявителем правовые нормы пунктов 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, затрагивают вопросы дорожной деятельности. В соответствии со статьями 10 и 116 (часть первая) Конституции Республики Татарстан в Республике Татарстан признается и гарантируется местное самоуправление, которое в пределах своих полномочий самостоятельно и обеспечивает решение населением вопросов местного значения. Такие же положения закреплены и в статьях 12 и 130 (часть 1) Конституции Российской Федерации.

Федеральный закон от 6 октября 2003 года № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Россий-

ской Федерации» относит дорожную деятельность в отношении автомобильных дорог местного значения в границах населенных пунктов поселения, а также осуществление иных полномочий в области использования автомобильных дорог и осуществления дорожной деятельности в соответствии с законодательством Российской Федерации к вопросам местного значения поселения (пункт 5 части 1 статьи 14). Аналогичные положения содержатся в пункте 5 части 1 статьи 15 Закона Республики Татарстан от 28 июля 2004 года № 45-ЗРТ «О местном самоуправлении в Республике Татарстан».

Законом Республики Татарстан от 12 декабря 2005 года № 124-ЗРТ «О порядке решения вопросов местного значения во вновь образованных поселениях в Республике Татарстан» указанные вопросы местного значения поселения, а также полномочия по их решению с 1 января 2006 года были закреплены в том числе за Альметьевским муниципальным районом и его органами местного самоуправления (статьи 2 и 5). Данный Закон вступил в силу с 1 января 2006 года и утратил силу с 1 января 2009 года (статья 9).

Следовательно, на момент принятия решения от 5 августа 2008 года № 265 «О Положении о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования» Совет Альметьевского муниципального района обладал полномочиями на принятие нормативных правовых актов по вопросам дорожной деятельности в отношении автомобильных дорог местного значения в границах населенных пунктов города Альметьевска, а также осуществления иных полномочий в области использования автомобильных дорог и осуществления дорожной деятельности в соответствии с законодательством Российской Федерации.

4.1. Отношения, возникающие в связи с использованием автомобильных дорог, в том числе на платной основе, и осуществлением дорожной деятельности в Российской Федерации, урегулированы Федеральным законом от 8 ноября 2007 года № 257-ФЗ «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации».

Из положений части 1 статьи 27, пункта 1 статьи 28 и части 1 статьи 29 в их взаимосвязи со статьей 31 данного Федерального закона следует, что пользователи автомобильными дорогами имеют право свободно и бесплатно осуществлять проезд транспортных средств и перевозку грузов по автомобильным дорогам общего пользования, за исключением случаев, установленных этим же Федеральным законом, к которым относится и запрет на осуществление перевозок по автомобильным дорогам тяжеловесных грузов без специальных разрешений, выдаваемых в порядке, установленном уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти. Статьей 31 указанного Федерального закона установление порядка возмещения вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов,

и порядка определения размера такого вреда отнесены к полномочиям Правительства Российской Федерации (часть 8), к полномочиям же органов местного самоуправления отнесены выдача такого специального разрешения в случаях, предусмотренных данной статьей, и определение размера вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов, в случае движения таких транспортных средств по автомобильным дорогам местного значения (часть 6 и пункт 3 части 9).

Тем самым право пользователей автомобильными дорогами на осуществление бесплатного проезда транспортных средств может быть ограничено только в соответствии с федеральным законодательством. Требование о возмещении вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов, также допустимо лишь в соответствии с Федеральным законом «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» и с использованием для этих целей специального разрешения, предусмотренного данным Федеральным законом.

При этом основания для возмещения указанного вреда и, следовательно, для получения специального разрешения на движение на таком транспортном средстве определены на федеральном уровне. Так, согласно пункту 2 части 3 статьи 31 Федерального закона от 8 ноября 2007 года № 257-ФЗ «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» для получения специального разрешения на движение по автомобильным дорогам транспортного средства, осуществляющего перевозки тяжеловесных грузов, требуется возмещение вреда, причиняемого таким транспортным средством, владельцем этого транспортного средства.

Обязанность возмещения вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов при движении по муниципальным автомобильным дорогам города Альметьевска общего пользования, предусмотрена оспариваемыми заявителем пунктами 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265. Причем эта обязанность возложена как на владельцев, так и на пользователей данных транспортных средств, то есть оспариваемые нормы по своему буквальному содержанию позволяют требовать возмещения указанного вреда, а также привлекать к административной ответственности за неисполнение этого требования в том числе лиц, управляющих тяжеловесным транспортным средством в силу исполнения трудовых (служебных, должностных) обязанностей на основании трудового договора (служебного контракта) или гражданско-правового договора с владельцем транспортного средства.

Кроме того, оспариваемыми положениями предусмотрено, что с целью возмещения вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами при движении по автомобильным дорогам города Альметьевска общего пользования, вводятся специальные разрешения-пропуска по форме, утвержденной Исполнительным комитетом района.

Однако на момент принятия оспариваемого нормативного правового акта подлежала применению в части, не противоречащей федеральному законодательству, Инструкция по перевозке крупногабаритных и тяжеловесных грузов автомобильным транспортом по дорогам Российской Федерации, утвержденная Министерством транспорта Российской Федерации 27 мая 1996 года (в редакции Приказа Министерства транспорта Российской Федерации от 22 января 2004 года № 8), в соответствии с которой перевозка по дорогам тяжеловесных грузов осуществлялась только на основании специальных разрешений, выдаваемых по форме, приведенной в Приложении 2 к данной Инструкции (пункт 1.4).

Согласно действующему Порядку выдачи специального разрешения на движение по автомобильным дорогам транспортного средства, осуществляющего перевозки тяжеловесных и (или) крупногабаритных грузов, утвержденному Приказом Министерства транспорта Российской Федерации от 24 июля 2012 года № 258, специальное разрешение на движение по автомобильным дорогам транспортного средства, осуществляющего перевозки тяжеловесных грузов, выдается владельцу транспортного средства или его представителю согласно образцу приложения № 1 к данному Порядку (пункт 3).

Следовательно, Совет Альметьевского муниципального района, предусмотрев возмещение вреда владельцами и пользователями указанных транспортных средств и введение для этой цели специальных разрешений-пропусков по форме, утвержденной Исполнительным комитетом района, допустил взимание платы в счет возмещения вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами при движении по автомобильным дорогам города Альметьевска общего пользования, отличной от той, которая установлена Федеральным законом от 8 ноября 2007 года № 257-ФЗ «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации».

Введение оспариваемыми нормами требования о возмещении вреда, отличного от предусмотренного федеральным законодательством, подтверждается и запретом на проезд транспортных средств, осуществляющих перевозки тяжеловесных грузов без специального разрешения-пропуска, несоблюдение которого влечет административную ответственность на основании статьи 3.6 Кодекса Республики Татарстан об административных правонарушениях, установленным первоначально решением Совета Альметьевского района от 5 августа 2008 года № 261 «О внесении изменений и дополнений в Правила благоустройства тер-

ритории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан».

Впоследствии органами местного самоуправления Альметьевского муниципального района было установлено и правовое регулирование, обеспечивающее возмещение вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов по автомобильным дорогам местного значения города Альметьевска, предусмотренное статьей 31 Федерального закона от 8 ноября 2007 года № 257-ФЗ «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации». Так, Исполнительный комитет Альметьевского муниципального района постановлением от 24 июня 2011 года № 2482 «Об определении размера вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов по автомобильным дорогам общего пользования местного значения города Альметьевска» утвердил показатели размера такого вреда при превышении значений, определенных пунктом 5 Правил возмещения вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов, утвержденных постановлением Правительства Российской Федерации от 16 ноября 2009 года № 934. Стандарт и порядок предоставления муниципальной услуги по выдаче специального разрешения на движение по автомобильным дорогам города Альметьевска транспортных средств, осуществляющих перевозки тяжеловесных и (или) крупногабаритных грузов, были установлены Административным регламентом, утвержденным постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 29 июня 2011 года № 2609, а после того, как он утратил силу,— соответствующими административными регламентами. Перевозка тяжеловесных грузов по автомобильным дорогам города Альметьевска без указанного специального разрешения влечет административную ответственность в соответствии со статьей 12.21.1 Кодекса об административных правонарушениях Российской Федерации.

Из Реестра муниципальных услуг Альметьевского муниципального района, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 31 октября 2012 года № 3772, следует, что специальное разрешение, предусмотренное Федеральным законом от 8 ноября 2007 года № 257-ФЗ «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации», выдается муниципальным унитарным предприятием «Городское управление автомобильных дорог», а специальное разрешение, введение которого установлено оспариваемым заявителем Положением, выдается муниципальным бюджетным учреждением «Департамент экологии и природопользования» (пункты 16 и 50).

Таким образом, в целях возмещения вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяже-

ловесных грузов по автомобильным дорогам города Альметьевска общего пользования, с владельцев указанных транспортных средств взимаются две платы.

4.2. Предусмотренная оспариваемыми нормами плата носит постоянный и обязательный характер, поскольку только при возмещении вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов, владельцам и пользователям таких транспортных средств выдается специальное разрешение-пропуск, осуществление проезда без которого влечет применение меры государственного принуждения в виде привлечения к административной ответственности. При этом ни положения Федерального закона от 8 ноября 2007 года № 257-ФЗ «Об автомобильных дорогах и о дорожной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации», регулирующие порядок использования автомобильных дорог на платной основе, ни положения, предусматривающие установление временных ограничения или прекращения движения транспортных средств по автомобильным дорогам, ни какие-либо иные его положения не допускают установления органами местного самоуправления платы за проезд, подобной той, которая предусмотрена оспариваемым Положением.

Как указывал Конституционный Суд Российской Федерации, взимание обязательных платежей допустимо, только если оно санкционируется федеральным законодателем (Постановления от 17 июля 1998 года № 22-П и от 28 февраля 2006 года № 2-П).

Следовательно, введение оспариваемым Положением возмещения вреда, причиняемого транспортными средствами, осуществляющими перевозки тяжеловесных грузов по автомобильным дорогам города Альметьевска общего пользования, представляет собой ограничение конституционного права частной собственности владельцев и пользователей указанных транспортных средств в форме взимания органами местного самоуправления обязательного платежа, не предусмотренного федеральным законодательством.

Вместе с тем Конституция Российской Федерации допускает ограничение прав и свобод человека и гражданина только федеральным законом и только в той мере, в какой это необходимо в целях защиты основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечения обороны страны и безопасности государства (статья 55, часть 3).

Данным конституционным предписаниям корреспондирует положение статьи 1 Протокола № 1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод, предусматривающее, что каждое физическое или юридическое лицо имеет право на уважение своей собственности, никто не может быть лишен своего имущества кроме как в интересах общества и на условиях, предусмотренных законом и общими принципами международного права.

Согласно пункту 2 статьи 29 Всеобщей декларации прав человека при осуществлении своих прав и свобод каждый человек

должен подвергаться только таким ограничениям, какие установлены законом исключительно с целью обеспечения должного признания и уважения прав и свобод других и удовлетворения справедливых требований морали, общественного порядка и общего благосостояния в демократическом обществе. Аналогичные положения содержатся в пункте 3 статьи 12 Международного пакта о гражданских и политических правах и в статье 4 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах.

Конституция Республики Татарстан также предусматривает, что в Республике Татарстан признаются и защищаются равным образом частная, государственная, муниципальная и иные формы собственности (статья 18, часть первая); собственность неприкосновенна; ограничение прав собственника при владении, пользовании, распоряжении законно приобретенным имуществом не допускается, кроме случаев, предусмотренных федеральным законом (статья 19, часть первая); право частной собственности охраняется законом (статья 49); правовые акты органов местного самоуправления и должностных лиц местного самоуправления, противоречащие Конституции Российской Федерации, Конституции Республики Татарстан, федеральным законам и законам Республики Татарстан, подлежат отмене (статья 120).

Таким образом, пункты 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района от 5 августа 2008 года № 265, не соответствуют Конституции Республики Татарстан, ее статьям 18 (часть первая), 19 (часть первая), 27 (часть первая), 49 и 58 (часть вторая).

На основании изложенного, руководствуясь статьями 6, 63, частями первой и второй статьи 66, статьями 67, 68, 69, 71, 73 и 104 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан», Конституционный суд Республики Татарстан

п о с т а н о в и л :

1. Признать Правила благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденные решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, и Положение о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденное постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691, в полном объеме не соответствующими Конституции Республики Татарстан, ее статье 24 (часть третья), поскольку они не были опубликованы официально для всеобщего сведения.

2. Признать пункты 1 и 2 Положения о движении по муниципальным автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного решением Совета Альметьевского муниципального района

района от 5 августа 2008 года № 265, не соответствующими Конституции Республики Татарстан, ее статьям 18 (часть первая), 19 (часть первая), 27 (часть первая), 49 и 58 (часть вторая).

3. Прекратить производство по настоящему делу в части, касающейся проверки конституционности положения абзаца шестнадцатого пункта 6.7 Правил благоустройства территории города Альметьевска Альметьевского муниципального района Республики Татарстан, утвержденных решением Альметьевского городского Совета Альметьевского муниципального района Республики Татарстан от 30 мая 2012 года № 63, пунктов 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 и таблицы № 2 Положения о компенсации материального вреда, причиняемого тяжеловесными транспортными средствами автомобильным дорогам общего пользования, утвержденного постановлением Исполнительного комитета Альметьевского муниципального района от 26 февраля 2009 года № 691.

4. Настоящее Постановление окончательно, не подлежит обжалованию, вступает в силу немедленно после его провозглашения, действует непосредственно и не требует подтверждения другими органами и должностными лицами.

5. Согласно статье 72 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» настоящее Постановление подлежит незамедлительному опубликованию в газетах «Ватаным Татарстан» и «Республика Татарстан». Постановление должно быть опубликовано также в «Вестнике Конституционного суда Республики Татарстан».

№ 61-П

Конституционный суд
Республики Татарстан

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
ИСЕМЕ БЕЛӘН

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯ СУДЫның

гражданин И.В. Авдеев шикаятенә бәйле рәвештә Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең, Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктларының конституциячеллеген тикшерү турындагы эш буенча

2015 ел
19 март
Казан шәһәре

КАРАРЫ

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рәисе Ф.Г. Хөснетдинов, судьялары Р.Ф. Гафиятуллин, Л.В. Кузьмина, Р.Г. Сәхиева, А.А. Хамматова, А.Р. Шакараев составында,

Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясына (дүртенче өлеш), «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясындагы бишенче һәм тугызынчы өлешләренә, 39 статьясындагы беренче өлешенә һәм икенче өлешенең 1 пунктына, 68, 83, 100, 101 һәм 103 статьяларына таянып,

ачык суд утырышында Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең, Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктларының конституциячеллеген тикшерү турындагы эшне карады.

Эшне карап тикшерүгә гражданин И.В. Авдеевның шикаяте сәбәп булды. Мөрәҗәгать итүче тарафыннан дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актларның аларны тулаем бастырып чыгару тәртибе буенча да, аерым нормаларның эчтәлеге буенча да Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәве турындагы мәсьәләдә килеп туган билгесезлек эшне карап тикшерүгә нигез булды.

Докладчы судья Л.В. Кузьмина мәгълүматын, дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актны чыгарган органнар вәкилләренең — Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы

Советы аппаратының юридик бүлеге баш белгече Ә.Ә. Кыямова, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының Хокук идарәсе башлыгы Ф.Х. Шәйхуллова аңлатмаларын, суд утырышына чакырылган вәкилләрнең: Татарстан Республикасы Президентыннан — Татарстан Республикасы Президенты Дәүләт-хокук идарәсенең хокукый экспертиза бүлеге баш киңәшчесе Е.В. Кириллов, Татарстан Республикасы Дәүләт Советыннан — Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппараты Хокук идарәсе башлыгы А.А. Ощепков, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетыннан — Татарстан Республикасы Хөкүмәтеннән — Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты Аппараты Хокук идарәсе урынбасары Ю.Н. Олонова, Татарстан Республикасы Югары суды Рәисеннән — Татарстан Республикасы Югары суды судьясы Э.С. Каминский, Татарстан Республикасы Арбитраж суды Рәисеннән — Татарстан Республикасы Арбитраж судының суд практикасын анализлау һәм гомумиләштерү бүлеге башлыгы Р.Р. Шкаликов, Татарстан Республикасы Прокурорыннан — Татарстан Республикасы Прокуроры урынбасары Г.С. Галимов, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилдән — Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил аппаратының гражданнар хокукларын торгызу мәсьәләләре бүлегенең әйдәүче консультанты К.А. Карпухин чыгышларын тыңлап, тапшырылган документларны һәм башка материалларны өйрәнгәннән соң, Татарстан Республикасы Конституция суды

билгеләде:

1. Татарстан Республикасы Конституция судына гражданин И.В. Авдеев Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләре, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмә, Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктлары белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата шикаять белән мөрәҗәгать итте.

Шикаятьтән һәм аңа кушылып бирелгән документларның күчермәләреннән күренгәнчә, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең 6.7 пунктын бозып, махсус рөхсәттән-үткәрү документыннан башка авыр йөкле транспорт чарасын йөртүне гамәлгә ашыру рәвешендәге административ хокук

бозу кылган өчен гражданин И.В. Авдеев Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты каршындагы административ комиссиянең 2013 елның 21 августындагы карары белән Административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексының 3.6 статьясындагы 1 өлеше нигезендә ике мең сум күләмендә штраф төрендәге административ җаваплылыкка тартылган.

Гражданин И.В. Авдеев үзен административ җаваплылыкка рәсми басылып чыкмаган норматив хокукый актлар нигезендә тартылган дип саный, чөнки аныңча Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре муниципаль хокукый актларын бастырып чыгару өчен рәсми матбугат басмасының — «Знамя труда» газетасының 2012 елның 6 июнендәге 43 нче санында Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары гына, аның белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләреннән башка гына басылып чыккан. Ә Кагыйдәләре, шулай ук Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмә рәсми рәвештә бастырып чыгарылмаганнар.

Шуңа бәйле рәвештә гражданин И.В. Авдеев Татарстан Республикасы Конституция судыннан дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актларны, тулаем алганда, Татарстан Республикасы Конституциясенең 24 статьясына (өченче өлеше) туры килми дип тануны сорый, аның нигезендә кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы теләсә кайсы норматив хокукый акт, гомуми танышу өчен рәсми рәвештә басылып чыкмаган булса, кулланыла алмый.

Моннан тыш, гражданин И.В. Авдеев фикеренчә, күрсәтелгән Кагыйдәләрнең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацы, югарыда аталган Нигезләмәнең 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 пунктлары һәм 2 нче таблицасы, шулай ук Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктлары үзләренең эчтәлеге буенча Татарстан Республикасы Конституциясенә каршы килә һәм аның конституциячел хокукларын һәм ирекләрен боза.

Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацы нигезендә, аерым алганда, махсус рөхсәт-үткәрү документыннан башка авыр йөкле транспорт чараларын йөртү тыела.

Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең дәгъва белдерелә торган үзара бәйле 1 һәм 2 пунктларында авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары хуҗалары һәм алардан файдала-

нучылар мондый транспорт чаралары белән Әлмәт шәһәренең гомуми файдалану муниципаль автомобиль юлларына килгән зыянны каплыйлар; күрсәтелгән зыянны каплау максатында районның Башкарма комитеты раслаган рәвештәге махсус рөхсәтләр-үткәрү документлары кертелә дип билгеләнә.

Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең шикаять бирелә торган нормаларында авырлыгы 3,0 тонна һәм аннан авыррак булган йөк автотранспортыннан һәм автобуслардан түләү тиешле коэффициентлар кулланып алына дип карала: киметү өчен, әгәр йөкләнеш 10,0 тоннадан кимрәк булса, һәм арттыру өчен, әгәр йөкләнеш 10,0 тоннадан артыграк булса. 1 нче таблицада әлеге коэффициентлар күрсәтелә (1.1 пункт); әлеге Нигезләмә Әлмәт шәһәре эчендә йөри торган автомобиль транспорты хуҗаларыннан яисә алардан файдаланучылардан алына торган түләүнең күләмен, аны исәпләү һәм алу тәртибен билгели (1,4 пункт); Әлмәт шәһәре юл-урам челтәре буенча йөк машиналарының һәм транспорт чараларының хәрәкәте Әлмәт шәһәре Башкарма комитеты вәкаләт биргән органнар тарафыннан бирелә торган махсус рөхсәтләр нигезендә генә гамәлгә ашырыла (1.5 пункт); шәһәрнең юл-урам челтәре буйлап транспорт йөртүгә рөхсәт транспорт йөрткән өчен тиешле түләүне кертү турында түләү документының күчермәсе күрсәтелгәндә генә бирелә дип билгели (1.6 пункт). Нигезләмәнең 2 нче таблицасында, транспорт чарасының йөк күтәрүчәнлегеннән чыгып, үткәрү документының (пропускның) хакы билгеләнә.

Гражданин И.В. Авдеев үзенең шикаятендә махсус рөхсәт һәм махсус үткәрү документы булмыйча, әгәр мондый документны алу мәҗбүри булса, авыр йөкләрне ташыган өчен административ җаваплылыкның Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексының 12.21.1 статьясындагы 1 өлешендә инде каралган булуын күрсәтә. Мөрәҗәгать итүче фикеренчә, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең дәгъва белдерелә торган нигезләмәсендә каралган хокукый җайга салу аның конституциячел хокукларын бозуга китерә, чөнки бер үк хокук бозуны кылган өчен ике административ җәза билгеләргә мөмкинлек бирә (Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексы һәм Административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә).

Гражданин И.В. Авдеев билгеләп үткәнчә, Әлмәт шәһәре эчендә авыр йөкле транспорт чарасында хәрәкәт итү өчен махсус рөхсәт-үткәрү документы «Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмә хакында» Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары нигезендә кабул ителгән «Әлмәт муниципаль районында автотранспорт чаралары хәрәкәтен контрольдә тоту чаралары турында» Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән кертелгән. Мөрәҗәгать итүче, шикаять бирелә торган нор-

матив нигезләмәләр белән билгеләнгән җайга салу Әлмәт муниципаль районы Советы һәм Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты вәкаләтләре кысаларына сыймый, дип саный.

Аның фикеренчә, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең дәгъва белдерелә торган нормаларында авыр йөкле транспорт чаралары билгеләмәсендә төгәлсезлекләр бар: бер очракта транспорт чарасының йөк күтәрүчәнлегеннән, икенче очракта күчәрнең йөкләнешеннән чыгып билгеләнә, шуңа күрә бер үк төрле гамәл бер очракта хокук бозу булып саналырга, икенче очракта саналмаска мөмкин.

Бәян ителгәннәр нигезендә гражданин И.В. Авдеев Татарстан Республикасы Конституция судыннан Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацын, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 пунктларын һәм 2 нче таблицасын, шулай ук Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктларын Татарстан Республикасы Конституциясенең 27 (беренче өлеш), 28 (беренче һәм икенче өлешләр), 29 (беренче өлеш), 49 һәм 58 статьяларына туры килми дип тануны сорый, алар буенча Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокуклары һәм ирекләре халыкара хокукның гомумтанылган принциплары һәм нормалары буенча һәм Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе нигезендә танылa һәм гарантияләнә; закон һәм суд каршында һәркем тигез; дәүләт кеше һәм граждан хокукларының һәм ирекләренең тигезлеген социаль һәм мөлкәти хәленә, шөгыленең төренә һәм характерына, яшәү урынына һәм башка шартларга бәйсез рәвештә гарантияли; расачыл, милли һәм башка билгеләр буенча гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен чикләүнең теләсә кайсы рәвеше йә аларга өстенлекләр билгеләү тыела; хосусый милек хокукы закон белән саклана; Татарстан Республикасы Конституциясендә төп хокукларны һәм ирекләрне санап чыгу кешенең һәм гражданның гомумтанылган башка хокукларын һәм ирекләрен кире кагу һәм киметү буларак аңлатылмаска тиеш; Татарстан Республикасында кеше һәм гражданның хокукларын һәм ирекләрен юкка чыгара яисә киметә торган законнар чыгарылмаска тиеш.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Та-

тарстан Республикасы Законының 68 статьясындагы икенче һәм өченче өлешләре нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды, карала торган актның мәгънәсен сүзгә-сүз, рәсми рәвештә һәм башкача шәрехләп яки хокук куллану практикасындагы мәгънәсен дә бәяләп, шулай ук норматив-хокукый актлар системасындагы урынын исәпкә алып, эш буенча карар кабул итә. Татарстан Республикасы Конституция суды бары тик мөрәҗәгатьтә күрсәтелгән предмет буенча һәм актның конституциячеллеге шик тудыручы өлешенә карата гына карарлар кабул итә. «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 101 статьясы нигезендә Татарстан Республикасы законы яисә норматив хокукый акты белән конституциячел хокуклар һәм ирекләр бозылуга карата шикаять бирү, әгәр закон яисә башка норматив хокукый акт гражданнарның конституциячел хокукларына һәм ирекләренә кагылса, һәм, әгәр закон яисә башка норматив хокукый акт судта яисә башка органда карала башланган яисә карау төгәлләнгән конкрет эштә кулланылса яисә кулланылырга тиеш булса, мөмкин булып санала.

Гражданин И.В. Авдеевка карата Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты каршындагы административ комиссия чыгарган карарда Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турында нигезләмәгә һәм Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәгә сылтамалар юк. Ләкин махсус рөхсәт-үткәрү документыннан башка авыр йөкле транспорт чараларында йөргән өчен административ җаваплылыкны хокукый җайга салуда әлеге норматив хокукый актларның дәгъва белдерелә торган нигезләмәләре Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацы нигезләмәсе һәм Административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексының 3.6 статьясы белән тыгыз бәйләнештә тора, димәк, мөрәҗәгать итүченең административ эшендә турыдан-туры булмаса да кулланылган.

Шулай итеп, әлеге эш буенча Татарстан Республикасы Конституция судының карау предметы түбәндәгеләр:

Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләре һәм Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмә — аларны тулы күләмдә бастырып чыгару тәртибе буенча;

күрсәтелгән Кагыйдәләрнең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацының Әлмәт шәһәре эчендә авыр йөкле транспорт чарасында махсус рөхсәт-үткәрү документы буенча гына хәрәкәт итүне күздә

тота торган нигезләмәсе, югарыда аталган Нигезләмәнең 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 пунктлары һәм 2 нче таблицасы, шулай ук Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктлары — эчтәлеге буенча.

2. «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 83 статьясындагы беренче өлешенең 3 пункты һәм 103 статьясы нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды Татарстан Республикасы законнарының һәм башка норматив хокукый актларының, шул исәптән конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданнарның шикаятьләре буенча, кабул итү, нәшер итү, имзалау, бастырып чыгару яисә гамәлгә кертү тәртибе буенча Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәвен билгели.

Татарстан Республикасы Конституциясенең 24 статьясы (өченче өлеш) һәм Россия Федерациясе Конституциясенең 15 статьясы (3 өлеш) нигезендә кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы теләсә кайсы норматив хокукый акт, гомуми танышу өчен рәсми рәвештә басылып чыкмаган булса, кулланыла алмый. Татарстан Республикасы Конституция суды бу конституциячел күрсәтмәне кеше һәм граждан хокукларын, ирекләрен яклау гарантияләренең берсе булып тора һәм ул императив характерга ия дип берничә тапкыр билгеләп үтте (2006 елның 7 мартындагы 19-П номерлы һәм 2012 елның 21 февралендәге 47-П номерлы карарлары).

Россия Федерациясе Конституция Суды күрсәткәнчә, дәүләт исеменнән норматив хокукый актны гавами хакимиятнең компетентлы органы тарафыннан халыкка җиткерү таләбе хокукый билгеләнешнең гомумтанылган принцибына бәйле, аның нигезендә дәүләтнең һәм шәхеснең мөнәсәбәтләре билгеләнә һәм җәмәгатьчелеккә хәбәр итү әлеге норматив хокукый актның кабул ителүе һәм бәян ителгән тулы текстының гамәлгә кертелергә тиешлеген аңлата. Шул очракта гына аның гамәлдә булуы кагыла торган затларга законны белмәү аны бозган өчен җаваплылыктан азат итми дигән гомумхокукый презумпция кагыла. Норматив хокукый актның гамәлдә булу яисә булмавына карата билгесезлек аны саклауда, үтәүдә һәм куллануда бертөрлелекне тәэмин итә алмый һәм, димәк, хокук куллану практикасында каршылык китереп чыгара, аны зыянлы максатта һәм башбаштакланып файдалану мөмкинлеген тудыра, конституциячел хокукларны һәм ирекләрне яклау гарантияләрен киметә, тигезлек һәм хокук өстенлеге принципларын бозуга китерә (2012 елның 27 мартындагы 8-П номерлы карар).

Мөрәҗәгать итүче дәгъва белдерә торган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен һәм Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәне бастырып

чыгару тәртибе буенча затны административ җаваплылыкка тарту мәсьәләсе хәл ителгәнлектән һәм алар кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына, шул исәптән хосусый милекнең конституциячел хокукына кагылганга күрә, әлеге норматив хокукый актларның билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгарылуы мәҗбүри булып тора.

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның үзара бәйләнештәге 47 статьясындагы 2 һәм 3 өлешләре белән 44 статьясындагы 1 өлешенең 6 пункты эчтәлегеннән күренгәнчә, җирле үзидарә органнарының кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагыла һәм федераль закон белән таратылуы чикләнә торган белешмәләре булмаган норматив хокукый актлары тиешле муниципаль берәмлек уставы белән билгеләнгән тәртиптә тулы тексты белән басылып чыкса гына гомуми танышу өчен рәсми басылып чыккан дип танылырга мөмкин, уставта шул исәптән муниципаль хокукый актларның төрләре, кабул итү (нәшер итү), рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм үз көченә керү тәртибе билгеләнергә тиеш.

Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәре хокукый актларын бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм үз көченә кертү тәртибе «Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2011 елның 22 сентябрендәге 37 номерлы карары белән кабул ителгән Уставы белән җайга салына. Әлеге Уставның 72 статьясындагы 3, 5 һәм 9 өлешләре нигезендә кеше һәм гражданның хокукларына, ирегенә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль хокукый актлар рәсми басылып чыкканнан (халыкка җиткерелгәннән) соң үз көченә керә; шәһәр Советының норматив хокукый актлары 10 көн эчендә рәсми имзаланырга һәм бастырып чыгарылырга тиеш, моңа федераль закон белән таратылуы чикләнә торган белешмәләре булган муниципаль хокукый актлар яисә аларның аерым нигезләмәләре керми; муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка җиткерү) түбәндәге юллар белән гамәлгә ашырыла:

хокукый акт текстын Шәһәр җирле үзидарә органнары гамәлгә куйган басма массакүләм мәгълүмат органнарында, йә Шәһәр территориясендә таратыла торган башка басма массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару. Хокукый акт тексты башка басма массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарылганда әлеге бастырып чыгаруның рәсми булуы хакында билге ясарга кирәк;

— хокукый акт текстын гражданнарга үзәкләштерелгән тәртиптә, шул исәптән махсус матбугат басмасы рәвешендә җибәрү (тарату);

— хокукый акт текстын Шәһәр территориясендә махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм урнашу урыннары Шәһәр Советы тарафыннан раслана

һәм Шәһәр халкына муниципаль хокукый акт тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш. Шәһәр Советы актларын рәсми бастырып чыгару чыганаклары статусына ия матбугат басмалары Шәһәр Советы карары белән билгеләнә.

«Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәне раслау турында» Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карар кабул ителгән вакытта Әлмәт муниципаль районы хокукый актларын рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм үз көченә кертү тәртибен җайга салган, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Советының 2005 елның 5 декабрендәге 17 номерлы карары белән кабул ителгән Татарстан Республикасы «Әлмәт муниципаль районы» муниципаль берәмлеге уставы (Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 258 номерлы карары редакциясендә), шулай ук Татарстан Республикасы Әлмәт район Советының 2011 елның 22 сентябрендәге 116 номерлы карары белән кабул ителгән «Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең гамәлдәге уставы Әлмәт муниципаль районының хокукый актларын бастырып чыгаруның (халыкка җиткерүнең) шундый ук алымнарын беркетә.

«Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару өчен рәсми матбугат басмалары турында» Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2008 елның 31 октябрендәге 64 номерлы карары белән һәм «Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару өчен рәсми матбугат басмалары турында» Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 31 октябрендәге 270 номерлы карары белән Әлмәт шәһәрендә һәм Әлмәт муниципаль районында хокукый актларны бастырып чыгару өчен рәсми матбугат басмалары итеп «Знамя труда» һәм «Әлмәт таңнары», шулай ук соңрак «Альметьевский вестник» дип аталган «Яшьләр заманы» газетасы билгеләнгән.

Эш материалларыннан күренгәнчә, «Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләре турында» Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары «Знамя труда» газетасының 2012 елның 6 июнендәге 43 нче санында, Кагыйдәләрнең Әлмәт муниципаль районының һәм Әлмәт шәһәренең рәсми сайтында Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырылуы күрсәтелеп, рәсми рәвештә басылып чыга. Шул ук интернет-сайтта Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмә дә урнаштырыла.

Шул рәвешле, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль

районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карарын аның белән расланган Кагыйдәләрнең Әлмәт муниципаль районының һәм Әлмәт шәһәренең рәсми сайтында Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырылуын күрсәтеп бастырып чыгару ул гражданнарга әлеге Кагыйдәләрнең эчтәлеге турында түгел, ә кабул ителүе турында гына мәгълүмат бирә. Күрсәтелгән Кагыйдәләрнең һәм Нигезләмәнең Әлмәт шәһәре һәм Әлмәт муниципаль районы территориясендә таратыла торган басма массакүләм матбугат чараларына карамый торган әлеге интернет-сайтта урнаштыру аларны рәсми бастырып чыгаруның норматив беркетелгән рәвеше булып тормый һәм, димәк, аларның эчтәлеген гражданнар игътибарына җиткерү функциясен тулысынча үти алмый. Киресенчә булса, җирле үзидарә органнарыннан алар тарафыннан билгеләнгән күрсәтмәләрне үз эченә алган норматив хокукый актларны бастырып чыгару буенча закон таләпләре үтәлмәгәндә, алар әлеге күрсәтмәләрнең үтәлешен таләп итү мөмкин булыр иде, бу хокукый дәүләтнең конституциячел принципларына: хәбәрдарлыкка, хокук өстенлегенә, тигезлеккә һәм гаделлеккә туры килми.

Россия Федерациясе Конституция Суды да шундый ук алымны хуплый, үз карарларының берсендә ул Россия Федерациясенең вакытлыча кулланыла торган халыкара шартнамәләрен рәсми бастырып чыгармауны аларның эчтәлеген Россия Федерациясе гражданнарына һәм башка кызыксынучы затларга бүтән алымнар аша җиткерүне тиешенчә алмаштыра алмый дип күрсәтте, аерым алганда, мөрәҗәгать итүчегә карата Килешү текстын Таможня берлегенең рәсми интернет-сайтында урнаштыру алымы кулланылып, Россия Федерациясенең әлеге халыкара шартнамәсе төзелү турында кызыксынучы затларга мәгълүмат җибәрелсә дә, ул аның текстын тиешенчә рәсми бастырып чыгаруны алмаштыра алмый (2012 елның 27 мартындагы 8-П номерлы карар). Россия Федерациясе төзегән халыкара шартнамәләрне аның хокукый системасының состав өлеше буларак карау Россия Федерациясенең конституциячел бурычы булудан чыгып (Россия Федерациясе Конституциясе, 15 статья, 4 өлеш) күрсәтелгән хокукый позиция универсаль булып тора һәм Россия Федерациясе хокукый системасының башка норматив актларына да кагыла.

Шулай итеп, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләре, шулай ук Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмә Татарстан Республикасы Конституциясенә, аның 24 статьясына (өченче өлеш) тулы күләмдә туры килми, чөнки алар гомуми танышу өчен рәсми рәвештә бастырып чыгарылмаганнар.

Шуның белән бергә, Татарстан Республикасы Конституция суды, мәгълүмат киңлегендәге объектив үзгәрешләрне исәпкә алып, муниципаль хокукый актларны Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге тиешле рәсми ресурсларда рәсми бастырып чыгару мөмкинлеген шик астына алмый. Күрсәтелгән ресурслар буларак, муниципаль берәмлекләрнең һәм аларның җирле үзидарә органнарының рәсми сайтлары да, рәсми хокукый мәгълүмат урнаштыру өчен каралган, мәсәлән, «Татарстан Республикасы рәсми хокукый мәгълүмат порталы» (PRAVO.TATARSTAN.RU) кебек интернет-порталлар да булырга мөмкин. Ләкин бастырып чыгаруның мондый алымы муниципаль берәмлекләрнең уставларында турыдан туры каралган очракта гына рәсми булып тора.

3. Татарстан Республикасы Конституция суды тарафыннан күрсәтелгән Кагыйдәләрне һәм Нигезләмәне, гомуми танышу өчен рәсми рәвештә бастырылып чыгарылмаганлыктан, Татарстан Республикасы Конституциясенә, аның 24 статьясына (өченче өлеш) тулы күләмдә туры килми дип тану әлеге норматив хокукый актлар үз көченә кермәгән буларак хокукый нәтиҗәләргә китерми һәм тиешле хокукый мөнәсәбәтләрне җайга салу өчен нигез булып тора алмый дигәнне аңлата.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 100 һәм 101 статьялары мәгънәсе буенча норматив хокукый актлардагы нормалар эчтәлегенең конституциячеллеген тикшерү мөрәҗәгатьтә үз көченә кергән норматив нигезләмәләргә дәгъва белдерелгәндә генә мөмкин.

Димәк, гражданин И.В. Авдеевның Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацы нигезләмәсе, шулай ук Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 пунктлары һәм 2 нче таблицасы белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата шикаяте карала алмый, һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 63 статьясы нигезендә әлеге эш күрсәтелгән өлешендә туктатылырга тиеш.

4. Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең мөрәҗәгать итүче дәгъва белдерә торган 1 һәм 2 пунктларының хокукый нормалары юл эшчәнлеге мәсьәләләренә кагыла. Татарстан Республикасы Конституциясенең 10 һәм 116 (беренче өлеш) статьялары нигезендә Татарстан Республикасында үз вәкаләтләре чикләрендә мөстәкыйль һәм җирле әһәмияткә ия мәсьәләләрне халыкның хәл итүен тәэмин итә торган җирле

үзидарә танылa һәм гарантияләнә. Шундый ук нигезләмәләр Россия Федерациясе Конституциясенең 12 һәм 130 (1 өлеш) статьяларында да беркетелгән.

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру Россия Федерациясе законнары нигезендә җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә карый (14 статьяның 1 өлешендәге 5 пункты). Шундый ук нигезләмәләр «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законының 15 статьясындагы 1 өлешенең 5 пунктында да бар.

«Татарстан Республикасында яңа төзелгән җирлекләрдә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү тәртибе турында» 2005 елның 12 декабрендәге 124-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән җирлекнең җирле әһәмияттәге күрсәтелгән мәсьәләләре, шулай ук аларны хәл итү вәкаләтләре 2006 елның 1 гыйнварыннан шул исәптән Әлмәт муниципаль районына һәм аның җирле үзидарә органнарына тапшырылган (2 һәм 5 статьялар). Бу Закон 2006 елның 1 гыйнварыннан үз көченә кереп, 2009 елның 1 гыйнварыннан үз көчен югалткан (9 статья).

Димәк, «Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмә хакында» 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карар кабул ителгән вакытта Әлмәт муниципаль районы Советы Россия Федерациясе законнары нигезендә Әлмәт шәһәре торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча норматив хокукый актлар кабул итү вәкаләтләренә ия була.

4.1. Россия Федерациясендә автомобиль юлларыннан файдалануга, шул исәптән түләүле нигездә дә, һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыруга бәйле барлыкка килә торган мөнәсәбәтләр «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон белән җайга салына.

Әлеге Федераль законның 27 статьясындагы 1 өлеше, 28 статьясындагы 1 пункты һәм 29 статьясындагы 1 өлешенең 31 статья белән үзара бәйләнештәге нигезләмәләреннән аңлашылганча, автомобиль юлларыннан файдаланучылар гомуми файдаланудагы автомобиль юллары буйлап транспорт чараларын йөртүне һәм йөкләр ташуны иркле һәм түләүсез гамәлгә ашырырга хокуклы, моңа шушы ук Федераль законда күрсәтелгән очраклар һәм Россия Федерациясе Хөкүмәтенең вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә бирелә торган махсус рөхсәтләрдән башка автомобиль юллары

буйлап авыр йөкләр ташуны тыю очрагы да керми. Күрсәтелгән Федераль законның 31 статьясы нигезендә авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары китергән зыянны каплау тәртибен һәм мондый зыянның күләмен билгеләү тәртибен урнаштыру Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләтләренә кертелгән (8 өлеш), ә әлеге статьяда каралган очракларда мондый махсус рөхсәтне бирү һәм авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыянның күләмен билгеләү, мондый транспорт чаралары җирле әһәмияттәге автомобиль юллары буйлап хәрәкәт иткән очракта, җирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән (6 өлеш һәм 9 өлешнең 3 пункты).

Шулай итеп, автомобиль юлларыннан файдаланучыларның транспорт чараларын түләүсез йөртүне гамәлгә ашыру хокукы федераль законнар нигезендә генә чикләнергә мөмкин. Авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чараларыннан килгән зыянны каплауны таләп итү шулай ук бары тик «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» Федераль закон нигезендә генә һәм бу максатларда әлеге Федераль закон белән каралган махсус рөхсәттән файдаланып кына мөмкин.

Шул рәвешчә, күрсәтелгән зыянны каплау һәм, димәк, мондый транспорт чарасында йөрүгә махсус рөхсәт алу нигезләре федераль дәрәҗәдә билгеләнгән. Мәсәлән, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль законның 31 статьясындагы 3 өлешенең 2 пункты нигезендә авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чарасы автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итүгә махсус рөхсәт алу өчен әлеге транспорт чарасы хуҗасының мондый транспорт чарасыннан килгән зыянны каплавы таләп ителә.

Әлмәт шәһәренең гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт иткәндә авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыянны каплау бурычы Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган мөрәҗәгать итүче дәгъва белдерә торган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктларында каралган. Бу бурыч әлеге транспорт чараларының хуҗаларына да, алардан файдаланучыларга да йөкләнгән, ягъни дәгъва белдерелә торган нормалар сүзмә-сүз аңлашыла торган эчтәлеге буенча күрсәтелгән зыянны каплауны таләп итәргә, шулай ук әлеге таләпне үтәмәгән өчен шул исәптән транспорт хуҗасы белән төзелгән хезмәт шартнамәсе (хезмәт контракты) яисә граждани-хокукый шартнамә нигезендә үзенең хезмәт (эш, вазыйфаи) бурычларын үтәү йөзеннән авыр йөкле транспорт чарасы белән идарә итүче затларны административ җаваплылыкка тартырга мөмкинлек бирә.

Моннан тыш, дәгъва белдерелә торган нигезләмәләрдә Әлмәт

шәһәренең гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт иткәндә авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән зыянны каплау максатында район Башкарма комитеты тарафыннан расланган рәвештәге махсус рөхсәтләр-үткәрү документлары кертелә дип каралган.

Ләкин дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актны кабул иткән вакытка Россия Федерациясе Транспорт министрлыгы тарафыннан 1996 елның 27 маенда расланган Россия Федерациясе юллары буйлап автомобиль транспортында эре габаритлы һәм авыр йөкләр ташу инструкциясе (Россия Федерациясе Транспорт министрлыгының 2004 елның 22 гыйнварындагы 8 номерлы боерыгы редакциясендә) федераль законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланылырга тиеш була, аның нигезендә юллар буйлап авыр йөкләр ташу әлеге Инструкциянең 2 нче кушымтасында китерелгән рәвеш буенча бирелә торган махсус рөхсәтләр буенча гына гамәлгә ашырылган (1.4 пункт).

Россия Федерациясе Транспорт министрлыгының 2012 елның 24 июлендәге 258 номерлы боерыгы белән расланган Автомобиль юллары буйлап авыр йөк һәм эре габаритлы йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чарасына хәрәкәт итү өчен махсус рөхсәт алуның гамәлдәге тәртибе нигезендә махсус рөхсәт автомобиль юллары буйлап авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чарасы хуҗасына яисә аның вәкиленә махсус рөхсәт әлеге Тәртипнең 1 нче кушымтасындагы үрнәк буенча бирелә (3 пункт).

Димәк, Әлмәт муниципаль районы Советы, күрсәтелгән транспорт чаралары хуҗаларыннан һәм алардан файдаланучылардан зыян каплатуны күздә тотып һәм әлеге максатлар өчен район Башкарма комитеты тарафыннан расланган рәвештәге махсус рөхсәтләр-үткәрү документлары кертеп, Әлмәт шәһәренең гомуми файдалану автомобиль юллары буйлап хәрәкәт иткәндә авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән зыянны каплау исәбеннән «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгәннән үзгә түләү алуга юл куйган.

Дәгъва белдерелә торган нормалар нигезендә зыянны каплау турында федераль законнарда каралганнан үзгә таләп кертелү авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чараларын махсус рөхсәт-үткәрү документы булмыйча йөртүне тыю белән дә раслана, ул башта «Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында» Әлмәт районы Советының 2008 елның 5 августындагы 261 номерлы карары белән билгеләнгән була, ә аны үтәмәгән өчен Административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексының 3.6 статьясы нигезендә административ җаваплылык каралган.

Соңрак Әлмәт муниципаль районы җирле үзидарә органна-

ры белән «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон белән каралган, Әлмәт шәһәре җирле әһәмияттәге автомобиль юллары буйлап авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыянны каплауны тәэмин итә торган, хокукый җайга салу да билгеләнә. Шулай итеп, «Әлмәт шәһәренең җирле әһәмияттәге гомуми файдалану автомобиль юллары буйлап авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары китергән зыян күләмен билгеләү турында» 2011 елның 24 июнендәге 2482 номерлы карары белән Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2009 елның 16 ноябрендәге 934 номерлы карары белән расланган Авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыянны каплау кагыйдәләренең 5 пункты белән билгеләнгән күрсәткечләрне арттырганда мондый зыянның күләм күрсәткечләрен раслады. Авыр һәм (яисә) эре габаритлы йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары Әлмәт шәһәре автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү өчен махсус рөхсәт бирү буенча муниципаль хезмәтләр стандарты һәм аларны күрсәтү тәртибе Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2011 елның 29 июнендәге 2609 номерлы карары белән расланган Административ регламент белән билгеләнә, ә ул үз көчен югалтканнан соң, тиешле административ регламентлар белән җайга салына. Әлмәт шәһәре автомобиль юллары буйлап әлеге махсус рөхсәттән башка авыр йөкләр ташу Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексының 12.21.1 статьясы нигезендә административ җаваплылыкка китерә.

Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2012 елның 31 октябрендәге 3772 номерлы карары белән расланган Әлмәт муниципаль районының муниципаль хезмәт күрсәтүләр реестрыннан күренгәнчә, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон белән каралган махсус рөхсәт «Шәһәр автомобиль юллары идарәсе» муниципаль унитар предприятиесе тарафыннан, ә гамәлгә кертү мөрәҗәгать итүче дәгъва белдерә торган Нигезләмә белән билгеләнгән махсус рөхсәт «Экология һәм табигатьтән файдалану департаменты» муниципаль бюджет учреждениесе тарафыннан бирелә (16 һәм 50 пунктлар).

Шулай итеп, Әлмәт шәһәренең гомуми файдалану автомобиль юллары буйлап авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыянны каплау максатларында күрсәтелгән транспорт чаралары хуҗаларыннан ике тапкыр түләү алына.

4.2. Дәгъва белдерелә торган нормалар белән каралган түләү даими һәм мәҗбүри характерда, чөнки авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыян-

ны каплаганда гына мондый транспорт чаралары хуҗаларына һәм алардан файдаланучыларга махсус рөхсәт-үткәрү документы бирелә, аннан башка йөргән өчен административ җаваплылык рәвешендәге мәҗбүри дәүләт чарасы кулланыла. Монда «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль законның автомобиль юлларыннан түләүле нигездә файдалану тәртибен җайга сала торган нигезләмәләре дә, автомобиль юллары буйлап транспорт чаралары хәрәкәтен вакытлыча чикләү яисә туктату билгеләүне күздә тота торган нигезләмәләр дә, аның башка төрле нигезләмәләре дә дәгъва белдерелә торган Нигезләмәдә каралган хәрәкәт өчен җирле үзидарә органнары тарафыннан түләү билгеләнүгә юл куймый.

Россия Федерациясе Конституция суды күрсәткәнчә, мәҗбүри түләүләр алу бары тик алар федераль законнар белән санкцияләнсә генә рөхсәт ителә дип күрсәтелә (1998 елның 17 июлендәге 22-П номерлы һәм 2006 елның 28 февралендәге 2-П номерлы карарлар).

Димәк, дәгъва белдерелә торган Нигезләмә белән Әлмәт шәһәренең гомуми файдалану автомобиль юллары буйлап авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары белән китерелгән зыян өчен каплауны кертү җирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнарда каралмаган мәҗбүри түләүне алу рәвешендә күрсәтелгән транспорт чаралары хуҗаларының һәм алардан файдаланучыларның хосусый милеккә конституциячел хокукын чикләүне чагылдыра.

Шуның белән бергә, Россия Федерациясе Конституциясендә кеше һәм гражданның хокуклары һәм ирекләре федераль закон белән конституциячел төзелеш нигезләрен, башка затларның әхлаклылыгын, сәламәтлеген, хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау, илнең оборонасын һәм дәүләтнең иминлеген тәэмин итү максатларында кирәк булган кадәр генә чикләнергә мөмкин дип күрсәтелә (55 статья, 3 өлеш).

Бу конституциячел күрсәтмәләрне Кеше хокукларын һәм төп ирекләрен яклау турындагы Конвенциянең 1 нче беркетмәсендәге 1 статьясы да бәян итә, анда һәр физик яисә юридик зат үз милкенә карата ихтирамлы мөнәсәбәткә хокуклы, беркем дә җәмгыять мәнфәгатьләреннән, закон һәм халыкара хокукның төп принципларында каралган шартлардан тыш үз мөлкәтеннән мәхрүм ителә алмый диелә.

Кеше хокукларының гомуми декларациясенең 29 статьясындагы 2 пункты нигезендә һәр кеше үзенең хокукларын һәм ирекләрен гамәлгә ашырганда демократик җәмгыятьтә башкаларның хокукларын һәм ирекләрен тиешенчә тануны һәм ихтирам итүне һәм әхлакъның, иҗтимагый тәртипнең һәм гомуми яшәешнең гадел таләпләрен канәгатьләндерүне тәэмин итү максатында закон белән билгеләнгән чикләүләргә генә дучар ителергә тиеш. Шундый ук нигезләмәләр Граждани һәм сәяси хокуклар турында халыкара пактның 12 статьясындагы 3 пунк-

тында һәм Икътисадый, социаль һәм мәдәни хокуклар турында халыкара пактның 4 статьясында бар.

Татарстан Республикасы Конституциясендә түбәндәгеләр карала: Татарстан Республикасында хосусый, дәүләти, муниципаль милек һәм милекнең башка рәвешләре бертигез дәрәҗәдә таныла һәм яклана (18 статья, беренче өлеш); милек кагылгысыз; законлы рәвештә булдырган мөлкәтне биләгәндә, аннан файдаланганда, аның белән эш иткәндә милекченең хокукларын чикләү, федераль законда каралган очраклардан гайре, рөхсәт ителми (19 статья, беренче өлеш); хосусый милек хокукы закон белән саклана (49 статья); җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының Россия Федерациясе Конституциясенә, Татарстан Республикасы Конституциясенә, федераль законнарга һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килүче хокукый актлары суд тәртибендә юкка чыгарылырга тиеш (120 статья).

Шулай итеп, Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктлары Татарстан Республикасы Конституциясенә, аның 18 (беренче өлеш), 19 (беренче өлеш), 27 (беренче өлеш), 49 һәм 58 (икенче өлеш) статьяларына туры килми.

Бәян ителгәннәр нигезендә һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 6, 63 статьяларына, 66 статьясының беренче һәм икенче өлешләренә, 67, 68, 69, 71, 73 һәм 104 статьяларына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

карар чыгарды:

1. Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әлмәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләре һәм Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмә Татарстан Республикасы Конституциясенә, аның 24 статьясына (өченче өлеш) тулы күләмдә туры килми дип танырга, чөнки алар гомуми танышу өчен рәсми рәвештә бастырып чыгарылмаганнар.

2. Әлмәт муниципаль районы Советының 2008 елның 5 августындагы 265 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану муниципаль автомобиль юллары буйлап хәрәкәт итү турындагы нигезләмәнең 1 һәм 2 пунктларын Татарстан Республикасы Конституциясенә, аның 18 (беренче өлеш), 19 (беренче өлеш), 27 (беренче өлеш), 49 һәм 58 (икенче өлеш) статьяларына туры килми дип танырга.

3. Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Әл-

мәт шәһәр Советының 2012 елның 30 маендагы 63 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Әлмәт шәһәре территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең 6.7 пунктындагы уналтынчы абзацы нигезләмәсенең, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 26 февралендәге 691 номерлы карары белән расланган Гомуми файдалану автомобиль юлларына авыр йөкле транспорт чаралары белән китерелгән матди зыянны компенсацияләү турындагы нигезләмәнең 1.1, 1.4, 1.5, 1.6 пунктларының һәм 2 нче таблицаның конституциячеллеген тикшерүгә кагылышлы өлешендә әлеге эш буенча карауны туктатырга.

4. Әлеге Карар катгый, шикаятькә дучар ителә алмый, игълан ителү белән үз көченә керә, турыдан-туры гамәлдә була һәм башка органнар һәм вазыйфаи затлар тарафыннан раслануны таләп итми.

5. «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 72 статьясы буенча бу Карар «Ватаным Татарстан» һәм «Республика Татарстан» газеталарында кичекмәстән басылып чыгарга тиеш. Карар шулай ук «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 61-П

Татарстан Республикасы
Конституция суды

ИМЕНЕМ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

по делу о проверке конституционности пункта 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ) в связи с жалобой граждан А.В. Прокофьева и Х.Г. Миргалимова

23 апреля 2015 года
город Казань

Конституционный суд Республики Татарстан в составе Председателя Ф.Г. Хуснутдинова, судей Р.Ф. Гафиятуллина, Л.В. Кузьминой, Р.А. Сахиевой, А.А. Хамматовой, А.Р. Шакараева,

руководствуясь статьей 109 (часть четвертая) Конституции Республики Татарстан, частями пятой и девятой статьи 3, частью первой и пунктом 1 части второй статьи 39, статьями 68, 83, 100, 101 и 103 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан»,

рассмотрел в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ).

Поводом к рассмотрению дела явилась жалоба граждан А.В. Прокофьева и Х.Г. Миргалимова. Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли оспариваемое заявителями нормативное положение Конституции Республики Татарстан.

Заслушав сообщение судьи-докладчика А.А. Хамматовой, объяснения сторон — граждан А.В. Прокофьева и Х.Г. Миргалимова, представителей заявителей — Б.В. Королева, А.В. Земляного, Ю.А. Королевой, представителей органа, издавшего оспариваемый нормативный правовой акт, — председателя Комитета Государственного Совета Республики Татарстан по законности и правопорядку Ш.Ш. Ягудина, старшего юрисконсульта правового отдела Министерства внутренних дел по Республике Татарстан Р.Ф. Исмаилова, первого заместителя начальника правового управления Аппарата Исполнительного комитета муниципального образования города Казани А.Н. Рыбушкина, специалиста, приглашенного в судебное заседание по ходатайству представителя органа, издавшего оспариваемый нормативный правовой акт,— первого заместителя министра юстиции Республики Татарстан Р.И. Загидуллина, выступления приглашенных в судебное заседание: представителя Президента Республики Татарстан — главного советника отдела по законопроектной работе Государственно-правового управления Президента Республики Татарстан Е.Е. Шехматовой, полномочного представителя Госу-

дарственного Совета Республики Татарстан — начальника Правового управления Аппарата Государственного Совета Республики Татарстан А.А. Ощепкова, представителя Кабинета Министров Республики Татарстан — Правительства Республики Татарстан — начальника Правового управления Аппарата Кабинета Министров Республики Татарстан А.Б. Гревцова, представителя Председателя Верховного суда Республики Татарстан — судьи Верховного суда Республики Татарстан Д.Н. Горшунова, представителя Председателя Арбитражного суда Республики Татарстан — начальника отдела анализа и обобщения судебной практики Арбитражного суда Республики Татарстан Р.Р. Шкаликова, представителя Прокурора Республики Татарстан — заместителя Прокурора Республики Татарстан Г.С. Галимова, представителя Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан — заместителя начальника отдела по вопросам восстановления прав граждан аппарата Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан Р.И. Сайфутдиновой, исследовав представленные документы и иные материалы, Конституционный суд Республики Татарстан

у с т а н о в и л :

1. В Конституционный суд Республики Татарстан поступило обращение граждан А.В. Прокофьева и Х.Г. Миргалимова на нарушение их конституционных прав и свобод пунктом 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ).

Согласно оспариваемой норме в целях защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности, в том числе если проведение публичных мероприятий может повлечь нарушение функционирования объектов жизнеобеспечения, транспортной или социальной инфраструктуры, связи, создать помехи движению пешеходов и (или) транспортных средств либо доступу граждан к жилым помещениям или объектам транспортной или социальной инфраструктуры, и в соответствии с Федеральным законом от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» запрещается проведение собраний, митингов, шествий, демонстраций в местах, расположенных ближе 50 метров от зданий, занимаемых органами государственной власти, прокуратуры, консульств, образовательными, медицинскими организациями и культовых сооружений.

Как следует из обращения и приложенных к нему копий документов, от Республиканского комитета и Казанского городского комитета Татарстанского регионального отделения политической партии «Коммунистическая партия Российской Федерации», членами которой являются заявители, в Исполнительный комитет муниципального образования города Казани поступило

уведомление о проведении 1 мая 2014 года митинга на площади перед Татарским государственным академическим театром имени Г. Камала (далее — театр имени Г. Камала), демонстрации и шествия по ул. Пушкина от театра имени Г. Камала до памятника В.И. Ленину на площади Свободы, митинга на площади Свободы у памятника В.И. Ленину. Ссылаясь на оспариваемую норму, Исполнительный комитет муниципального образования города Казани отказал организатору публичного мероприятия гражданину Х.Г. Миргалимову в согласовании проведения демонстрации и шествия по указанному в уведомлении маршруту, согласовав только проведение митинга на площади у театра имени Г. Камала и возложение цветов к памятнику В.И. Ленину на площади Свободы без проведения митинга. При этом участники данного публичного мероприятия, в числе которых был и гражданин А.В. Прокофьев, должны были пройти до площади Свободы по тротуарам, соблюдая правила дорожного движения и без наглядной информационной атрибутики.

За проведение не согласованного с Исполнительным комитетом муниципального образования города Казани шествия по ул. Пушкина от театра имени Г. Камала до памятника В.И. Ленину на площади Свободы с развернутыми флагами с символикой Коммунистической партии Российской Федерации в отношении граждан А.В. Прокофьева и Х.Г. Миргалимова были составлены протоколы об административном правонарушении. Постановлением Вахитовского районного суда города Казани от 31 июля 2014 года, оставленным без изменения решением Верховного суда Республики Татарстан от 3 сентября 2014 года, гражданин А.В. Прокофьев, как участник публичного мероприятия, на основании части 5 статьи 20.2 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях был привлечен к административной ответственности в виде административного штрафа в размере 10 000 рублей за нарушение установленного порядка проведения шествия. Гражданин Х.Г. Миргалимов постановлением Вахитовского районного суда города Казани от 31 июля 2014 года, оставленным без изменения решением Верховного суда Республики Татарстан от 3 сентября 2014 года, как организатор публичного мероприятия, на основании части 1 статьи 20.2 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях был привлечен к административной ответственности в виде административного штрафа в размере 10 000 рублей за нарушение установленного порядка организации шествия.

Постановлениями Верховного суда Республики Татарстан от 28 ноября 2014 года постановления Вахитовского районного суда города Казани от 31 июля 2014 года и решения Верховного суда Республики Татарстан от 3 сентября 2014 года были отменены и дела заявителей возвращены на новое рассмотрение в Вахитовский районный суд города Казани, который постановлениями от 10 февраля 2015 года признал граждан А.В. Прокофьева и Х.Г Миргалимова виновными в совершении названных административных правонарушений.

По мнению заявителей, республиканский законодатель, принимая оспариваемое положение, превысил полномочия, предоставленные ему Федеральным законом от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях». Они утверждают, что запрет на проведение публичных мероприятий в местах, расположенных ближе 50 метров от зданий и сооружений, указанных в обжалуемой норме, полностью исключает их проведение в центре крупных городов Республики Татарстан. В частности, при проведении шествий и демонстраций любое из зданий и сооружений, перечисленных в рассматриваемом законоположении, оказывается на пути того или иного продолжительного маршрута. Граждане А.В. Прокофьев и Х.Г. Миргалимов полагают, что указанное правовое регулирование приводит к нарушению их конституционных прав и свобод и противоречит статье 43 Конституции Республики Татарстан, согласно которой граждане в Республике Татарстан имеют право в соответствии с законом собираться мирно, без оружия, проводить собрания, митинги и демонстрации, шествия и пикетирование.

В соответствии с частью второй статьи 68 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» Конституционный суд Республики Татарстан принимает решение по делу, оценивая как буквальный смысл рассматриваемого акта, так и смысл, придаваемый ему официальным и иным толкованием или сложившейся правоприменительной практикой, а также исходя из его места в системе нормативных правовых актов.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционного суда Республики Татарстан по настоящему делу является пункт 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ), согласно которому в целях защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности, в том числе если проведение публичных мероприятий может повлечь нарушение функционирования объектов жизнеобеспечения, транспортной или социальной инфраструктуры, связи, создать помехи движению пешеходов и (или) транспортных средств либо доступу граждан к жилым помещениям или объектам транспортной или социальной инфраструктуры, и в соответствии с Федеральным законом от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» запрещается проведение собраний, митингов, шествий, демонстраций в местах, расположенных ближе 50 метров от зданий, занимаемых органами государственной власти, прокуратуры, консульств, образовательными, медицинскими организациями и культовых сооружений.

2. Согласно Конституции Российской Федерации защита прав и свобод человека и гражданина, обеспечение законности и

правопорядка, общественной безопасности относятся к предметам совместного ведения Российской Федерации и ее субъектов (статья 72, пункт «б» части 1). По предметам совместного ведения Российской Федерации и субъектов Российской Федерации издаются федеральные законы и принимаемые в соответствии с ними законы и иные нормативные правовые акты субъектов Российской Федерации; законы и иные нормативные правовые акты субъектов Российской Федерации не могут противоречить федеральным законам (статья 76, части 2 и 5, Конституции Российской Федерации).

Правовое регулирование проведения собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований осуществляется в соответствии с Федеральным законом от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях». В случаях, предусмотренных данным Федеральным законом, нормативные правовые акты, касающиеся обеспечения условий проведения собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований, издают Президент Российской Федерации, Правительство Российской Федерации, принимают и издают органы государственной власти субъектов Российской Федерации (часть 1 статьи 1).

В соответствии с пунктом 2 статьи 75 Конституции Республики Татарстан законодательное регулирование, в том числе по предметам совместного ведения Российской Федерации и ее субъектов в пределах полномочий Республики Татарстан, относится к ведению Государственного Совета Республики Татарстан.

Таким образом, принимая Закон Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан», Государственный Совет Республики Татарстан исходил из установленного Конституцией Российской Федерации разграничения предметов ведения Российской Федерации и ее субъектов и правомерно реализовал полномочие, принадлежащее ему в силу статьи 75 (пункт 2) во взаимосвязи со статьями 29 (часть третья) и 43 Конституции Республики Татарстан.

3. Закрепленное статьей 43 Конституции Республики Татарстан право в соответствии с законом собираться мирно, без оружия, проводить собрания, митинги и демонстрации, шествия и пикетирование является одним из основополагающих элементов правового статуса личности в Республике Татарстан как в демократическом правовом государстве, признающем идеологическое многообразие, в котором граждане обладают всей полнотой личных, политических, социально-экономических и иных прав и свобод (статья 1, часть первая; статья 12, часть первая; статья 30). Аналогичные положения, гарантирующие право на свободу мирных собраний, установлены статьей 31 Конституции Российской Федерации.

Осуществление прав и свобод человека и гражданина в соответствии со статьей 59 Конституции Республики Татарстан не

должно нарушать права и свободы других лиц и наносить ущерба государственной и общественной безопасности, общественному порядку, здоровью и нравственности населения. При этом статьей 55 (часть 3) Конституции Российской Федерации установлено, что права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены федеральным законом только в той мере, в какой это необходимо в целях защиты основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечения обороны страны и безопасности государства.

Федеральный закон от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях», предусматривая механизм реализации конституционного права на проведение публичного мероприятия, определил, как это следует из установленных им взаимосвязанных положений пункта 1 статьи 2 и части 1 статьи 8, что публичное мероприятие — открытая, мирная, доступная каждому, проводимая в форме собрания, митинга, демонстрации, шествия или пикетирования либо в различных сочетаниях этих форм акция, проведение которой возможно в любом пригодном для целей данного мероприятия месте в случае, если ее проведение не создает угрозы обрушения зданий и сооружений или иной угрозы безопасности как для лиц, участвующих в таком мероприятии, так и для лиц, в нем не участвующих.

В соответствии с правовой позицией Конституционного Суда Российской Федерации гарантированное Конституцией Российской Федерации право на проведение публичных мероприятий не является абсолютным и может быть ограничено федеральным законом в целях защиты конституционно значимых ценностей при обязательном соблюдении принципов необходимости, пропорциональности и соразмерности, с тем чтобы вводимые им ограничения не посягали на само существо данного конституционного права и не препятствовали открытому и свободному выражению гражданами своих взглядов, мнений и требований посредством организации и проведения мирных публичных акций. Соответственно, такой федеральный закон должен обеспечивать возможность полноценной реализации права на свободу мирных собраний и одновременно — соблюдение надлежащего общественного порядка и безопасности без ущерба для здоровья и нравственности граждан на основе баланса интересов организаторов и участников публичных мероприятий, с одной стороны, и третьих лиц — с другой, исходя из необходимости государственной защиты прав и свобод всех лиц (как участвующих, так и не участвующих в публичном мероприятии), в том числе путем введения адекватных мер предупреждения и предотвращения нарушений общественного порядка и безопасности, прав и свобод граждан, а также установления эффективной публично-правовой ответственности за действия, их нарушающие или создающие угрозу их нарушения (постановления от 18 мая 2012 года № 12-П, от 14 февраля 2013 года № 4-П; Определение от 22 апреля 2014 года № 976-О).

Такой подход также корреспондирует общепризнанным прин-

ципам и нормам международного права, закрепленным в ряде международно-правовых документов, включая Всеобщую декларацию прав человека (пункт 1 статьи 20), а также Международный пакт о гражданских и политических правах, статья 21 которого допускает введение тех обоснованных ограничений права на мирные собрания, которые налагаются в соответствии с законом и которые необходимы в демократическом обществе в интересах государственной или общественной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения или защиты прав и свобод других лиц. Статья 11 Конвенции о защите прав человека и основных свобод определяет право на свободу мирных собраний как не подлежащее никаким ограничениям, кроме тех, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе в интересах национальной безопасности и общественного порядка, в целях предотвращения беспорядков и преступлений, для охраны здоровья и нравственности или защиты прав и свобод других лиц.

3.1. Из содержания положений частей 1.1 и 2.1 статьи 8 Федерального закона от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» (в редакции Федерального закона от 8 июня 2012 года № 65-ФЗ) следует, что публичные мероприятия могут проводиться как в единых специально отведенных или приспособленных для коллективного обсуждения общественно значимых вопросов и выражения общественных настроений, а также для массового присутствия граждан для публичного выражения общественного мнения по поводу актуальных проблем преимущественно общественно-политического характера местах (далее — специально отведенные места), полномочие по определению которых возложено на органы исполнительной власти субъекта Российской Федерации, так и вне специально отведенных мест.

В Республике Татарстан обеспечение реализации конституционного права граждан Российской Федерации на проведение публичных мероприятий осуществляется в соответствии с Законом Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан». Во исполнение части 1 статьи 4 указанного Закона Республики Татарстан постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 24 июня 2013 года № 436 «Об уполномоченном органе по проведению собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» установлено, что на основании предложений муниципальных образований специально отведенные места определяет Министерство юстиции Республики Татарстан. В частности, приказом Министерства юстиции Республики Татарстан от 6 августа 2013 года № 01-02/84 утверждены специально отведенные места на территории города Казани.

В силу части 2.1 статьи 8 Федерального закона от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях

и пикетированиях» (в редакции Федерального закона от 8 июня 2012 года № 65-ФЗ) после определения органом исполнительной власти субъекта Российской Федерации специально отведенных мест публичные мероприятия проводятся, как правило, в указанных местах. При этом проведение публичного мероприятия вне специально отведенных мест допускается только после согласования с органом исполнительной власти субъекта Российской Федерации или органом местного самоуправления.

Процедура согласования проведения публичного мероприятия регламентирована положениями пункта 2 части 1 и части 3 статьи 12 указанного Федерального закона, исходя из которых орган исполнительной власти субъекта Российской Федерации или орган местного самоуправления отказывает организатору публичного мероприятия в согласовании его проведения, если в уведомлении указано место, в котором в соответствии с данным Федеральным законом или законом субъекта Российской Федерации проведение публичного мероприятия запрещается; при этом орган исполнительной власти субъекта Российской Федерации или орган местного самоуправления в течение трех дней со дня получения уведомления о проведении публичного мероприятия обязан довести до сведения его организатора обоснованное предложение об изменении места и (или) времени проведения публичного мероприятия, а также предложения об устранении организатором публичного мероприятия несоответствия указанных в уведомлении целей, форм и иных условий его проведения требованиям названного Федерального закона.

В этой связи Конституционный Суд Российской Федерации неоднократно указывал, что понятие «согласование проведения публичного мероприятия с органом публичной власти» — по своему конституционно-правовому смыслу — не предполагает, что орган публичной власти может по своему усмотрению запретить проведение публичного мероприятия или изменить его цели, место, время или форму; он вправе лишь предложить изменить место и (или) время его проведения, причем такое предложение должно быть мотивированным и вызываться либо необходимостью сохранения нормального и бесперебойного функционирования жизненно важных объектов коммунальной или транспортной инфраструктуры, либо необходимостью поддержания общественного порядка, обеспечения безопасности граждан (как участников публичного мероприятия, так и лиц, которые могут находиться в месте его проведения в заявленное организатором время), либо иными подобными причинами, исчерпывающее законодательное определение которых ограничивало бы дискрецию публичной власти по реализации своих конституционных обязанностей. Адресованное организатору публичного мероприятия требование согласования его проведения — по смыслу взаимосвязанных положений пункта 7 статьи 2, статьи 7, части 1 статьи 10 и статьи 12 Федерального закона «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» — не означает, что орган исполнительной власти субъекта Российской Федерации или

орган местного самоуправления, получив уведомление, во всяком случае обязан отреагировать на него посредством доведения до организатора своих предложений об изменении места и (или) времени проведения публичного мероприятия. Напротив, убедившись в отсутствии обстоятельств, исключающих возможность его проведения (часть 3 статьи 12 Федерального закона «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях»), соответствующий орган публичной власти должен предпринять все зависящие от него меры для того, чтобы оно состоялось в заявленном организатором месте и в запланированное время, и не пытаться под любым предлогом найти причины, которые могли бы оправдать необходимость отступлений от предложений организатора публичного мероприятия. При этом публичное мероприятие должно считаться согласованным не только после получения подтверждения органа исполнительной власти субъекта Российской Федерации или органа местного самоуправления, но и в случае, если указанные органы в установленный законом срок не довели до организатора публичного мероприятия предложение об изменении места и (или) времени его проведения (Постановление от 14 февраля 2013 года № 4-П; определения от 2 апреля 2009 года № 484-О-П и от 23 декабря 2014 года № 2975-О).

Таким образом, основанием для отказа в согласовании проведения публичного мероприятия в заявленном месте и внесения уполномоченным органом публичной власти предложения об изменении места проведения публичного мероприятия является в том числе указание организатором публичного мероприятия в уведомлении места, в котором его проведение запрещено законодательно. К таким местам Федеральным законом от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» (в редакции Федерального закона от 8 июня 2012 года № 65-ФЗ) отнесены территории, непосредственно прилегающие к опасным производственным объектам и к иным объектам, эксплуатация которых требует соблюдения специальных правил техники безопасности; путепроводы, железнодорожные магистрали и полосы отвода железных дорог, нефте-, газо- и продуктопроводов, высоковольтных линий электропередачи; территории, непосредственно прилегающие к резиденциям Президента Российской Федерации, к зданиям, занимаемым судами, к территориям и зданиям учреждений, исполняющих наказание в виде лишения свободы; пограничная зона, если отсутствует специальное разрешение уполномоченных на то пограничных органов (часть 2 статьи 8). Кроме того, частью 2.2 статьи 8 данного Федерального закона установлено, что в целях защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка, общественной безопасности законом субъекта Российской Федерации дополнительно определяются места, в которых запрещается проведение собраний, митингов, шествий, демонстраций, в том числе если проведение публичных мероприятий в указанных местах может повлечь нарушение функционирования объектов жизнеобеспечения, транспортной или

социальной инфраструктуры, связи, создать помехи движению пешеходов и (или) транспортных средств либо доступу граждан к жилым помещениям или объектам транспортной или социальной инфраструктуры.

При этом Федеральный закон от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» (в редакции Федерального закона от 8 июня 2012 года № 65-ФЗ), наделяя законодателя субъекта Российской Федерации полномочием дополнительно определить места, в которых проведение собраний, митингов, шествий, демонстраций запрещается, не обозначил точные, единообразные способы их определения и критерии, содержащие пространственно-территориальные характеристики мест, в которых проведение публичных мероприятий запрещается.

В рамках реализации своих правотворческих полномочий республиканский законодатель в пункте 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ) предусмотрел, что в целях защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности, в том числе если проведение публичных мероприятий может повлечь нарушение функционирования объектов жизнеобеспечения, транспортной или социальной инфраструктуры, связи, создать помехи движению пешеходов и (или) транспортных средств либо доступу граждан к жилым помещениям или объектам транспортной или социальной инфраструктуры, и в соответствии с Федеральным законом от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» запрещается проведение собраний, митингов, шествий, демонстраций в местах, расположенных ближе 50 метров от зданий, занимаемых органами государственной власти, прокуратуры, консульств, образовательными, медицинскими организациями и культовых сооружений.

Приведенное правовое регулирование принято республиканским законодателем в пределах своих дискреционных полномочий, исходит из целей обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности и направлено на защиту прав и свобод как лиц, участвующих в публичных мероприятиях, так и лиц, в них не участвующих. Определение же в оспариваемой норме указанного перечня зданий и сооружений и 50 метров как предельного расстояния от них, ближе которого проведение публичных мероприятий недопустимо, обусловлено предоставленной федеральным законодателем достаточно широкой свободой усмотрения при осуществлении такого регулирования, а также существующими региональными и местными особенностями. На этом основании довод заявителей о превышении республиканским законодателем возложенных на него полномочий является необоснованным.

Тем самым оспариваемое законоположение по своей правовой природе и целевому назначению направлено на установление дополнительных гарантий защиты прав и свобод широкого круга лиц, обеспечение баланса публично-правовых и частноправовых интересов, является мерой предупредительного характера и само по себе не может рассматриваться как нарушающее конституционные права и свободы человека и гражданина.

Вместе с тем установленный обжалуемой нормой запрет на проведение публичного мероприятия в местах, расположенных ближе 50 метров к зданиям и сооружениям, перечисленным в данной норме, применяется, как это следует из буквального содержания и системного толкования статьи 12 рассматриваемого Закона Республики Татарстан, только в целях защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности, в том числе если проведение такого мероприятия может повлечь законодательно установленные негативные социальные последствия. Оспариваемое нормативное положение находится в неразрывном единстве с абзацем первым статьи 12 данного Закона Республики Татарстан, вследствие чего указание организатором публичного мероприятия в уведомлении места, расположенного ближе 50 метров от зданий и сооружений, предусмотренных оспариваемой нормой, не может служить для органа публичной власти единственным и достаточным основанием отказа в согласовании проведения мирного публичного мероприятия.

Таким образом, пункт 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ) по своему содержанию и конституционно-правовому смыслу в системе действующего правового регулирования устанавливает, что отказ в согласовании публичных мероприятий, проведение которых заявлено в местах, расположенных ближе 50 метров от зданий, занимаемых органами государственной власти, прокуратуры, консульств, образовательными, медицинскими организациями и культовых сооружений, допустим только в целях защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности, в том числе если проведение таких мероприятий может повлечь нарушение их функционирования, создать помехи движению пешеходов и (или) транспортных средств, а также привести к иным последствиям, обозначенным оспариваемой статьей.

При этом отказ в согласовании публичного мероприятия в соответствии со статьей 19 Федерального закона от 19 июня 2004 года № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» может быть обжалован в суд в порядке, установленном законодательством Российской Федерации. Согласно правовой позиции Конституционного Суда Российской Федерации именно судебная власть, действующая на основе принципов

самостоятельности, справедливого, независимого, объективного и беспристрастного правосудия (статьи 10, 118 и 120 Конституции Российской Федерации), в наибольшей мере предназначена для решения споров на основе законоположений, в которых законодатель использует в рамках конституционных предписаний оценочные понятия, позволяющие правоприменителю эффективно обеспечивать баланс интересов общества и его отдельных политически организованных ассоциаций. При этом судебное рассмотрение должно быть осуществлено на основании действующего процессуального законодательства в максимально короткий срок, как это предусмотрено для рассмотрения споров в сфере избирательных прав, т.е. до даты проведения планируемого публичного мероприятия,— в противном случае судебная защита во многом теряла бы смысл, что недопустимо в силу статьи 46 Конституции Российской Федерации (Постановление от 14 февраля 2013 года № 4-П; Определение от 2 апреля 2009 года № 484-О-П).

Конституционный суд Республики Татарстан отмечает, что применение обжалуемого законодательного положения должно осуществляться в рамках выявленного конституционно-правового смысла, то есть только во взаимосвязи с объективно установленными причинами невозможности проведения публичного мероприятия, и быть направлено на создание условий для эффективного достижения заявленных организатором такого мероприятия целей и интересов, предупреждение в разумной степени последствий, которые могут повлечь за собой те или иные действия участников публичного мероприятия, и не допускать произвола в правоприменительной деятельности, приводящего к нарушению принципов равенства и верховенства закона, справедливости, поддержания доверия граждан к закону и действиям государства. Иное истолкование обжалуемого законоположения не согласовывалось бы с аутентичной волей федерального законодателя, направленной, как следует из преамбулы Федерального закона «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях», на обеспечение реализации конституционного права граждан Российской Федерации собираться мирно, без оружия, проводить собрания, митинги, демонстрации, шествия и пикетирования.

Такой вывод в полной мере соотносится с правовой позицией Конституционного Суда Российской Федерации, который указал, что при согласовании публичного мероприятия уполномоченные представители публичной власти должны привести веские доводы в обоснование того, что проведение публичного мероприятия в заявленном месте и (или) в заявленное время не просто нежелательно, а невозможно в связи с необходимостью защиты конституционно признаваемых ценностей, и предложить организаторам публичного мероприятия такой вариант, который позволял бы реализовать его цели, включая свободное формирование и выдвижение участниками публичного мероприятия своих требований, в том числе политических, и их доведение до соответствующих адресатов. Организаторы публичного мероприятия, в свою оче-

редь, должны предпринимать разумные и достаточные усилия по достижению возможного компромисса на основе баланса интересов, с тем чтобы реализовать свое конституционное право на свободу мирных собраний (Постановление от 14 февраля 2013 года № 4-П; определения от 23 декабря 2014 года № 2975-О, от 29 января 2015 года № 201-О).

Аналогичного подхода при оценке процедуры согласования публичного мероприятия и обязанностей сторон такого согласования придерживается и Европейский Суд по правам человека, по мнению которого в ситуации, когда власти не запрещают публичное мероприятие, а предлагают альтернативное место проведения, его организаторы не могут отвергать без каких-либо убедительных причин предложение властей, позволяющее им провести свое мероприятие в другом месте, в особенности если оно находится в центре города и явно больше по размерам (постановление от 10 июля 2012 года по делу «Берладир и другие против России»).

Европейский Суд по правам человека в своей прецедентной практике также указывал, что государство должно воздерживаться от применения необоснованных косвенных ограничений права на мирные собрания, а его вмешательство в это право может иметь место лишь при наличии оправдывающих его убедительных и неопровержимых доводов (постановления от 31 марта 2005 года по делу «Адали (Adaly) против Турции», от 20 октября 2005 года по делу «Политическая партия “Уранио Токсо” (Ouranio Toxo) и другие против Греции» и от 26 июля 2007 года по делу «Баранкевич против России»).

Таким образом, оспариваемое регулирование по установлению мест, в которых проведение публичных мероприятий запрещается, не посягает на само существо права на свободу мирных собраний, митингов, демонстраций и шествий, позволяет правоприменителю в каждом конкретном случае максимально обеспечить соблюдение интересов как лиц, участвующих в публичном мероприятии, так и лиц, в нем не участвующих. Исходя из этого пункт 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ) не отменяет, не умаляет и иным образом не нарушает конституционное право человека и гражданина, в том числе право заявителей на проведение публичных мероприятий, и не противоречит статье 43 Конституции Республики Татарстан.

3.2. Признание обжалуемого заявителями правового положения соответствующим Конституции Республики Татарстан не препятствует совершенствованию правового регулирования обеспечения реализации конституционного права граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций и шествий в Республике Татарстан. Учитывая, что демонстрации и шествия в отличие от собраний и митингов не предполагают нахождение их участников в одном месте длительное время, в том числе возле зданий, занимаемых органами государственной власти, прокуратуры,

консульств, образовательными, медицинскими организациями и культовых сооружений, а также то обстоятельство, что специально отведенные места не рассчитаны на проведение демонстраций и шествий, Конституционный суд Республики Татарстан считает возможным введение республиканским законодателем дифференцированного подхода к регулированию порядка проведения отдельных форм публичных мероприятий, в том числе при определении мест, в которых проведение таких мероприятий запрещается.

Это отвечало бы правовой позиции Конституционного Суда Российской Федерации, который неоднократно указывал, что специально отведенные места, определение которых направлено на создание дополнительных условий для беспрепятственной реализации гражданами и их объединениями права на свободу мирных собраний, объективно рассчитаны на проведение на их территории публичных мероприятий лишь определенного вида, не связанных с движением участников по конкретному запланированному маршруту. Соответственно, сама по себе возможность проведения публичного мероприятия в специально отведенных местах не может рассматриваться во всех случаях как равноценная альтернатива проведению публичного мероприятия в ином, наиболее подходящем с точки зрения организатора месте и в соответствующей, избранной самим организатором форме (постановления от 14 февраля 2013 года № 4-П и от 13 мая 2014 года № 14-П).

Европейский Суд по правам человека также отмечал, что любая демонстрация в общественном месте неизбежно нарушает обычную жизнь в той или иной степени, включая помехи уличному движению, и весьма важно проявление публичными властями определенной терпимости по отношению к мирным собраниям, чтобы свобода собраний, гарантированная статьей 11 Конвенции о защите прав человека и основных свобод, не лишалась содержания (постановление от 23 октября 2008 года по делу «Сергей Кузнецов против Российской Федерации»).

На основании изложенного, руководствуясь статьями 6, частями первой и второй статьи 66, статьями 68, 69, 71 и 73, пунктом 1 части первой статьи 104 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан», Конституционный суд Республики Татарстан

постановил:

1. Признать пункт 3 статьи 12 Закона Республики Татарстан от 25 декабря 2012 года № 91-ЗРТ «Об обеспечении условий реализации прав граждан на проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований в Республике Татарстан» (в редакции Закона Республики Татарстан от 24 июля 2014 года № 76-ЗРТ) соответствующим Конституции Республики Татарстан.

2. Настоящее Постановление окончательно, не подлежит обжалованию, вступает в силу немедленно после его провозглаше-

ния, действует непосредственно и не требует подтверждения другими органами и должностными лицами.

3. Согласно статье 72 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» настоящее Постановление подлежит незамедлительному опубликованию в газетах «Ватаным Татарстан» и «Республика Татарстан». Постановление должно быть опубликовано также в «Вестнике Конституционного суда Республики Татарстан».

№ 62-П

Конституционный суд
Республики Татарстан

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИСЕМЕ БЕЛӘН

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯ СУДЫның

гражданнар А.В. Прокофьев һәм Х.Г. Миргалимов шикаятенә бәйле рәвештә «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пунктының конституциячеллеген тикшерү турындагы эш буенча

2015 ел
23 апрель
Казан шәһәре

КАРАРЫ

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рәисе Ф.Г. Хөснетдинов, судьялары Р.Ф. Гафиятуллин, Л.В. Кузьмина, Р.Г. Сәхиева, А.А. Хамматова, А.Р. Шакараев составында,

Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясына (дүртенче өлеш), «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясындагы бишенче һәм тугызынчы өлешләренә, 39 статьясындагы беренче өлешенә һәм икенче өлешенең 1 пунктына, 68, 83, 100, 101 һәм 103 статьяларына таянып,

ачык суд утырышында «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пунктының конституциячеллеген тикшерү турындагы эшне карады.

Эшне карауга гражданнар А.В. Прокофьев һәм Х.Г. Миргалимовның шикаяте сәбәп булды. Мөрәҗәгать итүчеләр тарафыннан дәгъва белдерелә торган норматив нигезләмәнең Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәве турындагы мәсьәләдә килеп туган билгесезлек эшне карауга нигез булды.

Докладчы судья А.А. Хамматова мәгълүматын, якларның — гражданнар А.В. Прокофьев һәм Х.Г. Миргалимовның, мөрәҗәгать итүчеләрнең вәкилләре Б.В. Королев, А.В. Земляной, Ю.А. Королева, дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актны чыгарган орган вәкилләренең — Татарстан Республикасы Дәүләт Советының законлылык һәм хокук тәртибе комитеты рәисе Ш.Ш. Яһудинның, Татарстан Республикасы буенча Эчке эшләр министрлыгы хокук бүлегенең өлкән юрисконсульты Р.Ф. Исмәгыйлевнең, Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты аппараты хокук идарәсе башлыгының беренче урынбасары А.Н. Рыбушкинның, суд утырышына дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актны чыгарган орган вәкиле үтенечнамәсе буенча чакырылган белгечне — Татарстан Республикасы юстиция министрының беренче урынбасары Р.И. Заһидуллинның аңлатмаларын, суд утырышына чакырылган вәкилләрнең: Татарстан Республикасы Президенты вәкиле — Татарстан Респуб-

ликасы Президенты Дәүләт-хокук идарәсенең закон проекты эше бүлеге баш киңәшчесе Е.Е. Шехматованың, Татарстан Республикасы Дәүләт Советының вәкаләтле вәкиле — Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппараты Хокук идарәсе башлыгы А.А. Ощепковның, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты — Татарстан Республикасы Хөкүмәте вәкиле — Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты Аппараты Хокук идарәсе башлыгы А.Б. Гревцовның, Татарстан Республикасы Югары суды Рәисе вәкиле — Татарстан Республикасы Югары суды судьясы Д.Н. Горшуновның, Татарстан Республикасы Арбитраж суды Рәисе вәкиле — Татарстан Республикасы Арбитраж судының суд практикасын анализлау һәм гомумиләштерү бүлеге башлыгы Р.Р. Шкаликовның, Татарстан Республикасы Прокуроры вәкиле — Татарстан Республикасы Прокуроры урынбасары Г.С. Галимовның, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилдән — Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил аппаратының гражданнар хокукларын торгызу мәсьәләләре бүлеге башлыгы урынбасары Р.И. Сәйфетдинованың чыгышларын тыңлап, тапшырылган документларны һәм башка материалларны өйрәнгәннән соң, Татарстан Республикасы Конституция суды

билгеләде:

1. Татарстан Республикасы Конституция судына гражданнар А.В. Прокофьев һәм Х.Г. Миргалимовтан «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пункты белән үзләренең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата мөрәҗәгать алынды.

Дәгъва белдерелә торган норма нигезендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылыкны, хокук тәртибен һәм җәмәгать иминлеген тәэмин итү максатларында, шул исәптән гавами чаралар уздыру яшәешне тәэмин итү, транспорт яисә социаль инфраструктура, элемтә объектларының эшләвен бозуга китерерлек, җәяүлеләрнең һәм (яисә) транспорт чараларының хәрәкәтенә йә гражданнарның торак урыннарына яисә транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә комачаулык тудырса, һәм «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә дәүләт хакимияте, прокуратура, консуллык органнары, мәгариф, сәламәтлек саклау учреждениеләре били торган биналардан һәм гыйбадәтханә корылмаларыннан 50 метрдан якынрак урнашкан урыннарда җыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр уздыру тыела.

Мөрәҗәгатьтән һәм аңа кушылып бирелгән документларның

күчермәләреннән күренгәнчә, мөрәҗәгать итүчеләр әгъза булып торучы «Россия Федерациясе Коммунистлар партиясе» сәяси партиясенең Татарстан региональ бүлеге Республика комитетыннан һәм Казан шәһәр комитетыннан Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына Г. Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры (алга таба — Г. Камал исемендәге театр) алдындагы мәйданда 2014 елның 1 маенда митинг, Г. Камал исемендәге театрдан Пушкин урамы буенча Ирек мәйданындагы В.И. Ленин һәйкәленә кадәр демонстрация һәм урам йөрешләре, Ирек мәйданында В.И. Ленин һәйкәле янында митинг үткәрү турында хәбәрнамә алынды. Дәгъва белдерелә торган нормага таянып, Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты гавами чараны оештыручы гражданин Х.Г. Миргалимовка хәбәрнамәдә күрсәтелгән маршрут буенча демонстрация һәм урам йөрешләре үткәрүне, Г. Камал исемендәге театр янындагы мәйданда митинг үткәрүне һәм митинг үткәрмичә Ирек мәйданында В.И. Ленин һәйкәленә чәчәк салуны гына килештереп, хәбәрнамәдә күрсәтелгән маршрут буенча демонстрация һәм урам йөрешләре үткәрүне килештерүдән баш тарткан. Бу гавами чарада катнашучылар, алар арасында гражданин А.В. Прокофьев та булган, Ирек мәйданына кадәр тротуарлар буенча, юл хәрәкәте кагыйдәләрен үтәп һәм күрсәтмә мәгълүмат атрибутикасыннан башка гына узарга тиеш булалар.

Г. Камал исемендәге театрдан Пушкин урамы буенча Ирек мәйданындагы В.И. Ленин һәйкәленә кадәр Россия Федерациясе Коммунистлар партиясе символикасы белән флаг җилфердәтеп Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты белән килешенмәгән урам йөрешләре уздырган өчен гражданнар А.В. Прокофьевка һәм Х.Г. Миргалимовка карата административ хокук бозулар турында беркетмәләр төзелә. Татарстан Республикасы Югары судының 2014 елның 3 сентябрендәге карары белән үзгәрешсез калдырылган Казан шәһәре Вахитов район судының 2014 елның 31 июлендәге карары белән гражданин А.В. Прокофьев, гавами чарада катнашучы буларак, Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексының 20.2 статьясындагы 5 өлеше нигезендә урам йөрешләре үткәрүнең билгеләнгән тәртибен бозган өчен 10 000 сум күләмендә административ штраф рәвешендәге административ җаваплылыкка тартылган. Татарстан Республикасы Югары судының 2014 елның 3 сентябрендәге карары белән үзгәрешсез калдырылган Казан шәһәре Вахитов район судының 2014 елның 31 июлендәге карары белән гражданин Х.Г. Миргалимов гавами чараны оештыручы буларак, Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексының 20.2 статьясындагы 1 өлеше нигезендә урам йөрешләрен оештыруның билгеләнгән тәртибен бозган өчен 10 000 сум күләмендә административ штраф рәвешендәге административ җаваплылыкка тартылган.

Татарстан Республикасы Югары судының 2014 елның 28 ноябрендәге карарлары белән Казан шәһәре Вахитов район судының 2014 елның 31 июлендәге карарлары һәм Татарстан Рес-

публикасы Югары судының 2014 елның 3 сентябрендәге карарлары юкка чыгарылган һәм мөрәҗәгать итүчеләрнең эшләре Казан шәһәре Вахитов район судына яңадан карауга кайтарылган, 2015 елның 10 февралендәге карарлар белән гражданнар А.В. Прокофьев һәм Х.Г. Миргалимов югарыда аталган административ хокук бозуларны кылуда гаепле булып танылган.

Мөрәҗәгать итүчеләр фикере буенча, республика закон чыгаручысы, дәгъва белдерелә торган нигезләмәне кабул итеп, үзенә «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон белән бирелгән вәкаләтләрне арттырып җибәргән. Алар раславынча, шикаять бирелә торган нормада күрсәтелгән биналардан һәм корылмалардан 50 метрдан якын урнашкан урыннарда гавами чаралар үткәрүне тыю аларны Татарстан Республикасының эре шәһәрләре үзәгендә үткәрүне тулысынча юкка чыгара. Аерым алганда, урам йөрешләре һәм демонстрацияләр үткәргәндә карала торган закон нигезләмәсендә санап кителгән биналарның һәм корылмаларның теләсә кайсысы теге яисә бу дәвамлы маршрут юлында очрый. Гражданнар А.В. Прокофьев һәм Х.Г. Миргалимов күрсәтелгән хокукый җайга салу аларның конституциячел хокукларын һәм ирекләрен бозуга китерә һәм Татарстан Республикасы Конституциясенең 43 статьясына каршы килә дип саныйлар, аның нигезендә Татарстан Республикасында гражданнар закон нигезенә тыныч кына, коралсыз килеш җыелырга, җыелышлар, митинглар һәм демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлаулар уздырырга хокуклы.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 68 статьясындагы икенче өлеше нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды эш буенча карарны карала торган актның сүзгә-сүз мәгънәсендә, рәсми рәвештә һәм башкача шәрехләп яки хокук куллану практикасындагы мәгънәсен дә бәяләп, шулай ук норматив-хокукый актлар системасында аның урыныннан чыгып кабул итә.

Шулай итеп, «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пункты әлеге эш буенча Татарстан Республикасы Конституция судының карау предметы булып тора, аның нигезендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылыкны, хокук тәртибен һәм җәмәгать иминлеген тәэмин итү максатларында, шул исәптән гавами чаралар уздыру яшәешне тәэмин итү, транспорт йә социаль инфраструктура, элемтә объектларының эшләвен бозуга китерерлек, җәяүлеләрнең һәм (яисә) транспорт чараларының хәрәкәтенә йә гражданнарның торак урыннарына яисә транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә комачаулык тудырса, һәм «Җыелышлар,

митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә дәүләт хакимияте, прокуратура, консуллык органнары, мәгариф, сәламәтлек саклау учреждениеләре били торган биналардан һәм гыйбадәтханә корылмаларыннан 50 метрдан якынрак урнашкан урыннарда җыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр уздыру тыела.

2. Россия Федерациясе Конституциясе нигезендә кеше һәм гражданның хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылыкны, хокук тәртибен, җәмәгать иминлеген тәэмин итү Россия Федерациясенең һәм аның субъектларының уртак карамагында тора (72 статья, 1 өлешнең «б» пункты). Россия Федерациясенең һәм Россия Федерациясе субъектларының уртак карамагындагы мәсьәләләр буенча федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъектларының шулар нигезендә кабул ителә торган законнары һәм башка норматив-хокукый актлары чыгарыла; Россия Федерациясе субъектларының законнары һәм башка норматив хокукый актлары федераль законнарга каршы килә алмый (Россия Федерациясе Конституциясе, 76 статья, 2 һәм 5 өлешләр).

Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар үткәрүне хокукый җайга салу «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла. Әлеге Федераль законда каралган очракларда җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар үткәрү шартларын тәэмин итүгә кагылышлы норматив хокукый актларны Россия Федерациясе Президенты, Россия Федерациясе Хөкүмәте чыгара, Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнары кабул итә һәм чыгара (1 статьяның 1 өлеше).

Татарстан Республикасы Конституциясенең 75 статьясындагы 2 пункты нигезендә закон чыгарып җайга салу, шул исәптән Россия Федерациясенең һәм аның субъектларының уртак карамагындагы мәсьәләләр буенча, Татарстан Республикасы вәкаләтләре чикләрендә, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы карамагына керә.

Шулай итеп, «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законын кабул итеп, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Россия Федерациясе һәм аның субъектлары карамагындагы мәсьәләләрне Россия Федерациясе Конституциясе белән билгеләнгән бүлешүдән чыгып эш иткән һәм Татарстан Республикасы Конституциясенең 29 (3 өлеш) һәм 43 статьялары белән үзара бәйләнештә 75 статьясы (2 пункт) белән үзенә караган вәкаләтне дөрес гамәлгә ашырган.

3. Татарстан Республикасы Конституциясенең 43 статьясы белән закон нигезендә тыныч кына, коралсыз килеш җыелырга, җыелышлар, митинглар һәм демонстрацияләр, урам йөрешләре

һәм пикетлаулар уздырырга беркетелгән хокук гражданнар шәхси, сәяси, социаль-икътисадый һәм мәдәни хокукларның һәм ирекләрнең бөтен тулылыгына ия булган, идеологик күптөрлелекне таный торган демократик хокукый дәүләттәге кебек Татарстан Республикасында шәхеснең хокукый статусын тәшкил итүче төп нигезләрнең берсе булып тора (1 статья, беренче өлеш; 12 статья, беренче өлеш; 30 статья). Тыныч җыелышлар ирегенә хокукны гарантияләүче шундый ук нигезләмәләр Россия Федерациясе Конституциясенең 31 статьясында билгеләнгән.

Татарстан Республикасы Конституциясенең 59 статьясы нигезендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен гамәлгә ашыру башка затларның хокукларын һәм ирекләрен бозмаска, дәүләт һәм җәмәгать иминлегенә, җәмәгать тәртибенә, халыкның сәламәтлегенә һәм әхлагына зыян китермәскә тиеш. Шуның белән бергә Россия Федерациясе Конституциясенең 55 статьясында (3 өлеше) кеше һәм гражданның хокуклары һәм ирекләре федераль закон белән конституциячел төзелеш нигезләрен, башка затларның әхлаклылыгын, сәламәтлеген, хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау, илнең оборонасын һәм дәүләтнең иминлеген тәэмин итү максатларында кирәк булган кадәр генә чикләнергә мөмкин дип билгеләнә.

«Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон, гавами чара үткәрүгә конституциячел хокукны гамәлгә ашыру механизмын күздә тотып, 2 статьяның 1 пунктындагы һәм 8 статьяның 1 өлешендәге үзара бәйле нигезләмәләрдән аңлашылганча, гавами чараны — җыелыш, митинг, демонстрация, урам йөреше һәм пикет рәвешендә йә әлеге рәвешләрнең төрле үрелешендә үткәрелә торган, аны үткәрү биналар һәм корылмалар җимерелү куркынычы тудырмаган яисә мондый чарада катнашучы затлар өчен дә, анда катнашмаучы затлар өчен дә башкача куркыныч янамаган очракта, бу чара максатлары өчен яраклы теләсә кайсы урында үткәрелергә мөмкин булган акция рәвешендә үткәрелә торган ачык, тыныч, һәркемгә рөхсәт ителә торган гавами чара дип билгеләде.

Россия Федерациясе Конституция Суды хокукый позициясе нигезендә гавами чаралар үткәрүгә Россия Федерациясе Конституциясе белән гарантияләнгән хокук абсолют булып тормый һәм зарурлык, пропорциональлек һәм туры килү принциплары һичшиксез үтәлгәндә, конституциячел әһәмиятле кыйммәтләрне яклау максатларында федераль закон белән чикләнергә мөмкин, кертелә торган чикләүләр әлеге конституциячел хокукның төп нигезен инкарь итмәскә һәм гражданнарга тыныч гавами акцияләр оештыру һәм үткәрү ярдәмендә үз карашларын, фикерләрен һәм таләпләрен ачыктан-ачык һәм ирекле белдерергә каршы килмәскә тиеш. Шулай итеп, мондый федераль закон тыныч җыелышлар үткәрү ирегенә хокукны тулысынча гамәлгә ашыру мөмкинлеген һәм бер үк вакытта — тиешле җәмәгать тәртибен һәм иминлекне, бер яктан, гавами чараларны оештыручылар һәм анда катнашучылар мәнфәгатьләре балансы нигезендә

гражданнарның сәламәтлеге һәм әхлагы өчен зыян китермичә һәм, икенче яктан, өченче затларның — барлык затларның (гавами чараларда катнашучыларның да, катнашмаучыларның да) хокукларын һәм ирекләрен, шул исәптән җәмәгать тәртибен һәм иминлекне, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен бозуларны кисәтү һәм булдырмый калу буенча адекват чаралар кертү, шулай ук аларны боза торган яисә аларны бозу куркынычы тудыра торган гамәлләр өчен нәтиҗәле гавами-хокукый җаваплылык билгеләү юлы белән дәүләт яклавы зарурлыгыннан чыгып тәэмин итәргә тиеш (2012 елның 18 маендагы 12-П, 2013 елның 14 февралендәге 4-П номерлы карарлар; 2014 елның 22 апрелендәге 976-О номерлы Билгеләмә).

Мондый алым берничә халыкара-хокукый документта, шул исәптән Кеше хокукларының Гомуми декларациясендә (20 статьяның 1 пункты), шулай ук 21 статьясында закон нигезендә тыныч җыелышларга куела торган һәм демократик җәмгыятьтә дәүләт һәм җәмәгать иминлеген, иҗтимагый тәртипне, халыкның сәламәтлеген һәм әхлагын яисә башка затларның хокукларын һәм ирекләрен саклау өчен кирәк булган нигезле чикләүләр кертелүгә юл куя торган Граждани һәм сәяси хокуклар турында халыкара пактта беркетелгән гомумтанылган принципларда һәм нормаларда күрсәтелә. Кеше хокукларын һәм төп ирекләрен яклау турында Конвенциянең 11 статьясында тыныч җыелышлар ирегенә хокук тәртипсезлекләрне һәм җинаятьләрне булдырмау, башка затларның сәламәтлеген һәм әхлагын саклау яисә хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен милли иминлек һәм җәмәгать тәртибе мәнфәгатьләрендә закон белән каралган һәм демократик җәмгыятьтә кирәкле чикләүләрдән тыш, бернинди чикләүләр куелмый торган буларак билгеләнә.

3.1. «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль законның (2012 елның 8 июнендәге 65-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә) 8 статьясындагы 1.1 һәм 2.1 өлешләре нигезләмәләре эчтәлегеннән аңлашылганча, гавами чаралар иҗтимагый әһәмиятле мәсьәләләрне күмәк тикшерү һәм җәмәгатьчелек фикерен чагылдыру өчен бердәй махсус каралган һәм яраклаштырылган, шулай ук, башлыча, иҗтимагый-сәяси характердагы актуаль проблемалар уңаеннан җәмәгатьчелек фикерен гавами чагылдыру буенча гражданнарның күпләп катнашуы өчен Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органнарына билгеләү вәкаләте йөкләнгән урыннарда (алга таба — махсус каралган урыннарда), шул исәптән махсус каралган урыннардан читтә үткәрелергә мөмкин.

Татарстан Республикасында Россия Федерациясе гражданнарының гавами чаралар үткәрүгә конституциячел хокукын гамәлгә ашыруын тәэмин итү «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге

91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына нигезләнеп гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән Татарстан Республикасы Законының 4 статьясындагы 1 өлешен үтәү йөзеннән Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру буенча вәкаләтле орган турында» 2013 елның 24 июнендәге 436 номерлы карары белән муниципаль берәмлекләр тәкъдимнәре нигезендә махсус каралган урыннарны Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы билгели. Аерым алганда, Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгының 2013 елның 6 августындагы 01-02/84 номерлы боерыгы белән Казан шәһәре территориясендә махсус каралган урыннар расланды.

«Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль законның (2012 елның 8 июнендәге 65-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә) 8 статьясындагы 2.1 өлеше нигезендә Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы тарафыннан махсус каралган урыннар билгеләнгәннән соң гавами чаралар, кагыйдә буларак, шушы урыннарда үткәрелә. Шул рәвешле, гавами чараны махсус каралган урыннардан читтә үткәрү бары тик Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы яисә җирле үзидарә органы белән килештерелгәннән соң гына рөхсәт ителә.

Гавами чара үткәрүне килештерү процедурасы күрсәтелгән Федераль законның 12 статьясындагы 1 өлешнең 2 пункты һәм 3 өлеше нигезләмәләре белән регламентлана, алардан чыгып Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы яисә җирле үзидарә органы, әгәр хәбәрнамәдә әлеге Федераль законда яисә Россия Федерациясе субъекты законында гавами чараны үткәрү тыела торган урын күрсәтелгән булса, гавами чараны оештыручыга аны үткәрүне килештерүдән баш тарта; монда Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы яисә җирле үзидарә органы гавами чараны үткәрү турында хәбәрнамә алганнан соң өч көн эчендә аны оештыручыга гавами чараны үткәрү урынын һәм (яисә) вакытын үзгәртү турында нигезле тәкъдимне, шулай ук гавами чараны оештыручы тарафыннан аны үткәрү буенча хәбәрнамәдә күрсәтелгән үткәрү максатларының, рәвешләренең һәм башка шартларның югарыда аталган Федераль закон таләпләренә туры килмәүчелекне бетерү турында тәкъдимнәрне җиткерергә тиеш.

Шуңа бәйле рәвештә, Россия Федерациясе Конституция Суды берничә тапкыр түбәндәгеләрне күрсәтте, «гавами чара үткәрүне гавами хакимият органы белән килештерү» — үзенең конституциячел-хокукый мәгънәсе буенча гавами хакимият органы үз теләге белән гавами чара үткәрүне тыя яисә аның максатларын, урынын, вакытын яисә рәвешен үзгәртә алуны күздә тотмый; ул бары тик аны үткәрү урынын һәм (яисә) вакытын үзгәртүне тәкъдим итәргә хокуклы, өстәвенә мондый тәкъдим дәлилләнгән булырга һәм коммуналь яисә транспорт инфраструктурасының яшәеш өчен

мөһим объектларының нормаль һәм өзлексез эшләвен саклау зарурлыгына бәйле йә җәмәгать тәртибен саклау, гражданнарның (гавами чараларда катнашучыларның да, аны үткәрү урынында оештыручы игълан иткән вакытта булырга мөмкин затларның) иминлеген тәэмин итү зарурлыгына, йә үзенең конституциячел бурычларын гамәлгә ашыру буенча тулы законлы билгеләнеше гавами хакимиятнең дискрециясен чикли торган башка шундый сәбәпләргә бәйле булырга тиеш. Гавами чараны оештыручыга адресланган аны үткәрүне килештерү таләбе — «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» Федераль законның үзара бәйле 2 статьясындагы 7 пункты, 7 статьясы, 10 статьясының 1 өлеше һәм 12 статьясының үзара бәйле нигезләмәләре мәгънәсе буенча — Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы яисә җирле үзидарә органы, хәбәрнамә алгач, һәрхәлдә гавами чараны үткәрү урынын һәм (яисә) вакытын үзгәртү турында үз тәкъдимнәрен оештыручыга җиткерү ярдәмендә аңа йогынты ясарга тиеш дигәнне аңлатмый. Киресенчә, аны үткәрү мөмкинлеген юкка чыгара торган сәбәпләрнең юклыгына инанып («Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» Федераль законның 12 статьясындагы 3 өлеше), гавами хакимиятнең тиешле органы гавами чара оештыручы күрсәткән урында һәм планлаштырылган вакытта уздырылсын өчен үзеннән торган барлык чараларны барысын да күрергә һәм теләсә нинди сылтау белән гавами чараны оештыручының тәкъдимнәреннән чигенү зарурлыгын аклый алырлык сәбәпләр эзләмәскә тиеш. Шул рәвешле, гавами чара Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органының яисә җирле үзидарә органының раславын алганнан соң гына түгел, күрсәтелгән органнар аны үткәрү урынын һәм (яисә) вакытын үзгәртү турындагы тәкъдимне законда билгеләнгән вакытта гавами чараны оештыручыга җиткермәгән очракта да килешенгән дип саналырга тиеш (2013 елның 14 феврале 4-П номерлы карары; 2009 елның 2 апрелендәге 484-О-П номерлы һәм 2014 елның 23 декабрендәге 2975-О номерлы билгеләмәләре).

Шулай итеп, гавами чараны оештыручы тарафыннан хәбәрнамәдә аны үткәрү закон белән тыелган урынны күрсәтү дә гавами чараны билгеләнгән урында үткәрүне һәм гавами хакимиятнең вәкаләтле органының гавами чараны үткәрү урынын үзгәртү турындагы тәкъдимен кертүне килештерүдән баш тарту өчен нигез булып тора. «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон (2012 елның 8 июнендәге 65-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә) белән шундый урыннарга турыдан-туры куркыныч җитештерү объектлары янәшәсендәге һәм эксплуатацияләгәндә махсус куркынычсызлык техникасы кагыйдәләрен саклау таләп итеүә торган башка объектлар янәшәсендәге территорияләр; юлүткәргечләр, тимер юлы магистральләре һәм тимер юллар, нефть, газ һәм продуктүткәргечләр, югары вольтлы электр тапшырулары

линияләре буендагы полосалар; турыдан-туры Россия Федерациясе Президенты резиденцияләре, судлар били торган биналар, иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтәү учреждениеләре территорияләре һәм биналары янәшәсендәге территорияләр; шуңа вәкаләтле чик саклау органнарының махсус рөхсәте булмаган чик буе зонасы (8 статьяның 2 өлеше) керә. Моннан тыш, әлеге Федераль законның 8 статьясындагы 2.2 өлеше белән кеше һәм гражданның хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылык, хокук тәртибен, җәмәгать иминлеген тәэмин итү максатларында Россия Федерациясе субъекты законы белән шул исәптән гавами чаралар уздыру яшәешне тәэмин итү, транспорт яисә социаль инфраструктура, элемтә объектларының эшләвен бозуга китерерлек, җәяүлеләрнең һәм (яисә) транспорт чараларының хәрәкәтенә йә гражданнарның торак урыннарына яки транспорт яисә социаль инфраструктура объектларына керүенә комачаулык тудырса, җыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр уздыру тыела торган урыннар өстәмә рәвештә билгеләнә.

«Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон (2012 елның 8 июнендәге 65-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә), Россия Федерациясе субъекты закон чыгаручысына җыелышларны, митингларны, урам йөрешләрен, демонстрацияләрне уздыру тыела торган урыннарны өстәмә билгеләү вәкаләтен биреп, аларны билгеләүнең төгәл, бер төрле алымнарын һәм гавами чаралар үткәрү тыела торган урыннарның пространство-территория характеристикаларын үз эченә алган критерийларны билгеләмәгән.

Закон чыгару өлкәсендә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру кысаларында республика закон чыгаручысы «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пунктында кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылыкны, хокук тәртибен һәм җәмәгать иминлеген тәэмин итү максатларында, шул исәптән гавами чаралар уздыру яшәешне тәэмин итү, транспорт яисә социаль инфраструктура, элемтә объектларының эшләвен бозуга китерерлек, җәяүлеләрнең һәм (яисә) транспорт чараларының хәрәкәтенә йә гражданнарның торак урыннарына яисә транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә тоткарлык тудырса, һәм «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль закон (2012 елның 8 июнендәге 65-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә) нигезендә җыелышларны, митингларны, урам йөрешләрен, демонстрацияләрне уздыру дәүләт хакимияте, прокуратура, консуллык органнары, мәгариф, сәламәтлек сак-

лау учреждениеләре били торган биналардан һәм гыйбадәтханә корылмаларыннан 50 метрдан якынрак урнашкан урыннарда уздыру тыела дип караган.

Китерелгән хокукый җайга салу республика закон чыгаручысы тарафыннан үзенең дискрецион вәкаләтләре чикләрендә кабул ителгән, законлылыкны, хокук тәртибен, җәмәгать тәртибен тәэмин итү максатларыннан килеп чыга һәм гавами чараларда катнашучы затларның да, аларда катнашмаучы затларның да хокукларын һәм ирекләрен яклауга юнәлдерелгән. Дәгъва белдерелә торган нормада биналарның һәм корылмаларның күрсәтелгән исемлеген һәм гавами чараларны үткәрү өчен иң чик ара буларак 50 метр араны билгеләү мондый җайга салуны гамәлгә ашырганда федераль закон чыгаручы тарафыннан шактый киң ирек бирелүгә, шулай ук гамәлдәге региональ һәм җирле үзенчәлекләргә бәйле. Шул рәвешле, республика закон чыгаручысының үзенә йөкләнгән вәкаләтләрне арттыруы турында мөрәҗәгать итүчеләрнең дәлиле нигезсез.

Шулай итеп, дәгъва белдерелә торган закон нигезләмәсе үзенең хокукый табигате һәм максатчан билгеләнеше буенча киң затлар даирәсенең хокукларын һәм ирекләрен яклауга өстәмә гарантияләр билгеләүгә, гавами-хокукый һәм хосусый-хокукый мәнфәгатьләр нисбәтен тәэмин итүгә юнәлдерелгән, кисәтү төсмерендәге чара булып тора һәм үзеннән-үзе кеше һәм гражданның конституциячел хокукларын һәм ирекләрен бозучы буларак карала алмый.

Шуның белән бергә, шикаять бирелә торган норма белән билгеләнгән әлеге нормада санап кителгән биналарга һәм корылмаларга 50 метрдан якынрак урнашкан урыннарда гавами чара үткәрүне тыю, карала торган Татарстан Республикасы законының 12 статьясының турыдан-туры эчтәлегеннән һәм системалы аңлатмасыннан аңлашылганча, бары тик кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылыкны, хокук тәртибен һәм җәмәгать иминлеген тәэмин итү максатларында, шул исәптән мондый чараны үткәрү закон белән билгеләнгән тискәре социаль күренешләргә китерергә мөмкин булса гына кулланыла. Дәгъва белдерелә торган норматив нигезләмә әлеге Татарстан Республикасы Законының 12 статьясындагы беренче абзацы белән уртак бәйләнештә тора, шуңа күрә гавами чараны оештыручының хәбәрнамәдә дәгъва белдерелә торган нормада каралган биналардан һәм гыйбадәтханә корылмаларыннан 50 метрдан якынрак урнашкан урынны күрсәтүе гавами хакимият органы өчен тыныч гавами чара үткәрүне килештерүдән баш тарту өчен бердәнбер һәм җитәрлек нигез булып тора алмый.

Шулай итеп, «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пункты үзенең эчтәлеге һәм конституциячел-

хокукый мәгънәсе буенча гамәлдәге хокукый җайга салу системасында дәүләт хакимияте, прокуратура, консуллык органнары, мәгариф, сәламәтлек саклау учреждениеләре били торган биналардан һәм гыйбадәтханә корылмаларыннан 50 метрдан якынрак урнашкан урыннарда үткәрелә торган гавами чараларны килештерүдән баш тарту бары тик кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлылыкны, хокук тәртибен һәм җәмәгать иминлеген тәэмин итү максатларында, шул исәптән мондый чараны үткәрү аларның эшләвен бозуга китерерлек, җәяүлеләрнең һәм (яисә) транспорт чараларының хәрәкәтенә тоткарлык тудырырлык, шулай ук дәгъва белдерелә торган статьяда билгеләнгән башка төрле зыян китерерлек булса гына рөхсәт ителә.

Шунын белән бергә «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» 2004 елның 19 июнендәге 54-ФЗ номерлы Федераль законның (2012 елның 8 июнендәге 65-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә) 19 статьясы нигезендә гавами чараны килештерүдән баш тартуга карата Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән тәртиптә судка шикаять бирелергә мөмкин. Россия Федерациясе Конституция Судының хокукый позициясе нигезендә Россия Федерациясе Конституциясенең нәкъ менә мөстәкыйльлек, гаделлек, бәйсезлек, объектив һәм дөреслек принциплары нигезендә эш итүче суд хакимияте (Россия Федерациясе Конституциясенең 10, 118 һәм 120 статьялары) закон чыгаручыга конституциячел күрсәтмәләр кысаларында хокук кулланучыга күбесенчә җәмгыятьнең һәм аның сәяси оештырылган аерым ассоциацияләренең нисбәтен нәтиҗәле тәэмин итәргә мөмкинлек бирә торган бәяләү төшенчәләреннән файдалана торган закон нигезләмәләренә таянып бәхәсләрне хәл итү өчен каралган. Монда суд каравы гамәлдәге процессуаль законнар нигезендә сайлау хокуклары өлкәсендә бәхәсләрне карау өчен каралган максималь кыска срокта, ягъни планлаштырыла торган гавами чараны үткәрү датасына кадәр гамәлгә ашырылырга тиеш,— шулай булмаганда суд яклавы мәгънәсен югалтыр иде, ә бу Россия Федерациясе Конституциясенең 46 статьясы нигезендә мөмкин түгел (2013 елның 14 февралендәге 4-П номерлы карары; 2009 елның 2 апрелендәге 484-О-П номерлы Билгеләмәсе).

Татарстан Республикасы Конституция суды, шикаять бирелгән закон нигезләмәләрен куллану ачыкланган конституциячел хокукый мәгънә кысаларында, ягъни гавами чара үткәрү мөмкинлеге булмаган объектив билгеләнгән сәбәпләргә бәйле рәвештә генә гамәлгә ашырылырга тиеш һәм мондый чараны оештыручы белдергән максатларга һәм мәнфәгатьләргә нәтиҗәле ирешү өчен, гавами чарада катнашучыларның теге яисә бу гамәлләре аркасында килә торган зыяннарны тиешле дәрәҗәдә кисәтүгә шартлар тудыруга һәм законның тигезлек һәм өстенлек, гаделлек, гражданнарның законга һәм дәүләт гамәлләренә ышанычын хуплау принципларын бозуга китерүче хокук куллану эшчәнлегендә башбаштаклыкка юл куймаска тиеш дип билгеләп

үтә. Шикаять бирелә торган закон нигезләмәләрен башкача аңлату федераль закон чыгаручының «Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру турында» Федераль законның преамбуласыннан аңлашылганча, Россия Федерациясе гражданнарының тыныч, коралсыз җыелуга, җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар үткәрергә конституциячел хокукын гамәлгә ашыруны тәэмин итүгә юнәлдерелгән аутентлык ихтыярына туры килмәс иде.

Мондый нәтиҗә тулысынча Россия Федерациясе Конституция Судының хокукый позициясенә туры килә, анда гавами чараны килештергәндә гавами хакимиятнең вәкаләтле вәкилләре тарафыннан гавами чараны билдерелгән урында һәм (яисә) билдерелгән вакытта үткәрү теләге хупланмый гына түгел, конституциячел таныла торган кыйммәтләрне яклау зарурлыгына бәйле рәвештә аның мөмкин дә түгеллеген раслап, нигезле дәлилләр китерергә тиеш һәм гавами чараны оештыручыга аның максатларын гамәлгә ашыра торган, гавами чарада катнашучыларга үз таләпләрен ирекле куюны һәм чыгаруны, шул исәптән сәяси таләпләрне дә кертеп, вариантлар тәкъдим итәргә һәм аларны тиешле адресатларга җиткерергә тиеш дип күрсәтте. Гавами чараны оештыручылар, үз чиратында, мәнфәгатьләр балансы нигезендә тыныч җыелышлар ирегенә үзләренең конституциячел хокукларын гамәлгә ашыру өчен, ихтимал компромисска ирешү буенча акыллы һәм җитәрлек тырышлык чарасын күрергә тиеш. (2013 елның 14 февралендәге 4-П номерлы карары; 2014 елның 23 декабрендәге 2975-О номерлы, 2015 елның 29 гыйнварындагы 201 номерлы билгеләмәләре).

Гавами чараны килештерү процедурасын һәм якларның бурычларын бәяләгәндә мондый килештерүнең шундый ук алымын Кеше хокуклары буенча Европа Суды да хуплый, аның фикере буенча, хакимият гавами чараны тыймаган, киресенчә аны үткәрүнең альтернатив урынын тәкъдим иткән халәттә, әгәр ул шәһәр уртасында урнашса һәм күләмнәре буенча шактый зуррак булса, аны оештыручылар нинди дә булса ышандырырлык сәбәпләрдән башка үз чараларын башка урында үткәрү мөмкинлеген бирә торган хакимият тәкъдимен кире кага алмый (2012 елның 10 июлендәге «Берладир һәм Россиягә каршы башкалар» эше буенча карар).

Кеше хокуклары буенча Европа Суды үзенең прецедентлы практикасында дәүләт тыныч җыелышларга хокукны нигезсез чикләүләрне кулланудан тыелып торырга тиеш, аның әлеге хокукка тыкшынуы бары тик аны аклый торган ышанычлы һәм кире кагылмас дәлилләр булганда гына мөмкин дип күрсәтте (2005 елның 31 мартындагы «Төркиягә каршы Адали (Adaly)» эше буенча, 2005 елның 20 октябрендәге «"Уранио Токсо" (Ouranio Toxo) сәяси партиясе һәм Грециягә каршы башкалар» эше буенча һәм 2007 елның 26 июлендәге «Баранкевич Россиягә каршы» эше буенча карарлар).

Шулай итеп, гавами чараларны үткәрү урыннарын билгеләү

буенча бу рәвешле җайга салу тыныч җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр һәм урам йөрешләре ирегенә хокукының булуын инкарь итми, һәр конкрет очракта хокук кулланучыга гавами чарада катнашучы затларның, шулай ук анда катнашмаучы затларның мәнфәгатьләрен яклауны максималь тәэмин итә. Шуннан чыгып, «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пункты кеше һәм гражданның конституциячел хокукын, шул исәптән мөрәҗәгать итүчеләрнең гавами чаралар үткәрүгә хокукын юкка чыгармый, киметми, башкача бозмый һәм Татарстан Республикасы Конституциясенең 43 статьясына каршы килми.

3.2. Мөрәҗәгать итүче дәгъва белдерелә торган хокукый нигезләмәне Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килә дип тану Татарстан Республикасында җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр һәм урам йөрешләре үткәрүгә гражданнарның конституциячел хокукларын гамәлгә ашыруны тәэмин итүнең хокукый җайга салынуын камилләштерүгә комачауламый. Демонстрацияләр һәм урам йөрешләре җыелышлардан һәм митинглардан аермалы буларак, анда катнашучыларның бер урында, шул исәптән дәүләт хакимияте, прокуратура, консуллыклар, мәгариф, медицина оешмалары һәм гыйбадәтханә корылмалары биналары янәшәсендә янында озак вакыт булуын күздә тотмауны, шулай ук махсус каралган урыннар, демонстрацияләр һәм урам йөрешләре үткәрүгә исәпләнмәгән булуны исәпкә алып, Татарстан Республикасы Конституция суды республика закон чыгаручысы тарафыннан гавами чараларның аерым рәвешләрен үткәрү тәртибен җайга салуга, шул исәптән мондый чараларны үткәрү тыела торган урыннарны билгеләгәндә дифференциацияләнгән алымны кулланырга кирәк дип саный.

Бу Россия Федерациясе Конституция Судының хокукый позициясенә җавап бирер иде, анда берничә тапкыр күрсәтелгәнчә, гражданнар һәм аларның берләшмәләренә тыныч җыелышлар ирегенә хокукны тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен өстәмә шартлар тудыруга юнәлдерелгән махсус каралган урыннар алар территориясендә бары тик конкрет планлаштырылган маршрут буенча катнашучылар хәрәкәтенә бәйле булмаган аерым төрдәге гавами чаралар үткәрүгә генә исәпләнгән. Шул рәвешле, махсус каралган урыннарда гавами чаралар үткәрү мөмкинлеге үзеннән-үзе барлык очракларда да оештыручы күзлегеннән караганда гавами чараны башка, уңайлырак урында үткәрүгә тигез альтернатива буларак карала алмый (2013 елның 14 февралендәге 4-П номерлы һәм 2014 елның 13 маендагы 14-П номерлы карарлары).

Кеше хокуклары буенча Европа суды шулай ук җәмәгать урыныдагы теләсә нинди демонстрация теге яисә бу дәрәҗәдә, урам хәрәкәтенә комачаулауларны да кертеп, гадәти тормышны ко-

тылгысыз рәвештә боза, һәм Кеше хокукларын һәм төп ирекләрен яклау турында конвенциянең 11 статьясы белән гарантияләнгән җыелышлар иреге үзенең асылын югалтмасын өчен гавами хакимият тарафыннан тыныч җыелышларга карата аерым бер түземлек күрсәтү бик мөһим дип билгеләп үтте (2008 елның 23 октябрендәге «Сергей Кузнецов Россия Федерациясенә каршы» карары).

Бәян ителгәннәр нигезендә һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 6 статьясына, 66 статьясының беренче һәм икенче өлешләренә, 68, 69, 71 һәм 73 статьяларына, 104 статьясының беренче өлешенең 1 пунктына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

карар чыгарды:

1. «Татарстан Республикасында гражданнарның җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар уздыру хокукларын гамәлгә ашыру шартларын тәэмин итү турында» 2012 елның 25 декабрендәге 91-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (2014 елның 24 июлендәге 76-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) 12 статьясындагы 3 пункты Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килә.

2. Әлеге Карар катгый, шикаятькә дучар ителә алмый, игълан ителү белән үз көченә керә, турыдан-туры гамәлдә була һәм башка органнар һәм вазыйфаи затлар тарафыннан раслануны таләп итми.

3. «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 72 статьясы буенча бу Карар «Ватаным Татарстан» һәм «Республика Татарстан» газеталарында кичекмәстән басылып чыгарга тиеш. Карар шулай ук «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 62-П

Татарстан Республикасы
Конституция суды

ИМЕНЕМ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

по делу о проверке конституционности отдельных положений постановления руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года) в связи с жалобой гражданина В.Ю. Синчугова

23 июня 2015 года
город Казань

Конституционный суд Республики Татарстан в составе Председателя Ф.Г. Хуснутдинова, судей Р.Ф. Гафиятуллина, Л.В. Кузьминой, Р.А. Сахиевой, А.А. Хамматовой, А.Р. Шакараева,

руководствуясь статьей 109 (часть четвертая) Конституции Республики Татарстан, частями пятой и девятой статьи 3, частью первой и пунктом 1 части второй статьи 39, статьями 68, 83, 100, 101 и 103 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан»,

рассмотрел в открытом выездном судебном заседании дело о проверке конституционности отдельных положений постановления руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года).

Поводом к рассмотрению дела явилась жалоба гражданина В.Ю. Синчугова. Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли оспариваемый заявителем нормативный правовой акт Конституции Республики Татарстан.

Заслушав сообщение судьи-докладчика А.Р. Шакараева, объяснения сторон — гражданина В.Ю. Синчугова, представителя органа, издавшего оспариваемый нормативный правовой акт,— и.о. начальника юридического отдела аппарата Совета Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан Э.Э. Нургалиевой, выступления приглашенных в судебное заседание: представителя Президента Республики Татарстан — главного советника отдела по законопроектной работе Государственно-правового управления Президента Республики Татарстан Р.В. Сидакова, представителя Государственного Совета Республики Татарстан — заведующего отделом гражданского законодательства Правового управления Аппарата Государственного Совета Республики Татарстан И.И. Фаттахова, представителя Кабинета Министров Республики Татарстан — Правительства Республики Татарстан — начальника Правового управления Аппарата Кабинета Министров Республики Татарстан А.Б. Грев-

цова, представителя Председателя Верховного суда Республики Татарстан — судьи Верховного суда Республики Татарстан Э.С. Каминского, представителя Председателя Арбитражного суда Республики Татарстан — заместителя начальника отдела анализа и обобщения судебной практики Арбитражного суда Республики Татарстан А.Р. Бадретдиновой, представителя Прокурора Республики Татарстан — помощника Прокурора Республики Татарстан по взаимодействию с представительными (законодательными) и исполнительными органами государственной власти Республики Татарстан, органами местного самоуправления А.Р. Валиахметова, представителя Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан — ведущего консультанта отдела по вопросам восстановления прав граждан аппарата Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан К.А. Карпухина, исследовав представленные документы и иные материалы, Конституционный суд Республики Татарстан

у с т а н о в и л :

1. В Конституционный суд Республики Татарстан поступила жалоба гражданина В.Ю. Синчугова на нарушение его конституционных прав и свобод постановлением руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года). Данным постановлением утверждены: Перечень территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 1), Механизм определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 2), а также схемы границ прилегающих территорий для организаций и объектов, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции.

Как следует из содержания жалобы и приложенных к ней копий документов, гражданин В.Ю. Синчугов полагает, что предусмотренный указанным постановлением порядок розничной продажи алкогольной продукции ограничивает его право на осуществление предпринимательской деятельности в этой сфере. В связи с этим он обращался в Камско-Устьинский районный суд Республики Татарстан с заявлением об оспаривании данного постановления, который решением от 26 июня 2014 года отказал в удовлетворении его требований.

В обоснование своей позиции заявитель указывает, что обозначенные в приложении № 1 к обжалуемому им постановлению размеры прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, варьируются от 20 до 100 метров. Тем самым, как он считает, оспариваемое постановление не устанавливает единого значения расстояния для

определения границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции. При этом гражданин В.Ю. Синчугов отмечает, что такие объекты, как, например, центр реабилитации инвалидов и дневного пребывания пенсионеров, остановки общественного транспорта, культовые сооружения, являющиеся местами массового скопления граждан, вообще не отнесены к числу организаций и объектов, на прилегающих территориях которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции. Кроме того, заявитель утверждает, что предусмотренный в пункте 3 Механизма определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 2 к обжалуемому постановлению), порядок определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, урегулирован недостаточно четко, поскольку позволяет устанавливать произвольные расстояния до мест, где реализуется алкогольная продукция. В связи с этим, по его мнению, оспариваемое постановление создает дискриминационные условия для отдельных лиц, осуществляющих предпринимательскую деятельность, и ограничивает конкуренцию.

На основании изложенного гражданин В.Ю. Синчугов просит признать постановление руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» не соответствующим статьям 17, 20, 22 и 28 (части первая и вторая) Конституции Республики Татарстан, согласно которым основу экономики Республики Татарстан составляет социальное рыночное хозяйство, в котором в соответствии с законом обеспечиваются свобода хозяйственной деятельности и разнообразие форм собственности, равные условия их правовой защиты; экономические отношения строятся на социальном партнерстве между гражданином и государством, потребителем и производителем, работником и работодателем; Республика Татарстан в пределах своих полномочий регулирует развитие экономики посредством программ экономического и социального развития, бюджетной и иной экономической политики, не вмешиваясь в деятельность хозяйствующих субъектов; в Республике Татарстан не допускается экономическая деятельность, направленная на монополизацию и недобросовестную конкуренцию; государственные органы содействуют развитию малого и среднего бизнеса; граждане Российской Федерации обладают на территории Республики Татарстан всеми правами и свободами и несут равные обязанности в соответствии с Конституцией Российской Федерации, Конституцией Республики Татарстан, общепризнанными принципами и нормами международного права; все равны перед законом и судом; государство гарантирует равенство прав и свобод человека и гражданина не-

зависимо от социального и имущественного положения, политических взглядов, рода и характера занятий и иных обстоятельств.

К началу рассмотрения настоящего дела в открытом заседании Конституционного суда Республики Татарстан постановлением Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 12 марта 2015 года № 2 «О внесении изменений в постановление руководителя Исполнительного комитета пгт. Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района от 29 августа 2013 года № 10 “Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции”» оспариваемое постановление и приложение № 1 к нему изложены в новой редакции. Так, для всех упомянутых в данном приложении организаций и объектов установлен единый размер прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции,— в зоне не менее 25 метров от входа на обособленную территорию. Вместе с тем в соответствии с частью второй статьи 46 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» в случае если акт, конституционность которого оспаривается, был отменен или утратил силу к началу или в период рассмотрения дела, начатое Конституционным судом Республики Татарстан производство может быть прекращено, за исключением случаев, когда действием этого акта были нарушены конституционные права и свободы граждан. С учетом позиции заявителя, полагающего, что обжалуемый нормативный правовой акт явился правовым основанием нарушения его конституционного права на осуществление предпринимательской деятельности, внесение в него изменений и изложение приложения № 1 в новой редакции не может препятствовать проверке конституционности его положений.

В соответствии с частями второй и третьей статьи 68 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» Конституционный суд Республики Татарстан принимает решение по делу, оценивая как буквальный смысл рассматриваемого акта, так и смысл, придаваемый ему официальным и иным толкованием или сложившейся правоприменительной практикой, а также исходя из его места в системе нормативных правовых актов. Конституционный суд Республики Татарстан принимает постановления только по предмету, указанному в обращении, и лишь в отношении той части акта, конституционность которой подвергается сомнению в обращении.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционного суда Республики Татарстан по настоящему делу являются утвержденные постановлением руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года) Перечень территорий, при-

легающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 1), а также пункт 3 Механизма определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 2).

2. Оспариваемые заявителем правовые нормы затрагивают сферу защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения законности, правопорядка, общественной безопасности, которая согласно статье 72 (часть 1, пункт «б») Конституции Российской Федерации находится в совместном ведении Российской Федерации и ее субъектов. По предметам совместного ведения Российской Федерации и субъектов Российской Федерации издаются федеральные законы и принимаемые в соответствии с ними законы и иные нормативные правовые акты субъектов Российской Федерации; законы и иные нормативные правовые акты субъектов Российской Федерации не могут противоречить федеральным законам (статья 76, части 2 и 5, Конституции Российской Федерации).

Законодательство о государственном регулировании оборота алкогольной продукции в силу статьи 3 Федерального закона от 22 ноября 1995 года № 171-ФЗ «О государственном регулировании производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции и об ограничении потребления (распития) алкогольной продукции» состоит из данного Федерального закона, иных федеральных законов и нормативных правовых актов Российской Федерации, а также принимаемых в соответствии с ними законов и иных нормативных правовых актов субъектов Российской Федерации.

Исходя из содержания пункта 4 статьи 16 указанного Федерального закона органы местного самоуправления определяют границы земельных участков, непосредственно прилегающих к зданиям, строениям и сооружениям, в которых расположены организации и (или) объекты, где не допускается розничная продажа алкогольной продукции в порядке, установленном Правилами определения органами местного самоуправления границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, утвержденными постановлением Правительства Российской Федерации от 27 декабря 2012 года № 1425. Согласно пункту 8 Правил в решениях органа местного самоуправления определяются границы территорий, прилегающих к организациям и (или) объектам, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, и к данным решениям прилагаются схемы границ прилегающих территорий для каждой организации и (или) объекта. При этом Федеральный закон «О государственном регулировании производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции и об ограничении потребления (распития) алкогольной продукции», равно как и иные федеральные законы и нормативные правовые акты Российской Федерации и принятые в соответствии с ними законы и иные нормативные правовые акты Республики Татар-

стан не конкретизируют органы местного самоуправления, к полномочиям которых отнесено принятие решения по определению таких границ, а также не запрещают реализацию этих полномочий на уровне городских и сельских поселений.

Следовательно, орган местного самоуправления поселка городского типа Камское Устье, определив границы прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых запрещена розничная продажа алкогольной продукции, правомерно реализовал полномочие, принадлежащее ему в силу федерального законодательства и основанное на взаимосвязанных положениях статей 116 (часть первая) и 118 (часть первая) Конституции Республики Татарстан, предусматривающих, что органы местного самоуправления обеспечивают самостоятельное в соответствии с законом и под свою ответственность решение населением вопросов местного значения.

Указанному правовому регулированию корреспондирует положение пункта 2 статьи 4 Европейской хартии местного самоуправления от 15 октября 1985 года (вступила в силу для Российской Федерации 1 сентября 1998 года), согласно которому органы местного самоуправления в пределах, установленных законом, обладают полной свободой действий для реализации собственной инициативы по любому вопросу, который не исключен из сферы их компетенции и не находится в ведении какого-либо другого органа власти.

Вместе с тем Конституционный суд Республики Татарстан обращает внимание на форму рассматриваемого муниципального нормативного правового акта. Оспариваемое постановление издано на бланке руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района, а, значит, по форме является постановлением руководителя Исполнительного комитета данного муниципального образования. Это подтверждают и акты о внесении в него изменений, исходя из наименования которых изменения вносились именно в постановление руководителя Исполнительного комитета.

Закон Республики Татарстан от 28 июля 2004 года № 45-ЗРТ «О местном самоуправлении в Республике Татарстан» (в редакции, действовавшей до 20 декабря 2009 года) прямо предусматривал, что правовые акты, издаваемые главой местной администрации (руководителем исполнительного комитета) муниципального образования, именуются постановлениями и распоряжениями главы местной администрации (пункт 3 статьи 6). Однако Законом Республики Татарстан от 4 декабря 2009 года № 62-ЗРТ «О внесении изменений в Закон Республики Татарстан “О местном самоуправлении в Республике Татарстан”», принятым во исполнение Федерального закона от 6 октября 2003 года № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» (в редакции от 25 декабря 2008 года № 281-ФЗ), было введено новое правовое регулирование, в соответствии с которым правовые акты, издаваемые главами местных администраций, именуются в настоящее время постановлениями и распоряжениями местных администраций.

Таким образом, поскольку оспариваемое постановление принято уже после вступления в силу указанных Федерального закона и Закона Республики Татарстан, при его издании была нарушена законодательно установленная форма правового акта местной администрации. Между тем ее соблюдение обязательно, так как является существенным процессуальным элементом, основанным на требованиях закона. На это указывает и Конституционный Суд Российской Федерации, согласно правовой позиции которого легальность нормативных правовых актов федеральных органов исполнительной власти предполагает не только наличие в них определенного, не противоречащего закону нормативного содержания (общего правила), но и соблюдение надлежащей законной формы, порядка принятия и обнародования; в действующей системе правового регулирования судебная проверка такого нормативного акта включает установление его соответствия федеральному закону по содержанию нормативных предписаний, по форме акта, а также по издавшему его субъекту, порядку принятия, опубликования и введения в действие (постановление от 31 марта 2015 года № 6-П). Указанная правовая позиция в полной мере применима и в отношении нормативных правовых актов органов местного самоуправления.

Как следует из материалов, изученных Конституционным судом Республики Татарстан при рассмотрении настоящего дела, нарушение формы нормативного правового акта местной администрации не является единичным случаем, а превратилось в сложившуюся, устойчивую практику при издании правовых актов руководителем Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района. Такая практика, хотя она и не соответствует законодательным предписаниям, не рассматривалась ранее правоприменителями как нарушение вытекающих из них требований к форме правового акта местной администрации. Не оспаривается она и заявителем.

При этом Конституционный суд Республики Татарстан принимает во внимание и тот факт, что признание оспариваемого постановления не соответствующим Конституции Республики Татарстан по форме его издания давало бы возможность поставить под сомнение конституционность и других ранее принятых правовых актов руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района, а также глав местных администраций (руководителей исполнительных комитетов) иных муниципальных образований в Республике Татарстан. Такой результат противоречил бы целям конституционного судопроизводства, каковыми в силу статьи 109 Конституции Республики Татарстан являются защита конституционного строя Республики Татарстан, основных прав и свобод человека и гражданина, поддержание верховенства в правовой системе Республики Татарстан и непосредственного действия Конституции Республики Татарстан на всей ее территории.

На основании изложенного Конституционный суд Республики-

ки Татарстан в настоящем деле воздерживается от признания не соответствующим Конституции Республики Татарстан постановления руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года) по форме его издания. Вместе с тем выявленный Конституционным судом Республики Татарстан конституционно-правовой смысл соблюдения законодательно установленного требования к форме правовых актов, издаваемых главой местной администрации (руководителем исполнительного комитета) муниципального образования в Республике Татарстан, является обязательным для всех органов местного самоуправления муниципальных образований в Республике Татарстан (статья 73 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан»).

3. Конституция Республики Татарстан закрепляет, что основу экономики Республики Татарстан составляет социальное рыночное хозяйство, в котором в соответствии с законом обеспечиваются свобода хозяйственной деятельности и разнообразие форм собственности, равные условия их правовой защиты (статья 17, часть первая). Конституция Российской Федерации также предусматривает, что в Российской Федерации гарантируются единство экономического пространства и свобода экономической деятельности (статья 8, часть 1); каждый имеет право на свободное использование своих способностей и имущества для предпринимательской и иной не запрещенной законом экономической деятельности (статья 34, часть 1).

В то же время Конституционный Суд Российской Федерации неоднократно отмечал, что данное конституционное право не является абсолютным и потому может быть ограничено федеральным законодателем, который, реализуя свои полномочия по регулированию предпринимательской деятельности, определяет порядок и условия ее осуществления исходя из специфики производства и оборота тех или иных видов продукции как объектов гражданских прав и в соответствии с закрепленными Конституцией Российской Федерации критериями, допускающими возможность ограничения прав и свобод человека и гражданина только федеральным законом и только в целях защиты закрепленных ею ценностей, в том числе нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц (постановления от 12 ноября 2003 года № 17-П, от 23 мая 2013 года № 11-П, определения от 18 марта 2004 года № 150-О и от 23 декабря 2014 года № 2942-О).

Правовые основы производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции в Российской Федерации установлены Федеральным законом «О государственном регулировании производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции и об ограничении потребления (распития) алкогольной продукции». Согласно аб-

зацу второму пункта 1 статьи 1 данного Федерального закона (в редакции Федерального закона от 18 июля 2011 года № 218-ФЗ) государственное регулирование производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции и ограничение потребления (распития) алкогольной продукции осуществляются в целях защиты нравственности, здоровья, прав и законных интересов граждан, экономических интересов Российской Федерации, обеспечения безопасности указанной продукции, нужд потребителей в ней, а также в целях контроля за соблюдением законодательства, норм и правил в регулируемой области.

Особые требования к розничной продаже алкогольной продукции установлены в статье 16 указанного Федерального закона, из содержания пункта 2 которой следует, что не допускается розничная продажа алкогольной продукции в детских, образовательных, медицинских организациях, на объектах спорта, на прилегающих к ним территориях; на оптовых и розничных рынках, на вокзалах, в аэропортах, в иных местах массового скопления граждан и местах нахождения источников повышенной опасности, определенных органами государственной власти субъектов Российской Федерации в порядке, установленном Правительством Российской Федерации, а также на прилегающих к таким местам территориях; на объектах военного назначения и на прилегающих к ним территориях. При этом в силу пункта 4 этой же статьи к прилегающим территориям относятся земельные участки, которые непосредственно прилегают к зданиям, строениям, сооружениям и границы которых определяются решениями органов местного самоуправления в порядке, установленном Правилами определения органами местного самоуправления границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, утвержденными постановлением Правительства Российской Федерации от 27 декабря 2012 года № 1425 «Об определении органами государственной власти субъектов Российской Федерации мест массового скопления граждан и мест нахождения источников повышенной опасности, в которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, а также определении органами местного самоуправления границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции».

Пункт 6 Правил предусматривает, что органы местного самоуправления вправе дифференцированно определять границы территорий, прилегающих к организациям и (или) объектам, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, (далее — прилегающая территория) для установления запрета на розничную продажу алкогольной продукции в стационарных торговых объектах и розничную продажу алкогольной продукции при оказании услуг общественного питания. В силу указанного пункта максимальное значение расстояния от детских, образовательных, медицинских организаций, объектов спорта, оптовых и розничных рынков, вокзалов, аэропортов,

иных мест массового скопления граждан и мест нахождения источников повышенной опасности, определенных органами государственной власти субъектов Российской Федерации в порядке, установленном Правительством Российской Федерации, а также объектов военного назначения до границ прилегающих территорий, определяемых органами местного самоуправления, не может превышать минимальное значение указанного расстояния в муниципальном образовании в рамках каждого вида организаций и (или) объектов более чем на 30 процентов.

Виды организаций и объектов, границы прилегающих территорий к которым определены в оспариваемом Перечне, прямо предусмотрены в пункте 2 статьи 16 Федерального закона «О государственном регулировании производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции и об ограничении потребления (распития) алкогольной продукции». Следует отметить, что упомянутый Федеральный закон и федеральное законодательство в целом не предусматривают запрет розничной продажи алкогольной продукции на территориях, прилегающих к указанным в жалобе гражданина В.Ю. Синчугова центру реабилитации инвалидов и дневного пребывания пенсионеров, остановкам общественного транспорта, а также культовым сооружениям. Вследствие этого включение таких объектов в указанный Перечень, на чем фактически настаивает заявитель, выходит за рамки полномочий органа местного самоуправления поселка городского типа Камское Устье. Иное означало бы, по сути, ограничение свободы осуществления предпринимательской деятельности, что в силу части 3 статьи 55 Конституции Российской Федерации отнесено к исключительной компетенции федерального законодателя.

С учетом изложенного, утверждая Перечень территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 1 к оспариваемому постановлению), орган местного самоуправления поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района правомерно определил как сами организации (объекты), так и размеры прилегающих к ним территорий. При этом размеры указанных территорий дифференцированы в зависимости от вида организаций и объектов, к которым они прилегают, в соответствии с объективно обусловленными критериями, характеризующими в том числе их степень социальной значимости и тождественность, а также с соблюдением законодательно допустимых пределов соотношения между минимальным и максимальным значением расстояний при определении границ прилегающих территорий в рамках одного типа организаций (объектов).

Такой подход корреспондирует правоприменительной практике Комитета по правам человека, осуществляющего контроль за реализацией Международного пакта о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 года, о том, что право на равенство перед законом и на равную защиту закона безо всякой дискриминации не означает, что любые различия и условия в обращении яв-

ляются дискриминационными, в связи с чем дифференциация, основанная на резонных и объективных критериях, не равнозначна запрещенной дискриминации по смыслу статьи 26 Пакта (пункт 13 решения Комитета от 9 апреля 1987 года № 182/1984).

Порядок определения на территории поселка городского типа Камское Устье размеров территорий, прилегающих к организациям и объектам, в пределах которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, установлен в пункте 3 Механизма определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 2 к оспариваемому постановлению). Исходя из содержания указанного пункта (в редакции от 15 сентября 2014 года) расстояние от организации и (или) объекта, от входа до входа или границ прилегающих территорий (при наличии) рассчитывается по кратчайшему пути (по прямой линии), без учета искусственных и естественных преград.

Данное правовое регулирование основано на положениях пункта 7 Правил, утвержденных постановлением Правительства Российской Федерации от 27 декабря 2012 года № 1425, согласно которым способ расчета расстояния от организаций и (или) объектов, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, до границ прилегающих территорий определяется органом местного самоуправления. Пункт 4 данных Правил предусматривает, что территория, прилегающая к организациям и объектам, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, включает обособленную территорию (при наличии таковой), то есть территорию, границы которой обозначены ограждением (объектами искусственного происхождения), прилегающую к зданию (строению, сооружению), в котором расположены организации и (или) объекты, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (далее — обособленная территория), а также территорию, определяемую с учетом конкретных особенностей местности и застройки, примыкающую к границам обособленной территории либо непосредственно к зданию (строению, сооружению), в котором расположены организации и (или) объекты, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (далее — дополнительная территория). Дополнительная территория в случае наличия обособленной территории, в соответствии с пунктом 5 этих же Правил, определяется от входа для посетителей на обособленную территорию до входа для посетителей в стационарный торговый объект, а при отсутствии обособленной территории — от входа для посетителей в здание (строение, сооружение), в котором расположены организации и (или) объекты, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, до входа для посетителей в стационарный торговый объект.

Следует отметить, что ни Федеральный закон «О государственном регулировании производства и оборота этилового спирта, алкогольной и спиртосодержащей продукции и об ограничении потребления (распития) алкогольной продукции», ни указанные

Правила не устанавливают каких-либо ограничений в выборе способа или методики расчета расстояния от организаций и (или) объектов, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, до границ прилегающих территорий. В этой связи установление конкретных размеров территории, прилегающей к организациям и (или) объектам, в (на) которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, а также выбор способа или методики такого расчета отнесены к исключительной дискреции органа местного самоуправления и зависят от особенностей местности и застройки при определении прилегающих территорий.

Целевым предназначением оспариваемой нормы, как это следует из содержания и смысла Механизма определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции, является обеспечение единообразного подхода к определению размера таких территорий в поселке городского типа Камское Устье. Обжалуемая норма, содержащаяся в пункте 3 указанного Механизма, установлена в соответствии с требованиями федерального законодательства и сама по себе не допускает возможности ее произвольной трактовки в правоприменительной практике. Следовательно, довод заявителя об отсутствии определенности и ясности в содержании оспариваемого пункта является необоснованным.

На основании изложенного рассматриваемые нормативные положения по своей правовой природе направлены на реализацию права на предпринимательскую деятельность в сфере розничной продажи алкогольной продукции с учетом установленного порядка ее осуществления, призванного обеспечить защиту нравственности, здоровья, прав и законных интересов граждан. Вследствие этого такие положения сами по себе не могут рассматриваться как нарушающие конституционные гарантии свободы предпринимательской деятельности. Не могут они рассматриваться и как нарушающие принцип равенства, гарантированный в соответствии со статьей 28 Конституции Республики Татарстан, так как они, вопреки доводам заявителя, распространяются на всех предпринимателей, занимающихся розничной продажей алкогольной продукции.

Такой подход согласуется с правовой позицией Конституционного Суда Российской Федерации о том, что государственное регулирование в области производства и оборота такой специфической продукции, относящейся к объектам ограниченно оборотоспособным, как этиловый спирт, алкогольная и спиртосодержащая продукция, обусловлено необходимостью защиты как жизни и здоровья граждан, так и экономических интересов Российской Федерации, обеспечения нужд потребителей в соответствующей продукции, повышения ее качества и проведения контроля за соблюдением законодательства, норм и правил в регулируемой области (постановление от 12 ноября 2003 года № 17-П).

Таким образом, утвержденные постановлением руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское

Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года) Перечень территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 1), а также пункт 3 Механизма определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 2), по своему содержанию не отменяют, не умаляют и иным образом не нарушают конституционные права заявителя и тем самым не противоречат Конституции Республики Татарстан, в том числе ее статьям 17, 20, 22 и 28 (части первая и вторая).

На основании изложенного, руководствуясь статьей 6, частями первой и второй статьи 66, частями первой, второй и шестой статьи 67, статьями 68, 69, 71 и 73, пунктом 1 части первой статьи 104 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан», Конституционный суд Республики Татарстан

постановил:

1. Признать утвержденные постановлением руководителя Исполнительного комитета поселка городского типа Камское Устье Камско-Устьинского муниципального района Республики Татарстан от 29 августа 2013 года № 10 «Об определении границ прилегающих к некоторым организациям и объектам территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции» (в редакции от 15 сентября 2014 года) Перечень территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 1), а также пункт 3 Механизма определения границ прилегающих территорий, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции (приложение № 2), соответствующими Конституции Республики Татарстан.

2. Настоящее Постановление окончательно, не подлежит обжалованию, вступает в силу немедленно после его провозглашения, действует непосредственно и не требует подтверждения другими органами и должностными лицами.

3. Согласно статье 72 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» настоящее Постановление подлежит незамедлительному опубликованию в газетах «Ватаным Татарстан» и «Республика Татарстан». Постановление должно быть опубликовано также в «Вестнике Конституционного суда Республики Татарстан».

№ 63-П

Конституционный суд
Республики Татарстан

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИСЕМЕ БЕЛӘН

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯ СУДЫның

гражданин В.Ю. Синчугов шикаятенә бәйле рәвештә 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карарының (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә) аерым нигезләмәләренең конституциячеллеген тикшерү турындагы эш буенча

2015 ел
23 июнь
Казан шәһәре

КАРАРЫ

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рәисе Ф.Г. Хөснетдинов, судьялары Р.Ф. Гафиятуллин, Л.В. Кузьмина, Р.Г. Сәхиева, А.А. Хамматова, А.Р. Шакараев составында,

Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясына (дүртенче өлеш), «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясындагы бишенче һәм тугызынчы өлешләренә, 39 статьясының беренче өлешенә һәм икенче өлешенең 1 пунктына, 68, 83, 100, 101 һәм 103 статьяларына таянып,

ачык күчмә суд утырышында 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карарының (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә) аерым нигезләмәләренең конституциячеллеген тикшерү турындагы эшне карады.

Эшне карап тикшерүгә гражданин В.Ю. Синчуговның шикаяте сәбәп булды. Мөрәҗәгать итүче тарафыннан дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актның Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәве турындагы мәсьәләдә килеп туган билгесезлек эшне карап тикшерүгә нигез булды.

Докладчы судья А.Р. Шакараевның мәгълүматын, яклар — гражданин В.Ю. Синчугов, дәгъва белдерелә торган норматив хокукый актны чыгарган орган вәкиле — Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Советы аппаратының юридик бүлеге башлыгы вазыйфаларын башкаручы Э.Э. Нургалиева аңлатмаларын, суд утырышына чакырылган: Татарстан Республикасы Президенты вәкиле — Татарстан Республикасы Президентының Дәүләт-хокук идарәсенең закон проекты эшләү бүлеге баш киңәшчесе Р.В. Сидаковның, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы вәкиле — Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппараты Хокук идарәсенең граждан законнары бүлеге мөдире И.И. Фәттаховның, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты — Татарстан Республикасы Хөкүмәте вәкиле — Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты Аппаратының Хокук идарәсе башлыгы А.Б. Гревцовның, Татарстан Республикасы Югары суды Рәисе вәкиле — Татарстан Республикасы Юга-

ры суды судьясы Э.С. Каминскийның, Татарстан Республикасы Арбитраж суды Рәисе вәкиле — Татарстан Республикасы Арбитраж судының суд практикасын анализлау һәм гомумиләштерү бүлеге башлыгы урынбасары А.Р. Бәдретдинованың, Татарстан Республикасы Прокуроры вәкиле — Татарстан Республикасы Прокурорының Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкиллекле (законнар чыгару) һәм башкарма органнары, җирле үзидарә органнары белән үзара эшчәнлек буенча ярдәмчесе А.Р. Вәлиәхмәтовның, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилнең вәкиле — Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил аппаратының граждан хокукларын торгызу мәсьәләләре бүлеге әйдәүче консультанты К.А. Карпухинның чыгышларын тыңлап, тапшырылган документларны һәм башка материалларны өйрәнгәннән соң, Татарстан Республикасы Конституция суды

билгеләде:

1. Татарстан Республикасы Конституция судына гражданин В.Ю. Синчуговның 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карары (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә) белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата шикаяте килде. Әлеге карарда түбәндәгеләр раслана: Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең исемлеге (1 нче кушымта), Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмы (2 нче кушымта), шулай ук оешма һәм объектлар янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләре схемалары.

Шикаятьнең эчтәлегеннән һәм аңа кушылып бирелгән документларның күчермәләреннән күренгәнчә, гражданин В.Ю. Синчугов мондый фикердә: күрсәтелгән карарда күздә тотылган алкоголь продкуциясен ваклап сату тәртибе аның әлеге өлкәдә эшмәкәрлек эшчәнлеген башкаруга хокукын чикли. Моңа бәйле рәвештә ул Татарстан Республикасы Кама Тамагы район судына әлеге карарга дәгъва белдерүе турында гариза белән мөрәҗәгать итә, суд исә 2014 елның 26 июнендәге карары белән аның таләпләрен канәгатьләндерүдән баш тарта.

Мөрәҗәгать итүче, үз фикерләрен нигезләп, шуны күрсәтә: аның тарафыннан дәгъва белдерелә торган карарның 1 нче кушымтасында алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең зурлыгы 20 дән 100 метрга кадәр китерелә. Шуның белән, аның фикеренчә, дәгъва белдерелә торган карар кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен ачыклау өчен бердәм ераклык күрсәткечен билгеләми. Шунда ук гражда-

нин В.Ю. Синчугов гражданнарның күпләп җыелу урыны булган инвалидларның реабилитацияләнү һәм пенсионерларның көндез калу үзәге, җәмәгать транспорты тукталышлары, дини корылмалар янәшәдәге территорияләрендә алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешма һәм объектлар исәбенә бөтенләй кермәгәнен билгели. Моннан тыш, мөрәҗәгать итүче, Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмының 3 пунктында (дәгъва белдерелә торган карарның 2 нче кушымтасы) каралган алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү тәртибе тиешенчә төгәл җайга салынмаган, чөнки алкоголь продукциясе сатыла торган урыннарга кадәр булган ераклыкны ирекле билгеләргә мөмкинлек бирә, дип әйтә. Шуңа күрә, аның фикеренчә, дәгъва белдерелә торган карар эшмәкәрлек белән шөгыльләнүче аерым затларга дискриминацияли торган шартлар тудыра һәм конкуренцияне чикли.

Бәян ителгәннәр нигезендә гражданин В.Ю. Синчугов 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карарының Татарстан Республикасы Конституциясенең 17, 20, 22 һәм 28 (беренче һәм икенче өлешләре) статьяларына ярашлы булмавын тануны сорый, алар нигезендә Татарстан Республикасы икътисадының нигезен социаль базар хуҗалыгы тәшкил итә, анда хуҗалык эшчәнлеге иреге һәм милек рәвешләренең күптөрлелеге, аларны хокукый яклауның тигез шартлары закон нигезендә тәэмин ителә; икътисадый мөнәсәбәтләр граждан белән дәүләт, кулланучы белән җитештерүче, эшләүче белән эш бирүче арасындагы социаль партнерлыкка корыла; Татарстан Республикасы икътисадый үсешне, хуҗалык итүче субъектлар эшчәнлегенә тыкшынмыйча, икътисадый һәм социаль үсеш программалары, бюджет һәм башка икътисадый сәясәт аша үз вәкаләтләре чикләрендә җайга сала; Татарстан Республикасында монополияләштерүгә һәм гадел булмаган конкуренциягә юнәлдерелгән икътисадый эшчәнлек рөхсәт ителми; дәүләт органнары кече һәм урта эшкуарлык үсешенә ярдәм күрсәтә; Россия Федерациясе гражданнары Татарстан Республикасы территориясендә Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, халыкара хокукның гомумтанылган принциплары һәм нормалары нигезендә барлык хокукларга һәм ирекләргә ия һәм бертигез бурычлы; закон һәм суд каршында һәркем тигез; дәүләт кеше һәм граждан хокукларының һәм ирекләренең тигезлеген социаль һәм мөлкәти хәленә, сәяси карашларына, шөгыленең төренә һәм характерына һәм башка шартларга бәйсез рәвештә гарантияли.

Әлеге эш Татарстан Республикасы Конституция судының ачык утырышында карап тикшерелә башлаганчы 2015 елның 12 мартындагы 2 номерлы «“Кайбер оешма һәм объектларның

янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында" Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карарына үзгәрешләр кертү хакында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты карары белән дәгъва белдерелә торган карар һәм аның 1 нче кушымтасы яңа редакциядә бәян ителә. Шулай, әлеге кушымтада телгә алынган барлык оешма һәм объектлар өчен алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең бердәм зурлыгы билгеләнә — аерымланган территориягә керү урыныннан 25 метрдан да ким булмаган зонада. Шул ук вакытта «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 46 статьясының икенче өлеше буенча конституциячеллеге дәгъвалана торган акт юкка чыгарылган булса яисә эшне карый башлаганчы йә аны карау чорында үз көчен югалткан булса, Татарстан Республикасы Конституция суды башлаган эш туктатылырга мөмкин, моңа бу актның гамәлдә булуы аркасында гражданнарның конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылган очраклар керми. Дәгъва белдерелә торган норматив хокукый акт аның эшмәкәрлек эшчәнлеген башкаруга конституциячел хокукын бозуга хокукый нигез булган, дип санаган мөрәҗәгать итүченең фикерләрен исәпкә алып, аңа үзгәрешләр кертү һәм 1 нче кушымтаны яңа редакциядә бәян итү аның нигезләмәләренең конституциячеллеген тикшерүгә киртә була алмый.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 68 статьясының икенче һәм өченче өлешләре нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды, карала торган актның мәгънәсен сүзгә-сүз, рәсми рәвештә һәм башкача шәрехләп яки хокук куллану гамәлиятендәге мәгънәсен дә бәяләп, шулай ук норматив хокукый актлар системасындагы урынын исәпкә алып, эш буенча карар кабул итә. Татарстан Республикасы Конституция суды бары тик мөрәҗәгатьтә күрсәтелгән предмет буенча һәм мөрәҗәгатьтә күрсәтелгән актның конституциячеллеге шик тудыра торган өлешенә карата гына карарлар кабул итә.

Шулай итеп, Татарстан Республикасы Конституция судының әлеге эш буенча каралу предметы булып 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карары (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә) белән расланган Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең исемлеге (1 нче кушымта), шулай ук Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмының 3 пункты (2 нче кушымта) тора.

2. Мөрәҗәгать итүче тарафыннан дәгъвалана торган хокукый нормалар Россия Федерациясе Конституциясенең 72 статьясы (1 өлеш, «б» пункты) буенча Россия Федерациясенең һәм аның субъектларының уртак карамагында булган кеше һәм гражданинның хокукларын һәм ирекләрен яклау, законлыкны, хокукый тәртипне, җәмәгать иминлеген тәэмин итү өлкәсенә кагыла. Россия Федерациясенең һәм Россия Федерациясе субъектларының уртак карамагындагы мәсьәләләр буенча федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъектларының шулар нигезендә кабул ителә торган законнары һәм башка норматив хокукый актлары чыгарыла; Россия Федерациясе субъектларының законнары һәм башка норматив хокукый актлары федераль законнарга каршы килә алмый (Россия Федерациясе Конституциясенең 76 статьясы, 2 һәм 5 өлешләре).

Алкоголь продукциясенең әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу турындагы законнар «Этил спирты, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүне һәм аларның әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу турында һәм алкоголь продукциясен куллануны (эчүне) чикләү хакында» 1995 елның 22 ноябрендәге 171-ФЗ номерлы Федераль законның 3 статьясы нигезендә әлеге Федераль законнан, Россия Федерациясенең башка федераль законнарыннан һәм норматив хокукый актларыннан, шулай ук алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясе субъектларының законнары һәм башка норматив хокукый актларыннан тора.

Күрсәтелгән Федераль законның 16 статьясының 4 пункты эчтәлегеннән күренгәнчә, җирле үзидарә органнары алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешма һәм (яки) объектлар урнашкан бина, каралты һәм корылмалар янәшәсендәге җир участоклары чикләрен 2012 елның 27 декабрендәге 1425 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары белән расланган Җирле үзидарә органнары тарафыннан алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге территорияләрнең чикләрен билгеләү кагыйдәләрендә куелган тәртиптә билгелиләр. Кагыйдәләрнең 8 пункты буенча җирле үзидарә органы карарларында алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешма һәм (яки) объектлар янәшәсендәге территорияләрнең чикләре билгеләнә, һәм әлеге карарларга һәр оешма һәм (яки) объектлар өчен янәшәләрендәге территорияләрнең чикләре схемалары теркәлә. Шул ук вакытта «Этил спирты, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүне һәм аларның әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу һәм алкоголь продукциясен куллануны (эчүне) чикләү турында»гы Федераль закон, Россия Федерациясенең башка федераль законнары һәм норматив хокукый актлары һәм алар нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары кебек үк, андый чикләрне билгеләү турында карар кабул итү вәкаләте бирелгән җирле үзидарә органнарын конкретлаштырмыйлар, шулай ук әлеге вәкаләтләрне шәһәр һәм авыл җирлекләре дәрәҗәсендә тормышка ашыруны тыймыйлар.

Димәк, Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогының җирле үзидарә органы, алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге территорияләрнең чикләрен билгеләп, үзенә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы Конституциясенең 116 (беренче өлеше) һәм 118 (беренче өлеше) статьяларының бәйле нигезләмәләренә таянып эш иткән вәкаләтен дөрес гамәлгә ашырган, алар нигезендә җирле үзидарә органнары, закон нигезендә һәм үзләренә җаваплылык алып, җирле әһәмияткә ия мәсьәләләрне халыкның мөстәкыйль хәл итүен тәэмин итә.

Күрсәтелгән хокукый җайга салуга 1985 елның 15 октябрендәге Европа җирле үзидарә хартиясенең (Россия Федерациясе өчен ул 1998 елның 1 сентябреннән үз көченә керде) 4 статьясының 2 пункты нигезләмәсе туры килә, аның нигезендә җирле үзидарә органнары, закон тарафыннан билгеләнгән чикләр кысаларында, үз компетенцияләре өлкәсеннән чыкмаган һәм ниндидер башка хакимият органы карамагында булмаган теләсә кайсы мәсьәлә буенча үз инициативасын тормышка ашыру өчен гамәлләр башкару ирегенә тулысынча ия.

Шул ук вакытта Татарстан Республикасы Конституция суды карала торган муниципаль норматив хокукый актның формасына игътибар итә. Дәгъва белдерелә торган карар Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе бланкында чыгарыла, ә, димәк, формасы буенча әлеге муниципаль берәмлекнең Башкарма комитеты җитәкчесе карары булып тора. Моны аңа үзгәрешләр кертү турындагы актлар да раслый, аларның исемнәреннән күренгәнчә, үзгәрешләр нәкъ менә Башкарма комитет җитәкчесе карарына кертелгәннәр.

2004 елның 28 июлендәге 45-ЗРТ номерлы «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законы (2009 елның 20 декабренә кадәр гамәлдә булган редакциясендә) муниципаль берәмлекнең җирле администрация башлыгы (башкарма комитет җитәкчесе) тарафыннан чыгарыла торган хокукый актлар җирле администрация башлыгы карарлары һәм боерыклары дип аталуын (6 статьяның 3 пункты) турыдан-туры күздә тоткан. Әмма «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның (2008 елның 25 декабрендәге 281-ФЗ номерлы редакциясендә) үтәлешен тәэмин итү йөзеннән кабул ителгән «“Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында” Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр кертү хакында» 2009 елның 4 декабрендәге 62-ЗРТ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән яңа хокукый җайга салу кертелә, аның нигезендә җирле администрация башлыклары чыгарган хокукый актлар хәзерге вакытта җирле администрация карарлары һәм боерыклары дип атала.

Шулай итеп, дәгъва белдерелә торган карар күрсәтелгән Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Законы гамәлгә кергәннән соң кабул ителгәнгә күрә, аны чыгарганда җирле

администрациянең хокукый актының закон тарафыннан билгеләнгән формасы бозыла. Шул ук вакытта аны үтәү мәҗбүри, чөнки ул закон таләпләренә нигезләнгән әһәмиятле процессуаль элемент булып тора. Моңа Россия Федерациясе Конституция Суды да күрсәтә, аның хокукый позициясе буенча федераль башкарма хакимият органнарының хокукый норматив актларының легальлеге аларда билгеле, законга каршы килмәгән норматив эчтәлекнең (гомуми кагыйдәнең) булуын гына таләп итмичә, тиешле законлы форманы, кабул итү һәм игълан итү тәртибен үтәүне дә күздә тота; хокукый җайга салуның гамәлдәге системасында андый норматив актны суд тарафыннан тикшерү үз эченә аның норматив күрсәтмәләренең эчтәлеге, акт формасы, шулай ук аны чыгарган субъект, кабул итү, бастыру һәм гамәлгә кертү тәртибе буенча федераль законга ярашлы булу-булмавын билгеләүне ала (2015 елның 31 мартындагы 6-П номерлы карар). Күрсәтелгән хокукый позиция җирле үзидарә органнарының хокукый актларына карата да тулысынча кулланылышлы.

Әлеге эшне карау барышында Татарстан Республикасы Конституция суды тарафыннан өйрәнелгән материаллардан күренгәнчә, җирле администрациянең норматив хокукый акты формасын бозу бердәнбер очрак кына булмыйча, ә Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе хокукый актларны чыгарганда урнашкан, тотрыклы практикага әверелә. Андый практика, закон чыгару күрсәтмәләренә туры килмәсә дә, элек хокук кулланучылар тарафыннан җирле администрациянең хокукый акты формасына карата алардан чыккан таләпләрне бозу буларак каралмый. Ул мөрәҗәгать итүче тарафыннан да дәгъваланмый.

Шул ук вакытта Татарстан Республикасы Конституция суды дәгъвалана торган карарның чыгарылу формасы буенча Татарстан Республикасы Конституциясенә ярашлы түгел дип танылуы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесенең, шулай ук Татарстан Республикасындагы башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә башлыкларының (башкарма комитетлар җитәкчеләренең) элегрәк кабул ителгән башка хокукый актларының конституциячеллеген шик астына кую мөмкинлеген бирә алу фактын да игътибарга ала. Мондый нәтиҗә конституциячел суд эшләрен башкару максатларына каршы килер иде, алар Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясы буенча Татарстан Республикасының конституциячел корылышын, кешенең төп хокукларын һәм ирекләрен яклау, Татарстан Республикасы Конституциясенең Татарстан Республикасының хокукый системасында өстенлеген һәм аның бөтен территориясендә турыдан-туры гамәлдә булуын тәэмин итүдән гыйбарәт.

Бәян ителгәннәр нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды әлеге эштә 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен

билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карарының (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә) чыгарылу формасы буенча Татарстан Республикасы Конституциясенә ярашлы булмавын танудан тыелып кала. Шул ук вакытта Татарстан Республикасы Конституция суды тарафыннан ачыкланган Татарстан Республикасындагы муниципаль берәмлекнең җирле администрация башлыгы (башкарма комитет җитәкчесе) тарафыннан чыгарылган хокукый актларның формасына карата законнар чыгаруда куелган таләбен үтәүнең конституциячел-хокукый мәгънәсе Татарстан Республикасындагы барлык муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары өчен мәҗбүри («Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 73 статьясы).

3. Татарстан Республикасы Конституциясендә Татарстан Республикасы икътисадының нигезен социаль базар хуҗалыгы тәшкил итүе, анда хуҗалык эшчәнлеге иреге һәм милек рәвешләренең күптөрлелеге, аларны хокукый яклауның тигез шартлары закон нигезендә тәэмин ителүе беркетелә (17 статья, беренче өлеш). Россия Федерациясе Конституциясендә шулай ук Россия Федерациясендә икътисадый киңлекләрнең бердәмлеге һәм икътисадый эшчәнлек иреге тәэмин ителүе (8 статья, 1 өлеш); һәркемнең үз мөмкинлекләреннән һәм мөлкәтеннән эшмәкәрлек һәм закон белән тыелмаган башка төрле икътисадый эшчәнлек өчен ирекле файдалануга хокуклы булуы (34 статья, 1 өлеш) карала.

Шул ук вакытта Россия Федерациясе Конституция Суды берничә мәртәбә билгеләп үткәнчә, әлеге конституциячел хокук абсолют түгел, шуңа күрә федераль закон чыгаручы тарафыннан чикләнә ала, ул, эшмәкәрлек эшчәнлеген көйләү буенча үз вәкаләтләрен тормышка ашырып, аның башкарылу тәртибен һәм шартларын граждан хокуклары объектлары буларак теге яки бу продукция төрләрен җитештерүнең һәм аларның әйләнешенең спецификасыннан чыгып һәм Россия Федерациясе Конституциясе тарафыннан беркетелгән кеше һәм граждан хокуклары һәм ирекләрен бары тик федераль закон белән генә һәм бары тик анда беркетелгән кыйммәтләрне, шул исәптән әхлакны, сәламәтлекне, башка затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау максатында гына чикләү мөмкинлеген рөхсәт иткән критерийлар нигезендә билгели (2003 елның 12 ноябрендәге 17-П номерлы, 2013 елның 23 маендагы 11-П номерлы карарлары, 2004 елның 18 мартындагы 150-О номерлы һәм 2014 елның 23 декабрендәге 2942-О номерлы билгеләмәләре).

Россия Федерациясендә этил спиртын, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүнең һәм аларның әйләнешенең хокукый нигезләре «Этил спиртын, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүне һәм аларның әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу турында һәм алкоголь продукциясен куллануны (эчүне) чикләү хакында»гы Федераль закон тарафыннан билгеләнә.

Әлеге Федераль законның 1 статьясының 1 пунктындагы икенче абзацы буенча (2011 елның 18 июлендәге 218 номерлы Федераль закон редакциясендә) этил спиртын, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүне һәм аларның әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу һәм алкоголь продукциясен куллануны (эчүне) чикләү әхлакны, сәламәтлекне, гражданнарның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен, Россия Федерациясенең икътисадый мәнфәгатьләрен яклау, күрсәтелгән продукциянең куркынычсыз булуын, кулланучының аңа ихтыяҗын тәэмин итү максатларында, шулай ук җайга салына торган өлкәдәге законнарның, нормалар һәм кагыйдәләрнең үтәлешен контрольдә тоту максатында башкарыла.

Алкоголь продукциясен ваклап сатуга аерым таләпләр әлеге Федераль законның 16 статьясында куела, аның 2 пунктыннан күренгәнчә, алкоголь продукциясен ваклап сату Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнарының Россия Федерациясе Хөкүмәте кабул иткән тәртиптә билгеләгән балалар, мәгариф, медицина оешмаларында, спорт объектларында, алар янәшәсендәге территорияләрдә; күпләп һәм ваклап сату базарларында, вокзалларда, аэропортларда, гражданнарның башка күпләп җыелу урыннарында һәм югары куркынычлык чыганаклары булган урыннарда, шулай ук шундый урыннар янәшәсендәге территорияләрдә; хәрби объектларда һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә рөхсәт ителми. Шул ук вакытта әлеге статьяның 4 пункты буенча янәшәдәге территорияләргә биналар, каралтылар һәм корылмаларның турыдан-туры янәшәсендә булган җир участоклары керә һәм аларның чикләре 2012 елның 27 декабрендәге 1425 номерлы «Россия Федерациясе субъектларының дәүләт хакимияте органнары тарафыннан алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган гражданнарның күпләп җыелу урыннарын һәм югары куркынычлык чыганаклары булган урыннарны билгеләү турында һәм җирле үзидарә органнары тарафыннан кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү хакында» Россия Федерациясе Хөкүмәте карары белән расланган Җирле үзидарә органнары тарафыннан кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү кагыйдәләрендәге тәртиптә җирле үзидарә органнары карарлары белән билгеләнәләр.

Кагыйдәләрнең 6 пунктында каралганча, җирле үзидарә органнары, стационар сәүдә объектларында алкоголь продукциясен ваклап сатуны һәм җәмәгать туклану хезмәтен күрсәткәндә алкоголь продукциясен ваклап сатуны тыю өчен, оешмалар һәм (яки) объектлар янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең (алга таба — янәшәдәге территория) чикләрен төрлечә билгеләргә хокуклы. Күрсәтелгән пункт нигезендә Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнарының Россия Федерациясе Хөкүмәте кабул иткән тәртиптә билгеләнгән балалар, мәгариф, медицина оешмалары,

спорт объектлары, күпләп һәм ваклап сату базарлары, вокзаллар, аэропортлар, гражданнарның башка күпләп җыелу урыннары һәм югары куркынычлык чыганаклары булган урыннар, шулай ук хәрби объектлардан җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнә торган янәшәдәге территорияләрнең чикләренә кадәрге максималь ераклык күрсәткечe муниципаль берәмлектә һәр оешма һәм (яки) объект төре кысаларында күрсәтелгән ераклыкның минималь күрсәткеченнән 30 процентка күбрәк була алмый.

Дәгъва белдерелә торган Исемлектә алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләре билгеләнгән оешма һәм объектларның төрләре «Этил спиртын, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүне һәм аларның әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу турында һәм алкоголь продукциясен куллануны (эчүне) чикләү хакында» Федераль законының 16 статьясының 2 пунктында турыдан-туры каралган. Искә алынган Федераль законда һәм федераль законнарда гражданин В.Ю. Синчуговның шикаятендә күрсәтелгән инвалидларның реабилитацияләнү һәм пенсионерларның көндез калу үзәге, җәмәгать транспорты тукталышлары, шулай ук дини корылмалар янәшәсендәге территорияләрдә алкоголь продукциясен ваклап сатуны тыю гомумән күздә тотылмый. Моннан чыгып, андый объектларны күрсәтелгән Исемлеккә кертү, мөрәҗәгать итүче шуны сорый да, Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогының җирле үзидарә органы вәкаләтләре чигеннән чыгачак. Башкасы, асылда, эшкуарлык эшчәнлеген башкару хокукын чикләүне аңлатыр иде, бу исә Россия Федерациясе Конституциясенең 55 статьясының 3 өлеше нигезендә федераль закон чыгаручының махсус компетенциясенә карый.

Бәян ителгәннәрдән күренгәнчә, Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогының җирле үзидарә органы, Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең исемлеген (дәгъва белдерелә торган карарның 1 нче кушымтасы) раслап, оешмаларның (объектларның) үзен дә, алар янәшәсендәге территорияләрнең зурлыгын да хаклы билгеләли. Шул ук вакытта күрсәтелгән территорияләрнең зурлыклары, нинди төрдәге оешма һәм объектлар янында булуларына карап, шул исәптән аларның социаль әһәмиятлелек дәрәҗәсен һәм тәңгәллеген сыйфатлый торган объектив бәйле критерийлар нигезендә, шулай ук бер оешма (объект) төре кысаларында янәшәдәге территорияләр ераклыгының минималь һәм максималь күрсәткечләр нисбәтенең мөмкин булган законлы чикләрен саклап, төрлечә бирелгән.

Мондый алым 1966 елның 16 декабрендәге Граждан һәм сәяси хокуклар турында халыкара пактның үтәлешен контрольдә тота торган Кеше хокуклары буенча комитетның хокук куллану тәҗрибәсенә тәңгәл булып тора, аның буенча закон каршында тигез хокуклылыкка һәм берниндi дә дискриминациясез закон тарафыннан тигез яклауга хокук мөрәҗәгатьтәге теләсә кайсы аермалыклар һәм шартлар дискриминацияли дигәнне аңлатмый, шуңа күрә дәлилле һәм объектив критерийларга нигезләнгән

дифференциация Пактның 26 статьясының мәгънәсе буенча тыелган дискриминациягә тәңгәл түгел (Комитетның 1987 елның 9 апрелендәге 182/1984 номерлы карарының 13 пункты).

Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы территориясендә кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең зурлыгын билгеләү тәртибе Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмының 3 пунктында (дәгъва белдерелә торган карарның 2 нче кушымтасы) билгеләнгән. Күрсәтелгән пунктның эчтәлегеннән күренгәнчә (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә), оешма һәм (яки) объекттан, керү урыныннан керү урынына яки янәшәдәге территорияләрнең (булган очракта) чигенә кадәрге ераклык иң кыска юл буенча (турыдан), ясалма һәм табигый киртәләрне исәпләмичә санала.

Әлеге хокукый җайга салу 2012 елның 27 декабрендәге 1425 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары белән расланган Кагыйдәләрнең 7 пунктындагы нигезләмәләргә таяна, алар буенча алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешма һәм (яки) объектлардан янәшәдәге территорияләрнең чикләренә кадәрге ераклыкны билгеләү ысулы җирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә. Әлеге Кагыйдәләрнең 4 пункты буенча алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешмалар һәм объектлар янәшәсендәге территория аерымланган территорияне (булган очракта), ягъни алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешмалар һәм (яки) объектлар урнашкан бина (каралты, корылма) янәшәсендәге, чикләре киртә (ясалма объектлар) белән билгеләнгән территорияне (алга таба — аерымланган территория), шулай ук алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешмалар һәм (яки) объектлар урнашкан бинага (каралты, корылма) яки аерымланган территория чикләренә тоташкан, җирлекнең һәм корылмаларның конкрет үзенчәлекләрен исәпкә алып билгеләнә торган территорияне (алга таба — өстәмә территория) үз эченә ала. Өстәмә территория, аерымланган территория булган очракта, шул ук Кагыйдәләрнең 5 пункты нигезендә аерымланган территориягә килүчеләр өчен керү урыныннан стационар сәүдә объектына килүчеләр өчен керү урынына кадәр билгеләнә, ә аерымланган территория булмаган очракта — алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешмалар һәм (яки) объектлар урнашкан бинага (каралты, корылма) килүчеләр өчен керү урыныннан стационар сәүдә объектына килүчеләр өчен керү урынына кадәр.

«Этил спиртын, алкоголь һәм спиртлы продукция җитештерүне һәм аларның әйләнешен дәүләт тарафыннан җайга салу турында һәм алкоголь продукциясен куллануны (эчүне) чикләү хакында»гы Федераль законның да, күрсәтелгән Кагыйдәләрнең дә алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешмалар һәм (яки) объектлардан янәшәдәге территорияләрнең чикләренә кадәрге ераклыкны исәпләү ысулын яки методикасын сайлауда нинди дә булса чикләүләр куймауларын билгеләп үтәргә кирәк.

Моңа бәйле рәвештә алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган оешмалар һәм (яки) объектлар янәшәсендәге территориянең конкрет зурлыкларын билгеләү, шулай ук аны исәпләү ысулын яки методикасын сайлау җирле үзидарә органының махсус дискрециясенә карый һәм янәшәдәге территорияләрне билгеләгәндә җирлекнең һәм корылмаларның үзенчәлекләренә бәйле.

Дәгъва белдерелә торган норманың максатчан билгеләнеше булып, Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмының эчтәлегеннән һәм мәгънәсеннән күренгәнчә, Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогында шундый территорияләрнең зурлыгын билгеләүдә бертөрле алым куллануны тәэмин итү тора. Күрсәтелгән Механизмның 3 пунктындагы дәгъвалана торган норма федераль законнар таләпләре нигезендә билгеләнә һәм хокук куллану практикасында үзенең ирекле аңлатылу мөмкинлегенә юл куймый. Димәк, мөрәҗәгать итүченең дәгъвалана торган пунктның эчтәлегендә билгелелелек һәм ачыклык булмау турындагы дәлиле нигезсез.

Бәян ителгәннәрдән чыгып, карала торган норматив нигезләмәләр, хокукый асылы буенча, әхлакны, сәламәтлекне, гражданнарның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклауны тәэмин итәргә бурычлы билгеләнгән башкару тәртибен исәпкә алып, алкоголь продукциясен ваклап сату өлкәсендә эшкуарлык эшчәнлегенә хокукны тормышка ашыруга юнәлдерелгән. Моңа бәйле рәвештә андый нигезләмәләр эшмәкәрлек эшчәнлеге ирегенең конституциячел гарантияләрен боза торган итеп карала алмый. Алар шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясенең 28 статьясы нигезендә гарантияләнгән тигезлек принцибын боза торган итеп тә карала алмый, чөнки алар, мөрәҗәгать итүченең дәлилләренә каршы, алкоголь продукциясен ваклап сату белән шөгыльләнүче барлык эшмәкәрләргә кагыла.

Мондый алым Россия Федерациясе Конституция Судының әлеге хокукый позициясенә тәңгәл килә: әйләнеш мөмкинлекләре чикле булган объектларга караган этил спирты, алкоголь һәм спирт продукциясе кебек үзенчәлекле продукцияне җитештерү һәм аның әйләнеше өлкәсендә дәүләт тарафыннан җайга салу гражданнарның тормышын һәм сәламәтлеген, Россия Федерациясенең икътисадый мәнфәгатьләрен яклау, кулланучыларның шул продукциягә ихтыяҗын тәэмин итү, аның сыйфатын күтәрү, шулай ук җайга салына торган өлкәдәге законнарның, нормалар һәм кагыйдәләрнең үтәлешен контрольдә тоту кирәклегенә бәйле (2003 елның 12 ноябрендәге 17-П номерлы карар).

Шулай итеп, 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карары (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә)

белән расланган Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең исемлеге (1 нче кушымта), шулай ук Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмының 3 пункты (2 нче кушымта) эчтәлекләре буенча мөрәҗәгать итүченең конституциячел хокукларын юкка чыгармый, киметми һәм башкача бозмый һәм шуңа күрә Татарстан Республикасы Конституциясенә, шул исәптән аның 17, 20, 22 статьяларына һәм 28 статьясына (беренче һәм икенче өлеше) каршы килми.

Бәян ителгәннәр нигезендә һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 6 статьясына, 66 статьясының беренче һәм икенче өлешләренә, 67 статьясының беренче, икенче һәм алтынчы өлешләренә, 68, 69, 71 һәм 73 статьяларына, 104 статьясының беренче өлешендәге 1 пунктына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

карар чыгарды:

1. 2013 елның 29 августындагы 10 номерлы «Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең чикләрен билгеләү турында» Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты җитәкчесе карары (2014 елның 15 сентябрендәге редакциясендә) белән расланган Кайбер оешма һәм объектларның янәшәсендәге алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган территорияләрнең исемлеге (1 нче кушымта), шулай ук Алкоголь продукциясен ваклап сату тыелган янәшәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү механизмының 3 пункты (2 нче кушымта) Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килә дип танырга.

2. Әлеге Карар катгый, шикаятькә дучар ителә алмый, игълан ителү белән үз көченә керә, турыдан-туры гамәлдә була һәм башка органнар һәм вазыйфаи затлар тарафыннан раслануны таләп итми.

3. «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 72 статьясы буенча бу Карар «Ватаным Татарстан» һәм «Республика Татарстан» газеталарында кичекмәстән басылып чыгарга тиеш. Карар шулай ук «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 63-П

Татарстан Республикасы
Конституция суды

ОПРЕДЕЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

об отказе в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Г.С. Рахматуллиной на нарушение ее конституционных прав и свобод абзацами шестнадцатым и семнадцатым Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, утвержденного постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 18 апреля 2013 года № 266 «Об утверждении границ территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, и режима их использования»

24 апреля
2015 года
город Казань

Конституционный суд Республики Татарстан в составе Председателя Ф.Г. Хуснутдинова, судей Р.Ф. Гафиятуллина, Л.В. Кузьминой, Р.А. Сахиевой, А.А. Хамматовой, А.Р. Шакараева,

заслушав в судебном заседании заключение судьи Р.А. Сахиевой, проводившей на основании статьи 44 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» предварительное изучение жалобы гражданки Г.С. Рахматуллиной,

у с т а н о в и л :

1. В Конституционный суд Республики Татарстан обратилась гражданка Г.С. Рахматуллина с жалобой на нарушение ее конституционных прав и свобод абзацами шестнадцатым и семнадцатым Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, утвержденного постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 18 апреля 2013 года № 266 «Об утверждении границ территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, и режима их использования». Оспариваемыми абзацами установлено, что в границах территорий объектов культурного наследия федерального значения, утверждаемых указанным постановлением, запрещается размещение объектов капитального строительства и их частей, а также проектирование, проведение землеустроительных работ, земляных, строительных, хозяйственных и иных работ, не связанных с сохранением объектов культурного наследия.

Как следует из жалобы и приложенных к ней копий документов, заявительница является собственником 1/2 доли земельного участка, расположенного в границах территории объекта культурного наследия регионального (республиканского) значения «Городской сад “Черное озеро”, нач. XIX в.», и 1/2 доли находящегося на данном земельном участке здания общественного туалета. С целью изменения вида разрешенного использования земельного участка в связи с реконструкцией указанного здания в объект общественного питания гражданка Г.С. Рахматуллина обратилась в Управление архитектуры и градостроительства Исполнительного комитета муниципального образования города Казани, а также в Исполнительный комитет муниципального об-

разования города Казани и в Министерство культуры Республики Татарстан.

Из содержания ответов вышеуказанных органов на ее обращения следует, что с учетом требований оспариваемых норм реконструкция здания общественного туалета, расположенного в границах объекта культурного наследия регионального (республиканского) значения «Городской сад “Черное озеро”, нач. XIX в.», возможна только в рамках работ по его сохранению на основании письменного задания и разрешения Министерства культуры Республики Татарстан. Письменное разрешение выдается после согласования указанным Министерством проектной документации, получившей положительное заключение государственной историко-культурной экспертизы.

Заявительница считает, что обжалуемые абзацы Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, регулируют правоотношения в границах территорий объектов культурного наследия не республиканского, а федерального значения и, следовательно, не должны распространяться на объект культурного наследия «Городской сад “Черное озеро”, нач. XIX в.». Кроме этого, она указывает, что в оспариваемых положениях не учтены интересы частных собственников, имеющих объекты, не являющиеся объектами культурного наследия, но размещенные при этом в границах территорий объектов культурного наследия.

На основании изложенного гражданка Г.С. Рахматуллина полагает, что обжалуемые положения нарушают права собственников, ущемляют их в выборе экономической деятельности, а также не признают и не защищают равным образом частную собственность по сравнению с муниципальной и государственной формами собственности. В связи с этим она просит признать абзацы шестнадцатый и семнадцатый Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, утвержденного постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 18 апреля 2013 года № 266 «Об утверждении границ территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, и режима их использования», не соответствующими статьям 18 (часть первая), 19 (часть первая), 28 (части первая и вторая), 29 (часть первая), 49 Конституции Республики Татарстан.

2. Отношения в области сохранения, использования, популяризации и государственной охраны объектов культурного наследия (памятников истории и культуры) народов Российской Федерации регулирует Федеральный закон от 25 июня 2002 года № 73-ФЗ «Об объектах культурного наследия (памятниках истории и культуры) народов Российской Федерации». Гарантируя гражданам Российской Федерации сохранность объектов культурного наследия в интересах настоящего и будущего поколений, названный Федеральный закон установил особенности

проектирования и проведения землеустроительных, земляных, строительных, мелиоративных, хозяйственных и иных работ на территории объекта культурного наследия и в зонах охраны объекта культурного наследия. Так, согласно пункту 2 статьи 35 данного Федерального закона (в редакции, действовавшей до внесения изменений Федеральным законом от 22 октября 2014 года № 315-ФЗ) проектирование и проведение землеустроительных, земляных, строительных, мелиоративных, хозяйственных и иных работ на территории памятника или ансамбля запрещаются, за исключением работ по сохранению данного памятника или ансамбля и (или) их территорий, а также хозяйственной деятельности, не нарушающей целостности памятника или ансамбля и не создающей угрозы их повреждения, разрушения или уничтожения. Аналогичные по своему содержанию и правовому смыслу положения в настоящее время закреплены в подпункте 1 пункта 1 статьи 5.1 указанного Федерального закона.

Оспариваемые положения Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в городе Казани, утвержденного постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 18 апреля 2013 года № 266 «Об утверждении границ территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, и режима их использования», по существу, воспроизводят требования и нормы Федерального закона «Об объектах культурного наследия (памятниках истории и культуры) народов Российской Федерации». Исходя из этого проверка конституционности обжалуемых гражданкой Г.С. Рахматуллиной абзацев фактически означала бы оценку указанных норм федерального законодательства на их соответствие Конституции Республики Татарстан, что в силу статьи 109 Конституции Республики Татарстан и статьи 3 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» Конституционному суду Республики Татарстан неподведомственно.

Оспариваемые заявительницей нормы сами по себе не содержат неопределенности в вопросе о соответствии Конституции Республики Татарстан, в связи с чем согласно пункту 2 части первой статьи 46 во взаимосвязи с пунктом 1 части второй статьи 39 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» обращение заявительницы не является допустимым.

Кроме того, Конституционный суд Республики Татарстан считает, что Кабинету Министров Республики Татарстан необходимо уточнить категорию историко-культурного значения объектов культурного наследия в оспариваемом заявительницей абзаце шестнадцатом Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, исходя из наименования и фактического содержания постановления Кабинета Министров Республики Татарстан от 18 апреля 2013 года № 266 «Об утверждении границ территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, и

режима их использования». Такое регулирование в полной мере будет отвечать требованию правовой определенности, точности, ясности и недвусмысленности.

Исходя из изложенного и руководствуясь статьей 3, пунктом 1 части второй статьи 39, пунктами 1 и 2 части первой статьи 46, частью пятой статьи 66, частями первой и второй статьи 67, статьями 69, 72, 73 и 101 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан», Конституционный суд Республики Татарстан

определил:

1. Отказать в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Г.С. Рахматуллиной на нарушение ее конституционных прав и свобод абзацами шестнадцатым и семнадцатым Режима использования территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, утвержденного постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 18 апреля 2013 года № 266 «Об утверждении границ территорий объектов культурного наследия регионального (республиканского) значения, расположенных в г. Казани, и режима их использования», поскольку она в соответствии с установленными требованиями Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» не является допустимой.

2. В соответствии с подпунктом 2 пункта 1 статьи 333.40 Налогового кодекса Российской Федерации государственная пошлина, уплаченная гражданкой Г.С. Рахматуллиной, подлежит возврату полностью.

3. Определение Конституционного суда Республики Татарстан по данной жалобе окончательно и обжалованию не подлежит.

4. Копию настоящего Определения направить гражданке Г.С. Рахматуллиной и в Кабинет Министров Республики Татарстан.

5. Настоящее Определение подлежит опубликованию в «Вестнике Конституционного суда Республики Татарстан».

№ 2-О

Конституционный суд
Республики Татарстан

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯ СУДЫның

«Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен һәм алардан файдалану режимын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 18 апрелендәге 266 номерлы карары белән расланган Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының уналтынчы һәм унҗиденче абзацлары белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка Г.С. Рәхмәтуллина шикаятен карауга алудан баш тарту турында

2015 ел
24 апрель
Казан шәһәре

БИЛГЕЛӘМӘСЕ

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рәисе Ф.Г. Хөснетдинов, судьялары Р.Ф. Гафиятуллин, Л.В. Кузьмина, Р.Г. Сәхиева, А.А. Хамматова, А.Р. Шакараев составында,

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 44 статьясы нигезендә суд утырышында гражданка Г.С. Рәхмәтуллинаның шикаятен алдан өйрәнгән судья Р.Г. Сәхиева бәяләмәсен тыңлаганнан соң, Татарстан Республикасы Конституция суды

ачыклады:

1. Татарстан Республикасы Конституция судына «Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен һәм алардан файдалану режимын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 18 апрелендәге 266 номерлы карары белән расланган Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының уналтынчы һәм унҗиденче абзацлары белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка Г.С. Рәхмәтуллина шикаять белән мөрәҗәгать итте. Дәгъва белдерелә торган абзацлар белән күрсәтелгән карар нигезендә раслана торган федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрендә капиталь төзелеш объектларын һәм аларның өлешләрен урнаштыру, шулай ук җир төзелеше эшләре, мәдәни мирас объектларын саклауга бәйле булмаган җир, төзелеш, хуҗалык һәм башка эшләрне проектлау, башкару тыела.

Шикаятьтән һәм аңа кушып бирелгән документларның күчермәләреннән аңлашылганча, мөрәҗәгать итүче «“Черное озеро”, шәһәр бакчасы, XIX гасыр башы» төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объекты территориясе чикләрендә урнашкан җир кишәрлегенең 1/2 өлешенең һәм әлеге җир кишәрлегендә урнашкан җәмәгать бәдрәфе бинасының 1/2 өлешенең милекчесе булып тора. Күрсәтелгән бинаның җәмәгать туклануы объекты итеп үзгәртелүенә бәйле рәвештә, җир кишәрлегеннән рөхсәт ителгән файдалану төрен үзгәртү

максатында гражданка Г.С. Рәхмәтуллина Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының Архитектура һәм шәһәр төзелеше идарәсенә, шулай ук Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына һәм Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгына мөрәҗәгать итте.

Югарыда күрсәтелгән органнарның әлеге мөрәҗәгатькә бирелгән җаваплары эчтәлегеннән аңлашылганча, «“Черное озеро”, шәһәр бакчасы XIX гасыр башы» төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объекты чикләрендә урнашкан җәмәгать бәдрәфе бинасын реконструкцияләү дәгъва белдерелә торган нормалардагы таләпләрне исәпкә алып, бары тик аны саклау буенча башкарыла торган эшләр кысаларында Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгының язма биреме һәм рөхсәте нигезендә генә мөмкин. Язма рөхсәт дәүләт тарихи-мәдәни экспертизасының уңай бәяләмәсен алган проект документациясен күрсәтелгән министрлык белән килештергәннән соң бирелә.

Мөрәжәгать итүче Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни-мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының шикаять бирелә торган абзацлары мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрендә республика әһәмиятендәге хокук мөнәсәбәтләрен түгел, федераль әһәмияттәге хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала һәм, димәк, «“Черное озеро”, шәһәр бакчасы XIX гасыр башы» төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектына кагылырга тиеш түгел дип саный. Моннан тыш, мөрәжәгать итүче күрсәткәнчә, дәгъва белдерелә торган нигезләмәләрдә мәдәни мирас объектлары булып тормаган, ләкин шул ук вакытта мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрендә урнашкан объектларга ия булган хосусый милекчеләрнең мәнфәгатьләре исәпкә алынмаган.

Бәян ителгәннәр нигезендә, гражданка Г.С. Рәхмәтуллина фикеренчә, шикаять бирелә торган нигезләмәләр милекчеләрнең хокукларын боза, аларның икътисадый эшчәнлек белән шөгыльләнүенә комачаулый, шулай ук муниципаль милек һәм дәүләт милке белән чагыштырганда хосусый милекне бертигез дәрәҗәдә танымый һәм якламый. Шуңа бәйле рәвештә, мөрәжәгать итүче «Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен һәм алардан файдалану режимын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 18 апрелендәге 266 номерлы карары белән расланган Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының уналтынчы һәм унҗиденче абзацларын Татарстан Республикасы Конституциясенең 18 (беренче өлеш), 19 (беренче өлеш), 28 (беренче һәм икенче өлешләр), 29 (беренче өлеш), 49 статьяларына туры килми дип тануны сорый.

2. Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау, файдалану, популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендәге мөнәсәбәтләр

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон белән җайга салына. Россия Федерациясе гражданнарына хәзерге һәм киләчәк буыннар мәнфәгатьләрендә, мәдәни мирас объектларының сакланышын гарантияләп, югарыда аталган Федераль закон мәдәни мирас объекты территориясендә һәм мәдәни мирас объектын саклау зоналарында җир төзелеше, җир, төзелеш, мелиоратив, хуҗалык һәм башка эшләрне проектлау һәм башкару үзенчәлекләрен билгеләде. Мәсәлән, әлеге Федераль законның (2014 елның 22 октябрендәге 315-ФЗ номерлы Федераль закон белән үзгәрешләр кертелгәнчегә кадәр гамәлдә булган редакциясендә) 35 статьясындагы 2 пункты нигезендә һәйкәл яисә ансамбль территориясендә җир төзелеше, җир, төзелеш, мелиоратив, хуҗалык һәм башка эшләрне проектлау һәм башкару тыела, моңа әлеге һәйкәл яисә ансамбльне һәм (яисә) аларның территорияләрен саклау, шулай ук һәйкәл яисә ансамбльнең бөтенлеген бозмый торган һәм аларны зарарлау, җимерү һәм юкка чыгару куркынычы тудырмый торган хуҗалык эшчәнлеге керми. Үзенең эчтәлеге һәм хокукый мәгънәсе буенча шундый ук нигезләмәләр хәзерге вакытта күрсәтелгән Федераль законның 5.1 статьясының 1 пунктындагы 1 пунктчасында билгеләнгән.

«Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен һәм алардан файдалану режимын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 18 апрелендәге 266 номерлы карары белән расланган Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының дәгъва белдерелә торган нигезләмәләре, асылда, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында» Федераль закон таләпләрен һәм нормаларын кабатлыйлар. Моннан чыгып, гражданка Г.С. Рәхмәтуллина шикаять бирә торган абзацларның конституциячеллеген тикшерү фактта күрсәтелгән Федераль закон нормаларының Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәвенә бәя бирүне аңлатыр иде, ә бу Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясы һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясы нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды карамагына керми.

Мөрәҗәгать итүче тарафыннан дәгъва белдерелә торган нормаларның үзләрендә Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәве турындагы мәсьәләдә билгесезлек юк, шуңа күрә «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 39 статьясындагы икенче өлешенең 1 пункты белән үзара бәйләнештә 46 статьясының беренче өлешенең 2 пункты нигезендә мөрәҗәгать итүченең мөрәҗәгате карала алмый.

Моннан тыш, Татарстан Республикасы Конституция суды

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының мөрәҗәгать итүче дәгъва белдерелә торган уналтынчы абзацын, «Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен һәм алардан файдалану режимын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 18 апрелендәге 266 номерлы карары исеменнән һәм факттагы эчтәлегеннән чыгып, мәдәни мирас объектларының тарихи-мәдәни әһәмияте категориясен ачыкларга кирәк дип саный. Бу рәвешле җайга салу хокукый билгеләнеш, төгәллек, ачыклык һәм мәгънә берлеге таләпләренә тулысынча җавап бирәчәк.

Бәян ителгәннәрдән чыгып, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясы, 39 статьясындагы икенче өлешенең 1 пунктына, 46 статьясындагы беренче өлешенең 1 һәм 2 пунктларына, 66 статьясындагы бишенче өлешенә, 67 статьясындагы беренче, икенче өлешләренә, 69, 72, 73 статьяларына һәм 101 статьясына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

билгеләде:

1. «Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен һәм алардан файдалану режимын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 18 апрелендәге 266 номерлы карары белән расланган Казан шәһәрендә урнашкан төбәк (республика) әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары территорияләреннән файдалану режимының уналтынчы һәм унҗиденче абзацлары белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка Г.С. Рәхмәтуллина шикаятен карауга алудан баш тартырга, чөнки ул «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән таләпләр нигезендә карала алмый.
2. Россия Федерациясе Салым кодексының 333.40 статьясындагы 1 пунктының 2 пунктчасы нигезендә гражданка Г.С. Рәхмәтуллина түләгән дәүләт пошлинасы тулысынча кире кайтарылырга тиеш.
3. Бу шикаять буенча Татарстан Республикасы Конституция суды Билгеләмәсе катгый һәм аңа карата шикаять бирелми.
4. Әлеге Билгеләмәнең күчермәсен гражданка Г.С. Рәхмәтуллинага һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына җибәрергә.
5. Әлеге Билгеләмә «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 2-О

Татарстан Республикасы
Конституция суды

ОПРЕДЕЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

об отказе в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Т.Н. Рудницкой на нарушение ее конституционных прав и свобод частями 2 и 6 статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан и статьей 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан»

18 мая 2015 года
город Казань

Конституционный суд Республики Татарстан в составе Председателя Ф.Г. Хуснутдинова, судей Р.Ф. Гафиятуллина, Л.В. Кузьминой, Р.А. Сахиевой, А.А. Хамматовой, А.Р. Шакараева,

заслушав в судебном заседании заключение судьи А.А. Хамматовой, проводившей на основании статьи 44 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» предварительное изучение жалобы гражданки Т.Н. Рудницкой,

установил:

1. В Конституционный суд Республики Татарстан обратилась гражданка Т.Н. Рудницкая с жалобой на нарушение ее конституционных прав и свобод частями 2 и 6 статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан и статьей 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан».

Из жалобы и приложенных к ней копий документов следует, что решением Ново-Савиновского районного суда города Казани от 17 октября 2011 года был установлен и определен порядок общения гражданки Т.Н. Рудницкой с несовершеннолетней внучкой по месту жительства заявительницы. Кассационным определением судебной коллегии по гражданским делам Верховного суда Республики Татарстан от 14 ноября 2011 года указанное решение было оставлено без изменения. Определением Ново-Савиновского районного суда города Казани от 20 ноября 2014 года были изменены порядок и способ исполнения решения Ново-Савиновского районного суда города Казани от 17 октября 2011 года и определено, что общение бабушки — гражданки Т.Н. Рудницкой с внучкой должно проходить в квартире по месту жительства ребенка.

Как указывает заявительница, требования судебного пристава-исполнителя к родителям ребенка об исполнении решения суда в установленном порядке не выполняются и она не может общаться со своей несовершеннолетней внучкой. В связи с этим гражданка Т.Н. Рудницкая обращалась с заявлением о содействии в разрешении сложившейся ситуации в различные инстанции, в том числе в отдел опеки и попечительства Авиастроительного и Ново-Савиновского районов города Казани. Однако, как следует из ответов на ее обращения, осуществление функций по принудительному исполнению судебных актов согласно законодательству не относится к их компетенции.

Оспариваемыми нормами статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан установлено, что защита прав и законных интересов ребенка осуществляется родителями (лицами, их за-

меняющими), а в случаях, предусмотренных Семейным кодексом Российской Федерации,— органом опеки и попечительства, прокурором и судом (часть 2); должностные лица организаций и иные граждане, которым станет известно об угрозе жизни или здоровью ребенка, о нарушении его прав и законных интересов, обязаны сообщить об этом в орган опеки и попечительства по месту фактического нахождения ребенка; при получении таких сведений орган опеки и попечительства обязан принять необходимые меры по защите прав и законных интересов ребенка (часть 6).

Обжалуемой статьей 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан» определены функции органов опеки и попечительства.

Гражданка Т.Н. Рудницкая отмечает, что установленное оспариваемыми положениями регулирование приводит к нарушению как ее законных прав и интересов, так и ее внучки, поскольку не устанавливает механизм согласованного взаимодействия органов опеки и попечительства и службы судебных приставов, направленного на обеспечение исполнения судебных актов, вынесенных в отношении несовершеннолетних лиц. Заявительница также считает неправомерным отсутствие у органов опеки и попечительства функции по осуществлению принудительного исполнения судебных актов, вынесенных в отношении несовершеннолетних лиц, так как, по ее мнению, указанный орган, исходя из своего целевого предназначения должен содействовать исполнению родителями ребенка судебного решения и способствовать реализации положений статьи 58 Семейного кодекса Республики Татарстан, предусматривающих право бабушки на общение с внучкой.

Таким образом, заявительница указывает, что части 2 и 6 статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан и статья 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан» нарушают ее конституционные права и просит признать их не соответствующими статьям 38 (части первая, третья и четвертая), 40 (часть первая), 60 Конституции Республики Татарстан.

2. Семейное законодательство в силу пункта 2 статьи 3 Семейного кодекса Российской Федерации состоит из данного Кодекса и принимаемых в соответствии с ним других федеральных законов, а также законов субъектов Российской Федерации, при этом нормы семейного права, содержащиеся в законах субъектов Российской Федерации, должны соответствовать указанному Кодексу.

Согласно статье 56 Семейного кодекса Российской Федерации защита прав и законных интересов ребенка осуществляется родителями (лицами, их заменяющими), а в случаях, предусмотренных данным Кодексом, органом опеки и попечительства, прокурором и судом (пункт 1); должностные лица организаций и иные граждане, которым станет известно об угрозе жизни или здоровью ребенка, о нарушении его прав и законных интересов, обязаны сообщить об этом в орган опеки и попечительства по месту

фактического нахождения ребенка; при получении таких сведений орган опеки и попечительства обязан принять необходимые меры по защите прав и законных интересов ребенка (пункт 3).

Оспариваемые нормы Семейного кодекса Республики Татарстан по своему содержанию и правовому смыслу аналогичны указанным положениям Семейного кодекса Российской Федерации и не устанавливают собственного правового регулирования, отличающегося от требований, закрепленных названными нормами федерального законодательства. Из этого следует, что проверка конституционности частей 2 и 6 статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан фактически означала бы оценку указанных норм Семейного кодекса Российской Федерации на их соответствие Конституции Республики Татарстан, что в силу статьи 109 Конституции Республики Татарстан и статьи 3 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» Конституционному суду Республики Татарстан неподведомственно.

Относительно доводов заявительницы о несоответствии статьи 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан» Конституции Республики Татарстан необходимо указать следующее.

Частью 1 статьи 8 Федерального закона от 24 апреля 2008 года № 48-ФЗ «Об опеке и попечительстве» определены полномочия органов опеки и попечительства, при этом частью 2 данной статьи установлено, что полномочия органов опеки и попечительства могут быть предусмотрены в том числе и законами субъектов Российской Федерации.

На основании указанных норм федерального законодательства, в целях защиты прав и законных интересов граждан статьей 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан» установлены функции органов опеки и попечительства. При этом ни федеральным, ни республиканским законодательством функции по принудительному исполнению судебных актов к полномочиям органов опеки и попечительства не отнесены.

Непосредственное осуществление функций по принудительному исполнению судебных актов, актов других органов и должностных лиц в соответствии с частью 2 статьи 5 Федерального закона от 2 октября 2007 года № 229-ФЗ «Об исполнительном производстве» (в редакции Федерального закона от 5 апреля 2013 года № 49-ФЗ) возлагается на судебных приставов-исполнителей структурных подразделений Федеральной службы судебных приставов и судебных приставов-исполнителей структурных подразделений территориальных органов Федеральной службы судебных приставов.

Следовательно, статья 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан» не содержит неопределенности в вопросе о ее соответствии Конституции

Республики Татарстан. По смыслу пункта 1 части второй статьи 39 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» основанием к рассмотрению дела является обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Республики Татарстан обжалуемые заявителем нормы, отсутствие же такой неопределенности влечет отказ в принятии обращения к рассмотрению.

Кроме этого, требуя признать части 2 и 6 статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан и статью 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан» не соответствующими Конституции Республики Татарстан, гражданка Т.Н. Рудницкая фактически ставит перед Конституционным судом Республики Татарстан вопрос о необходимости установления механизма взаимодействия органов опеки и попечительства и службы судебных приставов по вопросам исполнения судебных актов, вынесенных в отношении несовершеннолетних лиц, а также о наделении органов опеки и попечительства функциями по принудительному исполнению таких актов. Между тем разрешение поставленных заявительницей вопросов предполагает внесение изменений в действующее законодательство, что входит в компетенцию законодателя и не относится к полномочиям Конституционного суда Республики Татарстан.

Исходя из изложенного и руководствуясь статьей 3, пунктом 1 части второй статьи 39, пунктами 1 и 2 части первой статьи 46, частью пятой статьи 66, частями первой и второй статьи 67, статьями 69, 72, 73 и 101 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан», Конституционный суд Республики Татарстан

определил:

1. Отказать в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Т.Н. Рудницкой на нарушение ее конституционных прав и свобод частями 2 и 6 статьи 47 Семейного кодекса Республики Татарстан и статьей 5 Закона Республики Татарстан от 27 февраля 2004 года № 8-ЗРТ «Об организации деятельности органов опеки и попечительства в Республике Татарстан», поскольку жалоба в соответствии с установленными требованиями не является допустимой, а разрешение поставленных заявительницей вопросов Конституционному суду Республики Татарстан неподведомственно.

2. Определение Конституционного суда Республики Татарстан по данной жалобе окончательно и обжалованию не подлежит.

3. Копию настоящего Определения направить гражданке Т.Н. Рудницкой и в Государственный Совет Республики Татарстан.

4. Настоящее Определение подлежит опубликованию в «Вестнике Конституционного суда Республики Татарстан».

№ 3-О

Конституционный суд
Республики Татарстан

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯ СУДЫның

Татарстан Республикасы Гаилə кодексының 47 статьясындагы 2 һəм 6 өлешлəре һəм «Татарстан Республикасында опека һəм попечительлек органнары эшчəнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендəге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясы белəн үзенең конституциячел хокуклары һəм иреклəре бозылуга карата гражданка Т.Н. Рудницкая шикаятен карауга алудан баш тарту турында

2015 ел
18 май
Казан шəһəре

БИЛГЕЛƏМƏСЕ

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рəисе Ф.Г. Хөснетдинов, судьялары Р.Ф. Гафиятуллин, Л.В. Кузьмина, Р.Г. Сəхиева, А.А. Хамматова, А.Р. Шакараев составында,

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 44 статьясы нигезендə суд утырышында гражданка Т.Н. Рудницкаяның шикаятен алдан өйрəнгəн судья А.А. Хамматова бəялəмəсен тыңлаганнан соң, Татарстан Республикасы Конституция суды

ачыклады:

1. Татарстан Республикасы Конституция судына Татарстан Республикасы Гаилə кодексының 47 статьясындагы 2 һəм 6 өлешлəре һəм «Татарстан Республикасында опека һəм попечительлек органнары эшчəнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендəге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясы белəн үзенең конституциячел хокуклары һəм иреклəре бозылуга карата гражданка Т.Н. Рудницкая шикаять белəн мөрəҗəгать итте.

Шикаятьтəн һəм аңа кушып бирелгəн документларның күчермəлəреннəн аңлашылганча, Казан шəһəре Яңа Савин район судының 2011 елның 17 октябрендəге карары белəн гражданка Т.Н. Рудницкаяның яшəү урыны буенча аңа балигъ булмаган оныгы белəн аралашу тəртибе билгелəнгəн. Татарстан Республикасы Югары судының граждан эшлəре буенча суд коллегиясенең 2011 елның 14 ноябрендəге кассация билгелəмəсе белəн күрсəтелгəн карар үзгəрешсез калдырылган. Казан шəһəре Яңа Савин район судының 2014 елның 20 ноябрендəге билгелəмəсе белəн Казан шəһəре Яңа Савин район судының 2011 елның 17 октябрендəге карарын үтəү тəртибе һəм алымы үзгəртелгəн һəм əбисе — гражданка Т.Н. Рудницкая оныгы белəн бала яшəгəн фатирда аралашырга тиеш дип күрсəтелгəн.

Мөрəҗəгать итүче күрсəткəнчə, суд приставының-башкаручының баланың ата-анасына карата суд карарын билгелəнгəн тəртиптə үтəү турындагы талəплəре үтəлмилəр һəм мөрəҗəгать итүче үзенең балигъ булмаган оныгы белəн аралаша алмый. Шуңа бəйле рəвештə гражданка Т.Н. Рудницкая барлыкка килгəн вəзгыятьне хəл итүгə ярдəм итү турындагы гариза белəн төрле инстанциялəргə, шул исəптəн Казан шəһəренең Авиатөзелеш һəм Яңа Савин районнарының опека һəм попечительлек органнарына мөрəҗəгать иткəн. Лəкин, аның мөрəҗəгатьлəренə

алынган җаваплардан күренгәнчә, суд актларын мәҗбүри үтәтү функцияләрен гамәлгә ашыру законнар нигезендә аларның компетенциясенә керми.

Татарстан Республикасы Гаилә кодексының 47 статьясының дәгъва белдерелә торган нормалары белән түбәндәгеләр билгеләнә: баланың хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау ата-аналар (аларны алмаштыручы затлар) тарафыннан, ә Россия Федерациясе Гаилә кодексында каралган очракларда опека һәм попечительлек органы, прокурор һәм суд тарафыннан гамәлгә ашырыла (2 өлеш); баланың гомеренә яисә сәламәтлегенә куркыныч янау турында, аның хокуклары һәм законлы мәнфәгатьләре бозылу турында мәгълүм булган оешмаларның урындагы затлары һәм башка гражданнар бу хакта баланың факттагы тору урыны буенча опека һәм попечительлек органына хәбәр итәргә тиеш; мондый белешмәләр алган опека һәм попечительлек органы баланың хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау буенча кирәкле чаралар күрергә тиеш (6 өлеш).

«Татарстан Республикасында опека һәм попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының шикаять бирелә торган 5 статьясы белән опека һәм попечительлек органнарының функцияләре билгеләнгән.

Гражданка Т.Н. Рудницкая, дәгъва белдерелә торган нигезләмәләр белән билгеләнгән җайга салу аның да, оныгының да законлы хокукларын һәм мәнфәгатьләрен бозуга китерә, чөнки опека, попечительлек һәм суд приставлары хезмәте органнарының балигъ булмаган затларга карата чыгарылган суд актларының үтәлешен тәэмин итүгә юнәлдерелгән килешенгән үзара эшчәнлегенең механизмын билгеләми, дип күрсәтә. Мөрәҗәгать итүче шулай ук опека һәм попечительлек органнарының балигъ булмаган затларга карата чыгарылган суд актларын мәҗбүри үтәтүне гамәлгә ашыру функциясенең булмавын законсыз дип саный, чөнки, аның фикеренчә, күрсәтелгән орган, үзенең максатчан билгеләнешеннән чыгып, баланың ата-анасы тарафыннан суд карарын үтәтүгә ярдәм итәргә һәм Татарстан Республикасы Гаилә кодексының 58 статьясында әбисенең оныгы белән аралашу хокукын күздә тота торган нигезләмәләрен гамәлгә ашыруга булышлык күрсәтергә тиеш.

Шулай итеп, мөрәҗәгать итүче, Татарстан Республикасы Гаилә кодексының 47 статьясындагы 2 һәм 6 өлешләре һәм «Татарстан Республикасында опека һәм попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясы аның конституциячел хокукларын боза дип күрсәтә һәм аларны Татарстан Республикасы Конституциясенең 38 (беренче, өченче һәм дүртенче өлешләр), 40 (беренче өлеш), 60 статьяларына туры килми дип тануны сорый.

2. Россия Федерациясе Гаилә кодексының 3 статьясындагы 2 пункты нигезендә гаилә законнары әлеге Кодекстан һәм аның нигезендә кабул ителә торган башка федераль законнардан, шу-

лай ук Россия Федерациясе субъектлары законнарыннан тора, бу чакта Россия Федерациясе субъектлары законнарындагы гаилә хокукы нормалары күрсәтелгән Кодекска туры килергә тиеш.

Россия Федерациясе Гаилә кодексының 56 статьясы нигезендә баланың хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау ата-аналар (аларны алмаштыручы затлар) тарафыннан, ә әлеге Кодекста каралган очракларда опека һәм попечительлек органы, прокурор һәм суд тарафыннан гамәлгә ашырыла (1 пункт); баланың гомеренә яисә сәламәтлегенә куркыныч янау турында, аның хокуклары һәм законлы мәнфәгатьләре бозылу турында мәгълүм булган оешмаларның вазыйфаи затлары һәм башка гражданнар бу хакта баланың факттагы тору урыны буенча опека һәм попечительлек органына хәбәр итәргә тиеш; мондый белешмәләр алганда опека һәм попечительлек органы баланың хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау буенча кирәкле чаралар күрергә тиеш (3 пункт).

Татарстан Республикасы Гаилә кодексының дәгъва белдерелә торган нормалары үзенең эчтәлеге һәм хокукый мәгънәсе буенча Россия Федерациясе Гаилә кодексының күрсәтелгән нигезләмәләренә охшаш һәм федераль законнарның югарыда аталган нормаларында беркетелгән таләпләрдән аерылып торучы үз хокукый җайга салуын билгеләми. Моннан аңлашылганча, Татарстан Республикасы Гаилә кодексының 47 статьясындагы 2 һәм 6 өлешләрнең конституциячеллеген тикшерү Россия Федерациясе Гаилә кодексының күрсәтелгән нормаларының Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәвенә бәя бирүне аңлатыр иде, ә бу исә Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясы һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясы нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды карамагына керми.

Мөрәҗәгать итүченең «Татарстан Республикасында опека һәм попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законындагы 5 статьяның Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килмәү турындагы дәгъвасына карата түбәндәгеләрне күрсәтергә кирәк.

«Опека һәм попечительлек турында» 2008 елның 24 апрелендәге 48-ФЗ номерлы Федераль законның 8 статьясындагы 1 өлеше белән опека һәм попечительлек органнары вәкаләтләре билгеләнгән, монда әлеге статьяның 2 өлеше белән опека һәм попечительлек органнары вәкаләтләре шул исәптән Россия Федерациясе субъектлары законнары белән дә каралырга мөмкин дип билгеләнгән.

Федераль законнарның күрсәтелгән нормалары нигезендә гражданнарның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау максатларында «Татарстан Республикасында опека һәм попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясы белән опека һәм попечительлек органнарының функцияләре билгеләнде. Монда федераль законнарда да, республика

законнарында да суд актларын мәҗбүри үтәтү опека һәм попечительлек органнары функцияләренә кертелми.

«Башкару эше турында» 2007 елның 2 октябрендәге 229-ФЗ номерлы Федераль законның (2013 елның 5 апрелендәге 49-ФЗ номерлы Федераль закон редакциясендә) 5 статьясындагы 2 өлеше нигезендә суд актларын, башка органнарның һәм вазыйфаи затларның актларын мәҗбүри үтәтү функцияләрен турыдан-туры гамәлгә ашыру Федераль суд приставлары хезмәте структур бүлекчәләренең суд приставлары-башкаручыларына һәм Федераль суд приставлары хезмәте структур бүлекчәләре территориаль органнарының суд приставлары-башкаручыларына йөкләнә.

Димәк, «Татарстан Республикасында опека һәм попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясында аның Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәү мәсьәләсендә билгесезлек юк. «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 39 статьясындагы икенче өлешенең 1 пункты мәгънәсе буенча мөрәҗәгать итүче шикаять биргән нормаларның Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәү мәсьәләсендә килеп туган билгесезлек эшне карауга нигез булып тора, мондый билгесезлекнең булмавы мөрәҗәгатьне карауга алудан баш тартуга китерә.

Моннан тыш, Татарстан Республикасы Гаилә кодексының 47 статьясындагы 2 һәм 6 өлешләрен һәм «Татарстан Республикасында опека һәм попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясын Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килми дип тануны таләп итеп, гражданка Т.Н. Рудницкая фактта Татарстан Республикасы Конституция суды алдында опека һәм попечительлек органнары һәм суд приставлары хезмәтенең балигъ булмаган затларга карата чыгарылган суд актларын үтәтү мәсьәләләре буенча үзара эшләү механизмын билгеләү кирәклеге турындагы, шулай ук опека һәм попечительлек органнарына мондый актларны мәҗбүри үтәтү функцияләрен бирү турындагы мәсьәләне куя. Шул рәвешле, мөрәҗәгать итүче куйган мәсьәләләрне хәл итү гамәлдәге законнарга үзгәрешләр кертүне күздә тота, ул исә закон чыгаручы компетенциясенә керә, Татарстан Республикасы Конституция суды вәкаләтләренә керми.

Бәян ителгәннәрдән чыгып, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясына, 39 статьясындагы икенче өлешенең 1 пунктына, 46 статьясындагы беренче өлешенең 1 һәм 2 пунктларына, 66 статьясындагы бишенче өлешенә, 67 статьясындагы беренче, икенче өлешләренә, 69, 72, 73 һәм 101 статьяларына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

билгеләде:

1. Татарстан Республикасы Гаилә кодексының 47 статьясындагы 2 һәм 6 өлешләре һәм «Татарстан Республикасында опека һәм

попечительлек органнары эшчәнлеген оештыру турында» 2004 елның 27 февралендәге 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 5 статьясы белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка Т.Н. Рудницкая шикаятен карауга алудан баш тартырга, чөнки билгеләнгән таләпләр нигезендә шикаять карала алмый, ә мөрәҗәгать итүче куйган мәсьәләләрне хәл итү Татарстан Республикасы Конституция суды карамагына керми.

2. Бу шикаять буенча Татарстан Республикасы Конституция суды Билгеләмәсе катгый һәм аңа карата шикаять бирелми.

3. Әлеге Билгеләмәнең күчермәсен гражданка Т.Н. Рудницкаяга һәм Татарстан Республикасы Дәүләт Советына җибәрергә.

4. Әлеге Билгеләмә «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 3-О

Татарстан Республикасы
Конституция суды

ОПРЕДЕЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

об отказе в принятии к рассмотрению жалобы гражданки А.А. Косуровой на нарушение ее конституционных прав и свобод частью 2 статьи 1 Закона Республики Татарстан от 30 июня 2011 года № 33-ЗРТ «О порядке и условиях присвоения звания "Ветеран труда"»

21 мая
2015 года
город Казань

Конституционный суд Республики Татарстан в составе Председателя Ф.Г. Хуснутдинова, судей Р.Ф. Гафиятуллина, Л.В. Кузьминой, Р.А. Сахиевой, А.А. Хамматовой, А.Р. Шакараева,

заслушав в судебном заседании заключение судьи А.Р. Шакараева, проводившего на основании статьи 44 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» предварительное изучение жалобы гражданки А.А. Косуровой,

установил:

1. В Конституционный суд Республики Татарстан 25 марта 2015 года обратилась гражданка А.А. Косурова с жалобой на нарушение ее конституционных прав и свобод частью 2 статьи 1 Закона Республики Татарстан от 30 июня 2011 года № 33-ЗРТ «О порядке и условиях присвоения звания "Ветеран труда"». Согласно оспариваемой норме под ведомственными знаками отличия в труде в данном Законе понимаются награды, в том числе почетные грамоты, дипломы, нагрудные и почетные знаки, звания почетных и заслуженных работников отрасли (ведомства), учрежденные за заслуги и достижения в труде органами государственной власти и иными государственными органами СССР, РСФСР, Российской Федерации, центральными органами общественных объединений и организаций СССР, РСФСР, Российской Федерации, участвующими (участвовавшими) в осуществлении государственных (ведомственных) функций; перечень указанных органов определяется в порядке и на условиях, установленных Кабинетом Министров Республики Татарстан.

Как следует из содержания жалобы и приложенных к ней копий документов, гражданка А.А. Косурова обратилась в отдел социальной защиты в Советском районе Управления социальной защиты Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан в муниципальном образовании города Казани с заявлением о присвоении ей звания «Ветеран труда», так как у нее имеется необходимый для этого трудовой стаж, а также награды — значки «Ударник-73» и ЦК ВЛКСМ «Молодой передовик производства». Однако заявительнице было отказано в присвоении указанного звания, поскольку Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодежи (далее — ВЛКСМ) являлся общественной организацией, не участвовавшей в осуществлении государственных (ведомственных) функций, и учрежденные им награды не могут служить основанием для присвоения звания «Ветеран труда».

Не согласившись с отказом, гражданка А.А. Косурова обратилась в Ново-Савиновский районный суд города Казани, который

решением от 25 декабря 2014 года, оставленным в силе апелляционным определением судебной коллегии по гражданским делам Верховного суда Республики Татарстан от 12 марта 2015 года, отказал ей в удовлетворении исковых требований о признании права на присвоение звания «Ветеран труда».

По мнению заявительницы, признание ВЛКСМ общественной организацией, не участвовавшей в осуществлении государственных (ведомственных) функций, не является правомерным. В качестве обоснования своей позиции гражданка А.А. Косурова ссылается на положения Устава ВЛКСМ, принятого XIV съездом ВЛКСМ, с изменениями, внесенными XV, XVII и XVIII съездами ВЛКСМ, согласно которым ВЛКСМ наряду с осуществлением иной деятельности участвует в управлении государственными и общественными делами, в решении политических, хозяйственных и социально-культурных вопросов, пользуется правом законодательной инициативы в лице своего общесоюзного и республиканских органов.

Заявительница также отмечает, что в Перечне ведомственных знаков отличия в труде, учитываемых при присвоении звания «Ветеран труда» в Республике Татарстан, утвержденном приказом Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан от 29 июня 2012 года № 481 «Об утверждении Перечня ведомственных знаков отличия в труде, учитываемых при присвоении звания “Ветеран труда” в Республике Татарстан», упоминаются нагрудные знаки и знаки отличия, которые ранее выдавались Центральным комитетом ВЛКСМ («Победитель социалистического соревнования ... года» Центрального Комитета КПСС, Совета Министров СССР, ВЦСПС и ЦК ВЛКСМ, а также «Ударник ... пятилетки» Центрального Комитета КПСС, Совета Министров СССР, ВЦСПС и ЦК ВЛКСМ).

В этой связи гражданка А.А. Косурова считает, что неопределенность в содержании оспариваемой нормы приводит к тому, что в одних случаях ВЛКСМ признается организацией, осуществлявшей государственные (ведомственные) функции, а в других случаях нет. Тем самым заявительница делает вывод, что реализация Закона Республики Татарстан ставится в зависимость от усмотрения конкретного правоприменителя, что не может служить условием единообразного применения обжалуемой нормы и в итоге влечет нарушение ее права на присвоение звания «Ветеран труда».

Кроме того, заявительница указывает, что согласно примечанию к Перечню ведомственных знаков отличия в труде, учитываемых при присвоении звания «Ветеран труда» в Республике Татарстан, данный Перечень не является исчерпывающим и может быть дополнен в том числе и теми знаками отличия, которыми она была награждена.

На основании изложенного гражданка А.А. Косурова просит признать часть 2 статьи 1 Закона Республики Татарстан от 30 июня 2011 года № 33-ЗРТ «О порядке и условиях присвоения звания “Ветеран труда”» не соответствующей статьям 13, 28, 29 (часть первая), 54 (части первая и вторая) и 58 (часть вторая) Конституции Республики Татарстан.

2. Оспариваемые заявительницей положения части 2 статьи 1 Закона Республики Татарстан «О порядке и условиях присвоения звания “Ветеран труда”» уже являлись предметом рассмотрения Конституционного суда Республики Татарстан в связи с жалобой гражданки Ф.Я. Суфияровой. Согласно содержащейся в постановлении от 25 марта 2014 года № 58-П правовой позиции Конституционного суда Республики Татарстан установление в части 2 статьи 1 оспариваемого Закона Республики Татарстан условия об отнесении к ведомственным знакам отличия в труде наград центральных органов только тех общественных объединений и организаций, которые участвуют (участвовали) в осуществлении государственных (ведомственных) функций, производно от публично-правовой природы отношений, связанных с присвоением звания «Ветеран труда», поскольку присвоение лицу данного звания влечет возникновение обязанности соответствующего государственного органа по предоставлению ветерану труда мер социальной поддержки, финансируемых за счет средств бюджета. Тем самым установленное республиканским законодателем условие отнесения наград центральных органов общественных объединений и организаций к числу ведомственных знаков отличия в труде, учитываемых для присвоения звания «Ветеран труда», не может рассматриваться как нарушающее конституционный принцип равенства, поскольку данное условие основано на учете объективно существующих различий между общественными объединениями и организациями, вносящими (вносившими) свой вклад в осуществление государственных (ведомственных) функций, и теми из них, которые не участвуют (не участвовали) в данной деятельности. При этом Конституционный суд Республики Татарстан на основе анализа оспариваемой нормы и находящихся с ней в нормативном единстве положений иных нормативных правовых актов указал, что правомочие на участие в осуществлении общественными объединениями и организациями государственных (ведомственных) функций должно быть закреплено не только в уставах этих общественных объединений и организаций, но и в нормативных правовых актах, принятых органами государственной власти и определяющих статус соответствующих общественных объединений и организаций.

Таким образом, указанное постановление Конституционного суда Республики Татарстан и сформулированные в нем на основе конституционно-правового истолкования содержания и смысла оспариваемых норм правовые позиции сохраняют свою силу, что в соответствии с пунктом 3 части первой статьи 46 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан» является основанием для отказа в принятии к рассмотрению обращения по тому же предмету.

Кроме того, из материалов дела следует, что, требуя признать оспариваемую норму не соответствующей Конституции Республики Татарстан, заявительница фактически ставит вопрос об отнесении ВЛКСМ к числу общественных организаций, участвовавших в осуществлении государственных (ведомственных) функций, ведомственные знаки отличия в труде которых учитываются при

присвоении звания «Ветеран труда» в Республике Татарстан. Однако порядок и условия отнесения государственных и иных органов к перечню органов, ведомственные знаки отличия в труде которых учитываются при присвоении звания «Ветеран труда», как и сам перечень указанных органов, регламентируются не обжалуемыми нормами Закона Республики Татарстан, а иными нормативными правовыми актами, которые в жалобе не оспариваются. Разрешение же поставленного гражданкой А.А. Косуровой вопроса о дополнении Перечня ведомственных знаков отличия в труде, учитываемых при присвоении звания «Ветеран труда» в Республике Татарстан, утвержденного приказом Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан от 29 июня 2012 года № 481, наградами ВЛКСМ, в частности имеющимися у заявительницы значками «Ударник-73» и ЦК ВЛКСМ «Молодой передовик производства», не входит в компетенцию Конституционного суда Республики Татарстан, как она определена в статье 109 Конституции Республики Татарстан и статье 3 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан».

На основании изложенного, руководствуясь пунктами 1 и 3 части первой статьи 46, частями первой и пятой статьи 66, частями первой и второй статьи 67, статьями 69, 72 и 73 Закона Республики Татарстан «О Конституционном суде Республики Татарстан», Конституционный суд Республики Татарстан

определил:

1. Отказать в принятии к рассмотрению жалобы гражданки А.А. Косуровой на нарушение ее конституционных прав и свобод частью 2 статьи 1 Закона Республики Татарстан от 30 июня 2011 года № 33-ЗРТ «О Порядке и условиях присвоения звания “Ветеран труда”», поскольку по предмету обращения Конституционным судом Республики Татарстан ранее было вынесено постановление, сохраняющее свою силу, а разрешение иных поставленных в ней вопросов неподведомственно Конституционному суду Республики Татарстан.
2. Определение Конституционного суда Республики Татарстан по данной жалобе окончательно и обжалованию не подлежит.
3. Копию настоящего Определения направить гражданке А.А. Косуровой и в Государственный Совет Республики Татарстан.
4. Настоящее Определение подлежит опубликованию в «Вестнике Конституционного суда Республики Татарстан».

№ 4-О

Конституционный суд
Республики Татарстан

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯ СУДЫның

«“Хезмәт ветераны” исемен бирү тәртибе һәм шартлары турында» 2011 елның 30 июнендәге 33-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 1 статьясындагы 2 өлеше белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка А.А. Косурова шикаятен карауга алудан баш тарту турында

2015 ел
21 май
Казан шәһәре

БИЛГЕЛӘМӘСЕ

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рәисе Ф.Г. Хөснетдинов, судьялары Р.Ф. Гафиятуллин, Л.В. Кузьмина, Р.Г. Сәхиева, А.А. Хамматова, А.Р. Шакараев составында,

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 44 статьясы нигезендә суд утырышында гражданка А.А. Косурованың шикаятен алдан өйрәнгән судья А.Р. Шакараев бәяләмәсен тыңлаганнан соң, Татарстан Республикасы Конституция суды

а ч ы к л а д ы :

1. Татарстан Республикасы Конституция судына 2015 елның 25 мартында «“Хезмәт ветераны” исемен бирү тәртибе һәм шартлары турында» 2011 елның 30 июнендәге 33-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 1 статьясындагы 2 өлеше белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка А.А. Косурова шикаять белән мөрәҗәгать итте. Дәгъва белдерелә торган норма нигезендә хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары дигәндә хезмәттәге казанышлар һәм ирешкән уңышлар өчен дәүләт хакимияте органнары һәм СССРның, РСФСРның, Россия Федерациясенең башка дәүләт органнары, СССР, РСФСР, Россия Федерациясе иҗтимагый берләшмәләренең һәм оешмаларының дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашучы (катнашкан) үзәк органнары тарафыннан гамәлгә куелган бүләкләр, шул исәптән мактау грамоталары, дипломнар, күкрәк һәм мактау тамгалары, тармак (ведомство) буенча мактаулы һәм атказанган хезмәткәрләре исемнәре дип аңлашыла; күрсәтелгән органнарның исемлеге Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан урнаштырылган тәртиптә һәм шартларда билгеләнә.

Шикаятьтән һәм аңа кушып бирелгән документларның күчермәләреннән аңлашылганча, гражданка А.А. Косурова Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгының Казан шәһәре муниципаль берәмлегенең Совет районындагы идарәсенең социаль яклау бүлегенә үзенә «Хезмәт ветераны» исемен бирү турындагы гариза белән мөрәҗәгать итте, чөнки аның моның өчен кирәкле хезмәт стажы, шулай ук бүләкләре — «Ударник-73» һәм ВЛКСМ ҮК «Производствоның яшь алдынгысы» значоклары бар. Ләкин мөрәҗәгать итүчегә күрсәтелгән исемне бирүдән баш тартылган, чөнки Яшьләрнең бөтенсоюз Ленин коммунистик берлеге (алга таба — ВЛКСМ) дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашмаган җәмәгать оешмасы булып тора һәм ул гамәлгә куйган бүләкләр «Хезмәт ветераны» исемен бирү өчен нигез булып тора алмый.

Баш тарту белән килешмичә, гражданка А.А. Косурова Казан шәһәре Яңа Савин район судына мөрәҗәгать итә, ул исә Татарстан Республикасы Югары судының граждан эшләре буенча суд коллегиясенең 2015 елның 12 мартындагы апелляция билгеләмәсе белән үз көчендә калган 2014 елның 25 декабрендәге карары белән мөрәҗәгать итүчегә «Хезмәт ветераны» исемен бирү хокукын тану турында дәгъва таләпләрен канәгатьләндерүдән баш тарта.

Мөрәҗәгать итүче фикеренчә, ВЛКСМны дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашмаган җәмәгать оешмасы дип тану законсыз. Үз позициясен нигезләү буларак, гражданка А.А. Косурова ВЛКСМның XIV съездында кабул ителгән һәм XV, XVII һәм XVIII съездларында үзгәрешләр кертелгән ВЛКСМ Уставы нигезләмәләренә таяна, алар нигезендә ВЛКСМ башка эшчәнлекне гамәлгә ашыру белән бергә дәүләт һәм җәмәгать эшләре белән идарә итүдә, сәяси, хуҗалык һәм социаль-мәдәни мәсьәләләрне хәл итүдә катнаша, үзенең гомумсоюз һәм республика органнары исеменнән закон чыгару инициативасы хокукыннан файдалана.

Мөрәҗәгать итүче шулай ук «Татарстан Республикасында “Хезмәт ветераны” исеме бирелгәндә исәпкә алына торган хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары исемлеген раслау турында» Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгының 2012 елның 29 июнендәге 481 номерлы боерыгы белән расланган Татарстан Республикасында «Хезмәт ветераны» исеме бирелгәндә исәпкә алына торган хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары исемлегендә элек ВЛКСМ Үзәк комитеты тарафыннан бирелгән күкрәк тамгалары һәм аерымлык тамгалары (КПСС Үзәк Комитетының, СССР Министрлар Советының, ВЦСПС һәм ВЛКСМ ҮКының «...елгы социалистик ярыш җиңүчесе», шулай ук КПСС Үзәк Комитетының, СССР Министрлар Советының, ВЦСПС һәм ВЛКСМ ҮКының «... бишьеллык ударнигы») искә алына.

Шуңа бәйле рәвештә гражданка А.А. Косурова дәгъва белдерелә торган норма эчтәлегендәге билгесезлек бер очракта ВЛКСМны дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашкан оешма буларак тануга, икенче очрак танымауга китерә дип саный. Шул рәвешле мөрәҗәгать итүче фикеренчә, Татарстан Республикасы Законын гамәлгә ашыру конкрет хокук кулланучы ихтыярына бәйле итеп куела, бу исә шикаять бирелә торган норманы бер төрле куллану шарты булып тора алмый һәм, нәтиҗәдә, аның «Хезмәт ветераны» исемен бирү хокукын бозуга китерә.

Моннан тыш, мөрәҗәгать итүче күрсәткәнчә, Татарстан Республикасында «Хезмәт ветераны» исеме бирелгәндә исәпкә алына торган хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары исемлегенә искәрмә нигезендә әлеге Исемлек тулы түгел һәм аңа өстәмәләр, шул исәптән мөрәҗәгать итүче бүләкләнгән аерымлык тамгалары да кертелергә мөмкин.

Бәян ителгәннәр нигезендә гражданка А.А. Косурова «“Хезмәт ветераны” исемен бирү тәртибе һәм шартлары турында» 2011 елның 30 июнендәге 33-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 1 статьясындагы 2 өлешен Татарстан Республика-

сы Конституциясенең 13, 28, 29 (беренче өлеш), 54 (беренче һәм икенче өлешләр) һәм 58 (икенче өлеш) статьяларына туры килми дип тануны сорый.

2. «“Хезмәт ветераны” исемен бирү тәртибе һәм шартлары турында» 2011 елның 30 июнендәге 33-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 1 статьясындагы 2 өлешенең мөрәҗәгать итүче тарафыннан дәгъва белдерелә торган нигезләмәләре гражданка Ф.Я. Суфиярова шикаятенә бәйле рәвештә Татарстан Республикасы Конституция судының карау предметы булып торган иде. 2014 елның 25 мартындагы 58-П номерлы карардагы Татарстан Республикасы Конституция судының хокукый позициясе нигезендә дәгъва белдерелә торган Татарстан Республикасы Законының 1 статьясындагы 2 өлешендә хезмәттәге ведомство аерымлык тамгаларына дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашучы (катнашкан) иҗтимагый берләшмәләрнең һәм оешмаларның үзәк органнары бүләкләрен генә кертү турындагы шартны билгеләү «Хезмәт ветераны» исеме бирелүгә бәйле мөнәсәбәтләрнең гавами-хокукый табигатеннән килеп чыга, чөнки затка бу исемне бирү тиешле дәүләт органының ветеранга бюджет акчалары исәбеннән финанслана торган социаль ярдәм чараларын күрсәтү йөкләмәсен барлыкка китерә. Шулай итеп, иҗтимагый берләшмәләрнең һәм оешмаларның үзәк органнары бүләкләрен «Хезмәт ветераны» исеме бирү өчен исәпкә алына торган хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары исәбенә кертүнең республика закон чыгаручысы тарафыннан билгеләнгән шарты, конституциячел тигезлек принцибын боза дип карала алмый, чөнки бу шарт дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда үз өлешен кертүче (керткән) иҗтимагый берләшмәләр белән оешмалар һәм әлеге эшчәнлектә катнашмаучы (катнашмаган) иҗтимагый берләшмәләр белән оешмалар арасында булган объектив аермаларны исәпкә алуга нигезләнә. Монда Татарстан Республикасы Конституция суды дәгъва белдерелә торган норманы һәм башка норматив хокукый актларның алар белән норматив бердәмлектә булган нигезләмәләрне анализлау нигезендә иҗтимагый берләшмәләрнең һәм оешмаларның дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашу хокукы әлеге иҗтимагый берләшмәләр һәм оешмалар уставларында гына түгел, дәүләт хакимияте органнары тарафыннан кабул ителгән һәм тиешле иҗтимагый берләшмәләрнең һәм оешмаларның статусын билгели торган норматив хокукый актларда да беркетелергә тиеш дип күрсәтте.

Шулай итеп, Татарстан Республикасы Конституция судының күрсәтелгән карары һәм анда дәгъва белдерелә торган нормаларның эчтәлеген һәм мәгънәсен конституциячел-хокукый аңлату нигезендә формалаштырылган хокукый позицияләр үз көчендә кала, ә бу исә «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 46 статьясындагы беренче өлешенең 3 пункты нигезендә бер үк мәсьәлә буенча мөрәҗәгатьне карауга кабул итеп алудан баш тарту өчен нигез булып тора.

Моннан тыш, эш материалларыннан аңлашылганча, дәгъва белдерелә торган норманы Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килми дип тануны таләп итеп, мөрәҗәгать итүче

фактта ВЛКСМны дәүләт (ведомство) функцияләрен гамәлгә ашыруда катнашкан, хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары Татарстан Республикасында «Хезмәт ветераны» исеме бирелгәндә исәпкә алына торган җәмәгать оешмалары исәбенә кертү турындагы мәсьәләне куя. Ләкин дәүләт органнарын һәм башка органнарны хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары «Хезмәт ветераны» исеме бирелгәндә исәпкә алына торган органнар исемлегенә кертү тәртибе һәм шартлары, күрсәтелгән органнарның исемлеге кебек үк, Татарстан Республикасы законының шикаять бирелә торган нормалары белән түгел, ә шикаятьтә дәгъва белдерелми торган башка норматив хокукый актлар белән регламентлана. Гражданка А.А. Косурова тарафыннан Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгының 2012 елның 29 июнендәге 481 номерлы боерыгы белән расланган Татарстан Республикасында «Хезмәт ветераны» исеме бирелгәндә исәпкә алына торган хезмәттәге ведомство аерымлык тамгалары исемлегенә ВЛКСМ бүләкләрен, аерым алганда, мөрәҗәгать итүчедә булган «Ударник-73» һәм ВЛКСМ ҮК «Производствоның яшь алдынгысы» значокларын өстәү турындагы мәсьәләне хәл итү Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясында һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясында билгеләнгәнчә, Татарстан Республикасы Конституция суды компетенциясенә керми.

Бәян ителгәннәр нигезендә, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 46 статьясындагы беренче өлешенең 1 һәм 3 пунктларына, 66 статьясындагы беренче һәм бишенче өлешләренә, 67 статьясындагы беренче, икенче өлешләренә, 69, 72 һәм 73 статьяларына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

б и л г е л ә д е :

1. «“Хезмәт ветераны” исемен бирү тәртибе һәм шартлары турында» 2011 елның 30 июнендәге 33-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 1 статьясындагы 2 өлеше белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка А.А. Косурова шикаятен карауга алудан баш тартырга, чөнки билгеләнгән таләпләр нигезендә шикаять карала алмый, ә мөрәҗәгать итүче куйган мәсьәләләрне хәл итү Татарстан Республикасы Конституция суды карамагына керми.
2. Бу шикаять буенча Татарстан Республикасы Конституция суды Билгеләмәсе катгый һәм аңа карата шикаять бирелми.
3. Әлеге Билгеләмәнең күчермәсен гражданка А.А. Косуровага һәм Татарстан Республикасы Дәүләт Советына җибәрергә.
4. Әлеге Билгеләмә «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 4-О

Татарстан Республикасы
Конституция суды